

BAŠĆINA 15 BAŠĆINA 16

Grohote, 2008.

BAŠĆINA 15 BAŠĆINA 16

IZDAVAČ:

Općina ŠOLTA
Grohote

ZA IZDAVAČA:

Ante Ruić

UREDNIK:

Dinko Sule

NAKLADA:

350 primjeraka

TISAK:

DES - Split

Naslovnica: Sveti Duje (triptih u crkvi sv. Jelene)

Umjesto predgovora

Šolta je mala, Šolta nema mnogo stanovnika, a ipak - Šolta vezuje uz sebe neobično mnogo ljudi. Različite su njihove veze sa Šoltom, ali im je zajednički - želim to vjerovati - osjećaj pripadnosti, odanosti, pa i ljubavi. Mnogo sam se puta iznenadila na raznim stranama susrećući ljude povezane sa Šoltom kao mjestom podrijetla ili pak kratkotrajnog, pa i slučajnog boravka, koji se pretvorio u dugoročnu vezu, u opetovano vraćanje, pa i stalni, obično umirovljenički život na otoku. No, najviše me začudilo kad sam malo po malo otkrila koliko je obrazovanih, stručnih, nadarenih, pa i istaknutih ljudi hrvatskoga društva poniknulo iz te male i skromne sredine. Osobito me iznenadilo koliko ih je našlo svoj poziv i mjesto u umjetnosti, kazalištu, na filmu. Tijekom vremena je rastao broj mojih zagrebačkih prijatelja i znanaca koji su, otkrivši moje šoltansko podrijetlo, rado spomenuli da i oni vuku korijene s maloga otoka. Susretala sam Šoltane i izvan naše zemlje, posebice u Amerikama, južnoj i sjevernoj, no to je druga priča.

Svi ti susreti urodili su pitanjem: kako je moguće da se jedan mali otok toliko iseli, a da ipak ostane živ? Pitanje je i još složenije, jer ljudski život nije puko preživljavanje, nego ljudskost podrazumijeva i mnogo više. Moja mi je profesija pomogla pronaći poneke odgovore na ta složena pitanja; kao etnolog okrenula sam se Šolti istražujući njezinu kulturu, način življenja u prošlosti i sadašnjosti, posebice tradicijske oblike društvenog i kulturnog života na otoku.

Mnogo sam toga saznala i iz ove publikacije, iz šoltanske "Baščine". Najprije, potvrdila sam svoja dotadašnja saznanja o nadarenosti i sklonosti Šoltana za pisanje, osobito za poeziju. Uz stihove Šoltani pišu i stručne i znanstveno fundirane tekstove o različitim aspektima života na Šolti, o šoltanskoj povijesti, povijesti umjetnosti, arheologiji, arhitekturi, demografiji, agronomiji i drugim područjima ljudske djelatnosti. Šoltani su se iskazali i kao autori brojnih priloga u monografiji "Otok Šolta" koju je osmislio i ostvario prof. dr. sc. Miro Mihovilović. Šoltani nastavljaju pisati o Šolti u "Baščini", koja bi bila izdavački pothvat i u daleko većoj sredini. Zato treba cijeliti trud sviju koji pridonose objavljivanju "Baščine", posebice njezinu upornom poticatelju i uredniku. Gledajući iznutra, možda svim članovima šoltanske zajednice nije vidljiva prava vrijednost i dugoročni smisao takvog izdanja te količina truda kojega u njega treba uložiti. No, "Baščina" ide dalje zahvaljujući razumijevanju odgovornih i trudu kreativnih, a tu smo i mi "izvana" koji cijelimo i podržavamo napor da se životu dade i neki viši smisao, da živeći u suvremenosti ne zaboravimo svoju prošlost, a okrećući se

budućnosti ne pretvorimo sve u reklame za pivo, nogomet, reality show, fast food, kriminal i druga “dobra” koja nam suvremeni svijet tako obilato nudi. Srećom, mnogi još prepoznaju vrijednost male oaze poput Šolte i knjižicu poput “Bašćine”.

Zorica Vitez

**DON ŽIVAN BEZIĆ - NEUGASIVA LANTERNA
(Grohote, 1921 – Split, 2007)**

Otoče moj, moren okupan, kišom oplakan, suncem ogrijan i vjetrovima počešljan! Fauni i satiri vjekuju tvojim gajevima, a njihovi usklici odjekuju u žilama soniboja. Škoju moj ostaj mi zbogom! Ja te ne napuštam jer te nosim sobom ma gdje pošao i kamo god došao. Ostavljam te s Bogom, a ti me čekaj – do viđenja! - riječi su ovo s kojima je don Živan završio svoju knjigu *Otočke davorije – djetinjstvo na otoku*, riječi su to s kojima se rastao sa svojim rodnim otokom kad ga je napustio radi daljnjeg školovanja.

Predan na volju Božju, nakon kraće bolesti, 17. rujna 2007. godine u 87. godini života i u 63. godini svećeništva tiho se preselio u vječnu domovinu. Njegov škroj ga je dočekaao, ma njegovi škojari, pogotovo njegovi Grohočani, u vrlo malom broju. No, to nije umanjilo njegovu veličinu, niti će, odraz je to malomišćanskog mentaliteta. Don Živanova obitelj, brat i sestra odavno su iselili sa Šolte. Don Živan je na Šoltu malo dolazio, a i kad bi došao bio bi tih, nenametljiv, skoro neprimjetan. Ispračaj don Živana uveličali su njegova subrača svećenici i časne sestre predvođeni nadbiskupom u miru, mons. Antom Jurićem. Bio je to veliki sprovod, velikom čovjeku.

Don Živan je uveliko bio zaslužan za izlaženje *Baščine*, našega malog šoltanskog zbornika, zato je red da mu zahvalimo, jer nas je zadužio, i radom, i marom, i savjetom pa i financijski. Svojim osvrtnom na prvi broj *Baščine* (objavljen u *Crkvi u svijetu* br. 4/1991), *Baščini* je darovao krila i omogućio joj novi uzlet. U drugom broju potpisuje predgovor i financijski podupire njegovo tiskanje, pa time ukazuje na potrebu da izdavanje *Baščine* zavrjeđuje respekt i traži kontinuitet izdavanja, ali sadržajno drukčiji.

U svim ostalim brojevima stalni je suradnik i nevidljiva pokretačka snaga. Čim bi u ruke dobio novi otisnuti primjerak, ispisao bi svoj kratki osvrt, pohvalu i kritiku, a neizostavno bi poslao svoj novi prilog za novi broj. Bio je to znak, uzmaca nema.

Što li napisati o čovjeku, svećeniku, prijatelju, učitelju, kad je za života sve sam napisao, i o sebi i o nama. Svećenički poziv bio mu je Božje poslanje, a Božje poslanje bila mu je i knjiga. Vjerujem, ne omalovažavajući bilo koga, da nije bilo don Živana, ne bi bilo *Nade – župske smotre župe sv. Stjepana Grohote* koju je uređivao don Špiro Vuković. Ako bi je i bilo imali bi u rukama samo jedan broj. Veliku zaslugu pripisujem don Živanu i za tiskanje monografije *Otok Šolta* (urednik Miro Mihovilović i suradnici).

Zasluga don Živana prisutna je i u neobjavljenoj knjizi *Stanovništvo otoka Šolte do 1900. godine*, autora Mladena Andreisa. Ova neobjavljena knjiga je i neostvorena želja našeg don Živana. Koliko li je samo napisao pisama mjerodavnima u svezi tiskanja ove knjige?

Knjigom *Otočke davorije – djetinjstvo na otoku* don Živan je predstavio svoje Grohote, svoju Šoltu, svoju obitelj, sebe i svoju generaciju u ozračju onog vremena. S knjigom *U sjeni krematorija* predstavio nam se je kao logoraš br. 39962. To je priča iz Mauthausena i Dahaua. Nije to knjiga kojom veliča sebe i svoje patnje, to je istinski prikaz o nevoljama logoraša i njihovim sudbinama u mašineriji bolesnih umova. To je knjiga posvećena uspomeni na žive i mrtve logoraše sa željom da nestane svih logora na svijetu. To je knjiga o vremenu u kojem je on pobjednik samo zato što je znao oprostiti.

S ove strane žica nepregledne mase robijaša, ispunjene bezumnim veseljem, promatraju predavanje Nijemaca. U nekima čistoću veselja muti strast osvete. U svim jezicima se dovikuje Amerikancima:

- Ubij!!

I doista. Jedan Amerikanac odapne mašinku, za njim ostali. Njemačke uniforme se poljuljaju, jedna preko drugih. Oborena se tijela grče, ruke i noge kolvuzivno trzaju, oblička se iznakazuju i blijede, a oči bulje kao da će iskočiti iz lubanja. Kape im poispadale i vlasi se prosule kupajući se u krvi koja klopoće i puši. Nad sivkasto-krvavom klaonicom, kroz oblake praha

i dima, nazire se kiša olovnih kuglica što se odbija od cementa i kožnatih opasača. Užasan prizor. Zar još nije prestalo prolijevanje krvi, pa neka je i – njemačka?

- Pobjeda! Ori se iz kruga logoraške grupe koja mlati i mrcvari jednog robijaša, koji je proglašen špijunom (a možda je to zaista i bio).

- Oči mu iskopaj!

- Jezik mu špijunski iščupaj!

Pridolaze novi i viču:

- Ubij ga! Pobjeda!

Pobjeda? Nad kime i čime? Što su pobjedili ti pobjednici? Zlo, mržnju, osvetu, krvoločnost? Što to zapravo iz njih viče? Što tjera njihove ruke na nova mučenja i krvoprolića? Da li je to pobjeda nad životinjskim u čovjeku, nad zlim u nama i u drugome? Nema prave pobjede prije pobjede nad samim sobom.

Dozlogrdilo mi sve, i pobjeda i oslobođenje. Čini mi se da se tek danas kuju moji pravi robijaški lanci. Ne, to ja nikada nisam želio niti nešto takva očekivao. Neću da budem niti sudionik niti svjedok oslobođenja zvjeri u čovjeku. I tako me je moj bijeg doveo onamo, kamo se čudim da nisam i prije dospio – u našu kapelu. Tu sam se neko vrijeme smirio u zahvalnoj molitvi (U sjeni krematorija, str. 248 i str. 249 i 250).

Blago don Živanu, znao je pobijediti sebe, znao je oprostiti, znao je i odtrpiti.

Don Živan je uz svoje obveze na Bogoslovnom fakultetu bio i predavač Etike na Medicinskom fakultetu u Splitu, što je rezultiralo pisanjem i objavljivanjem knjige *Etika i život*. Knjigu je namjenio studentima medicine, liječnicima, studentima svih ostalih fakulteta kao i hrvatskim intelektualcima uopće. Sposobnost vrsnog teologa i filozofa iskazao je u napisanih 16 knjiga teološko – filozofskog sadržaja.

Iako nije bio stručnjak za jezikoslovlje niti je imao lingvističke diplome, kako sam i kaže, ali materinji jezik je uvijek volio pa nije ni čudo što je napisao knjigu *Rodu o jeziku*

(nakladnik *Matica Hrvatska – ogranak Split, Split, 2004.*).

Ova je knjiga zbirka već objavljenih mojih radova o jeziku u splitskim i zagrebačkim časopisima uz neke najnovije još neobjavljene. Ovo je moj posljednji poklon hrvatskome rodu i njegovu jeziku – zapisao je don Živan u proslovu ove knjige.

S don Živanom sam razgovarao o *Baščini* u bolnici u Splitu dva dana prije Palmenice 2007. godine. Sjećam se rekao mi je: *Uzmi stolicu i sjedi. To što si donio odnijet ćeš kući, ja ionako ništa ne jedem. Na mene nemoj više računati, ja ti više neću moći ništa napisati, moj kraj je blizu. Nemojte ugasiti Baščinu, bez nje Šolta pada u anonimnost.*

Poslije tog našeg posljednjeg susreta još smo se čuli dva – tri puta telefonom, a prije nego li se rastao s ovozemaljskim životom pogledao je jedan moj tekst i svojom je rukom prekrižio nepotrebno. Za svih naših susreta doživljavao sam ga kao poštena, marljiva, samozatajna, uvijek očinski raspoložena, uvijek spremna dati dobri savjet – stručni savjet. Za loše urađeno nije se ustručavao dati kritiku, ali kritiku s kojom nije pljuvao. Bila je to kritika koja ne baca na pod, bila je to kritika koja oplemenjuje, kritika koja bi učinila novi pomak. Mnogi su mi čitatelji *Baščine* rekli: *Kao da je u zadnjem broju navjestio kraj?!*

To se dogodilo slučajno, ali u svakom slučaju to je znakovito. Ta znakovitost me obvezuje na uređivanje ovog broja *Baščine* (bez obzira na napisano u Predgovoru prošlog broja), možda i sljedećih, ako bude suradnika.

Don Živane, hvala ti za lijepu riječ, za stručni savjet, za utjehu, za darovanu knjigu, za mnogo toga što otvara pitanja, a ja ne znam odgovora. Tvoja lanterna uvijek će sjati. Don Živane moli se za nas!

RIJEČ MONS. DRAGE ŠIMUNDŽE NA POGREBU DON ŽIVANA BEZIĆA

Poštovana rodbino, prijatelji, mještani, nadbiskupe i kolege don Živana Bezića!

Kao što znate, naš je dragi pokojnik, don Živan Bezić, ugledni svećenik naše Splitsko-makarske nadbiskupije. Rođen je 18. svibnja 1921. u Grohotama, u plemenitoj kršćanskoj hrvatskoj obitelji Bezić. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, a gimnaziju u splitskom biskupskom sjemeništu. U ratnom vremenu kao bogoslov, stjecajem tadašnjih ratnih okolnosti, 1943. godine, neposredno prije svog svećeničkog ređenja bio je na silu mobiliziran u partizane i poslan na bojišta u Hercegovini. Tamo je bio, ubrzo, teško ranjen i zarobljen. Opasne su bile prilike i nehumana vremena te je, ni kriv ni dužan, predan Gestapou, koji ga je uputio u zloglasne nacističke logore u Njemačku, gdje je proveo dvije godine strahovitih nasilja i patnje.

Teološke je i filozofske studije završio u Splitu, Zadru, Zagrebu i Munchenu. Za svećenika je zaređen 1945. godine. U Zagrebu je položio teološki licencijat, a u Munchenu specijalizaciju iz pastoralne teologije.

U svojoj je Splitsko-makarskoj nadbiskupiji obavljao razne službe i dužnosti, bio je župnik, duhovnik sjemeništa i profesor na Centralnoj teologiji. Župničku je službu vršio: u Kominu, Neoriću, Drveniku, Splitu (u župi Sv. Križa) i Žednome na otoku Čiovu; od 1948. do 1951. bio je duhovnik malog sjemeništa u Splitu, a od 1964. do 1995. godine profesor na Centralnoj teologiji u Splitu. Predavao je pastoral i duhovno bogoslovlje, a povremeno i neke druge predmete. Istodobno je bio član raznih crkvenih komisija i vijeća u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji.

Don Živan je bio radišan, pedantan i principijelan. Imao je čvrsta stajališta i jasnu viziju kršćanske misije i osobnog poziva. U toj je percepciji cijelog života bio savjestan i odgovoran, primjeren i ugledan čovjek i svećenik, štoviše pobožan i uzoran u svom pozivu i radu. U svim službama. Uza svoje svećeničke i profesorske dužnosti, istakao se kao ugledan teolog i pisac. Mnogo je studirao i mnogo znao. Bio je poliglot i stručnjak na raznim područjima. U tom je svjetlu, uz redovite službe, kao teolog i angažirani svećenik, mnogo pisao i objavljivao.

Napisao je i objavio 22 knjige i brošure različite tematike: pastoralnog, teološkog, odgojnog, etičkog, sociološkog, memoarskog, jezikoslovnog i literalnog karaktera, te više stotina znanstvenih, stručnih i publicističkih priloga, članaka i prikaza, kritika i studija.

U središtu su mu bile teološke, ali i druge aktualne teme. Posebno se istakao u studijama o pastoralnoj teologiji i duhovnom bogoslovlju, zatim u odgojnim područjima, etičkoj i psihološkoj tematici. Bavio se također jezikoslovljem i književnim motivima.

Za njegov mu je stručan i uspješan rad Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu dodijelio počasni naslov doktora teoloških znanosti.

Mnoge mu knjige zaslužuju pozornost, poglavito pastoralne studije, zatim etički, pedagoški i teološki radovi. Ovdje bih pak posebno spomenuo njegove veoma zanimljive *Otočke davorije*, u kojima je, kroz svoj osobni dječjački rad i život, u liku otočkog mladića Davora, opisao jedno vrijeme i njegove davne običaje.

Uz stručne odlike i znanstvene podatke, moramo spomenuti da su mu radovi puni kršćanskih pouka i duhovnih vrednota, pedagoških usmjerenja i etičkih načela. Osim toga, imao je bistar jezik i jasan stil. Djela su mu u tom smislu trajno aktualna, čitka i zanimljiva.

Ukratko, don Živan je po svojoj naravi i odgoju bio veoma jasan, sustavan i siguran, kršćanski načelan, odgovoran i uzoran, potpuno predan svom svećeničkom, profesorskom, odgojnom i spisateljskom zvanju.

S pogreba pok. don Živana

Pokojni dr. don Živan Bezić

(Nadgrobní govor)

U ime Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, koji je sljedbenik Teologije odnosno Visoke bogoslovne škole u Splitu, a zbog spriječenosti dekana prof. dr. don Marinka Vidovića, dužnost mi je ukratko podsjetiti na nastavni rad prof. dr. don Živana Bežića, na Teologiji odnosno na Visokoj bogoslovnoj školi u Splitu i na njegov znanstveni rad. Svjestan sam da je teško i nemoguće, u nekoliko rečenica, opisati jedan ljudski život, poglavito ne tako bogat život kao što je bio don Živanov.

Dr. don Živan Bezić rodio se 18. svibnja 1921., u Grohotama na Šolti, gdje je završio osnovnu školu, a klasičnu gimnaziju u Splitu. Ondje je počeo učiti bogoslovlje a nastavio ga je u Zagrebu i Zadru, pa ponovno u Splitu, nakon povratka iz nacističkoga logora Dachaua. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1945. Stupanj magistra teologije postigao je g. 1965., na Katoličkomu bogoslovnomu fakultetu u Zagrebu. Godinu dana bio je na specijalizaciji iz pastoralnoga bogoslovlja u Münchenu.

Katolički bogoslovni fakultet proglasio ga je 1989. počasnim doktorom, a 31. listopada 1990. promaknut je u izvanrednoga profesora na Teologiji u Splitu.

Prof. dr. don Živan Bezić, predavao je najprije kao honorarni nastavnik, od 1948. do 1951., a od 1. listopada 1964. pa do umirovljenja, 1. ožujka 1995. Pastoralno bogoslovlje predavao je od 1967. do svoga umirovljenja na Visokoj bogoslovnoj školi odnosno Teologiji u Splitu.

Predavao je i pedagogiku (od 1948. do 1951. i od 1964. do 1976.), moralku (od 1964. do 1966.), misiologiju (od 1967. do umirovljenja), administraciju (od 1967. do umirovljenja), duhovno bogoslovlje (od 1964. do 1971./72.).

Znanstveno djelo don Živana Bežića obuhvaća dvadesetak knjiga i oko dvjestotinjak članaka, rasprava, zapisa, osvrti i prikaza različitih tema: bogoslovnih, odgojnih, ćudorednih, filozofijskih, jezičnih, biografskih, autobiografskih i drugih. Podatci o životu i radovima don Živana Bežića mogu se naći u *Hrvatskomu biografskomu leksikonu* (Zagreb, 1983., str. 741.) i u *Crkvi u svijetu* 1990., br. 1., str. 70. – 77.) zahvaljujući prof. dr. don Slavku Kovačiću.

Kada se pogledaju naslovi njegovih radova, može se reći da ga je najviše zanimalo kako odgojiti čovjeka u kršćanskomu duhu, po mjeri evanđelja. Zbog toga se toliko posvetio, njegovao i promicao pastoralno i duhovno bogoslovlje. Objelodanjivao je u *Vjesniku Nadbiskupije splitsko-makarske*, i u časopisima: *Crkvi u svijetu*, *Bogoslovskoj smotri*, *Službi Božjoj*, *Vrelu života*, *Obnovljenom životu*, *Katehezi* i drugima i u različitim zbornicima. Sudjelovao je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima. Sve to pokazuje da je bio čovjek širokih obzora i izobrazbe, jedan od rijetkih polihistora i poliglota. Knjige su tiskane u nekoliko izdanja, što je pokazatelj njihove traženosti i kakvoće. Njegovao je jezik i rado je pisao o jeziku.

Njegov nasljednik na katedri pastoralnoga bogoslovlja prof. dr. don Josip Čorić mu je u svomu govoru prigodom umirovljenja zaželio da ga ne ostavi zanos pera «kojim će nastaviti svoj plemeniti dar, toliko potreban Crkvi u Hrvata, osluškiivati znakove vremena i pisati o svemu što zahtijeva sadašnji trenutak povijesti spasenja». To se i ostvarilo. Može se reći da je pisao i radio, u svojoj maloj sobici, do posljednjega dana ovozemnoga života i da ga je smrt umirovila.

U njegovim tekstovima, koji su pisani jasno i jezgrovito, zrcali se njegov svećenički, ljudski i znanstveni lik. Svojim svećeničkim, duhovnim, nastavnim i znanstvenim marljivim radom odgajao je brojne svećenike i laike. Možemo reći da je označio svoje vrijeme i uvrstio se među nosive stupove profesora Teologije u Splitu. To su samo isječci nekih vidljivih tragova koje je don Živan Bezić za sobom ostavio. Spomenuto pokazuje da je don Živan svoje vrijeme marljivo koristio i iskoristio ozbiljno i odgovorno. Bio je čovjek rada i reda. U njegovu životu nije bilo «praznoga vremena».

Dragi don Živane! Uvjeren da sada, iz Vječnosti, slušate drugim sluhom i vidite drugim vidom, dopustite mi da, na kraju Vašega ovozemnoga životnoga puta, u ime Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta i kao Vaš učenik, u ime svih nas zahvalim Vam za svaku riječ, opomenu, pouku i za napisano slovo, za svaki pisani i za nepisani, a uzorno življeni trag. Neka Vas dobri Bog, kojemu ste vjerno i ustrajno služili, nagradi za sav Vaš trud i Vaše patnje i obdari Vas mirom i radošću gledanja njegova lica, a Vaše rodne Grohote neka čuvaju, Vaše patnjom prožeto tijelo, za zoru uskrsnuća.

Don Ivan Tadić

RIJEČ DOBROSLAVA ELEZOVIĆA NA POGREBU DON ŽIVANA BEZIĆA

Quid est privilegium paulinum?

Pitanje je došlo s onu stranu žice od čovjeka onižeg rasta obučena u fratarsku odoru. Odgovor je stigao s ovu stranu žice od mladića povezane glave obučena u izlizanu talijansku vojničku odoru. No, odgovor je bio točan, lozinka prihvaćena, pa razgovor počme. A kad se oduljio, potegoh te za okrajak bluze i rekoh:

- Živane, pitaj mu kruha.

Nisi parafrazirao Učitelja, tiho je zarežao.

- Šuti, sve ćeš pokvariti.

A što smo to ti i ja mogli pokvariti tog jesenskog dana kad ni imena nismo imali? Ti prostrijeljene a ja natučene i natečene glave i zatvorena oka. Dana, kad je smrt naveliko kosila, kad je polovica globusa bila u plamenu. Danas, na rastojanju od šezdesetčetiri godine i s obala jednog sasvim drugog svijeta mislim da je pitanje trebalo glasiti:

- Quid est privilegium pauperum?

Ali to nije ni teološko ni kanonsko pitanje.

Jer paupertas-siromaštvo koje si istom zavjetovao nije za tebe bilo samo obredni čin, zavjet, bio je to tvoj svjetonazor, tvoja životna praksa. I gle čuda, odrekavši se materijalnih dobara, postao si uskoro duhovni bogataš. Stekao si ogromno duhovno bogatstvo koje nisi skrio u trezore, nego si ga dijelio bližim i daljnjim, znanim i neznanim, svemu puku Božjemu. To bogatstvo neće uništiti štetnici, ni vrijeme izbrisati. Kao što reče stari pjesnik, taj je spomenik trajniji od mjedi. Po njemu će te pamtiti i spominjati.

A mi Šoltani spominjat ćemo te i pamtiti po tvojoj dubokoj ljubavi za rodni otok, po tvojim *otočkim davorijama*. Pamtit će te i svi oni kojima si nesebično pomagao bez naknade i obveze. Unatoč staleškim i osobnim obvezama nikad nisi uskratilo pomoć nikome koji ju je tražio, pa ni onda kada ti je narušeno zdravlje zadavalo boli i probleme.

Živane, mišćanine, rođaće, družu i oče! Opraštam se od tebe, u ime brojne rodbine, u ime rodne župe, u ime otoka i općinske uprave. Svi mi danas tugujemo, a s nama i tebi draga mjesta: Zaglav, Grkovo i Don Dujino žalost, Đardin, Kućarac, koje si s toliko topline i ljubavi opisao. Žao nam je što se danas rastajemo, a drago nam je što ćeš ovaj dugi odmor do uskrsnuća provesti u zemlji koju si toliko volio. Pa neka te dobri Otac nebeski nagradi za sve dobro koje si učinio, za predanost i ljubav kojom si mu služio.

A neka ti šoltanska majka zemlja pruži miran i udoban počinak.

Živane, odmori, doma si.

DON ŽIVAN BEZIĆ

Izjava crkvene naučiteljice sv. Terezije Avilske: *Onaj tko doživljava blizinu Isusa Krista, prijatelja i dobrostiva vođe, sve može podnijeti*, plod je njezina dubokoga duhovnog iskustva, a izvrsno tumači tajnu u nevjerojatanj mjeri mukotrpnosti, a mnogostruko plodna života blagopokojnog don Živana Bezića, svećenika, odgojitelja, župnika, profesora i teologa. Apostol Pavao je to isto još sažetije izrazio onom poznatom *Sve mogu u onomu koji me jača*.

Teški životni udarci pogađali su ga od ranog djetinjstva. Rodio se je 18. svibnja 1921. u Grohotama na otoku Šolti. Otac mu je Anton Ćirilo umro u svojoj 46. godini (r. 17. 7. 1883., u. 31. 5. 1929.), kad je on svršavao drugi razred osnovne škole, samo tjedan dana prije njegove prve pričesti. Na početku drugoga polugodišta svoga četvrtoga razreda, doživio je novu obiteljsku tragediju. Stariji mu je brat Veljko, mladi inženjer elektrotehnike, stradao u Hidroelektrani Kraljevac (r. 8. 2. 1908., diplomirao u Parizu ljeti g. 1930., poginuo 9. 3. 1931.). Tako je kao desetgodišnji dječak iznenada trebao postati glavnim osloncem višestruko ucviljenoj majci Delfini (r. 26. 11. 1889., u. 1. 5. 1964.), maloj sestri i još manjoj dvojici braće. Rođeni su, on i svi oni, nakon očeva povratka iz Amerike, i to ovim redom: Sloboda Vinka (r. 28. 5. 1922., udana Perišin, umrla 25. 7. 2007.), Borko Neven (r. 23. 10. 1924., nestao kao hrvatski vojnik g. 1945.), Nikša (r. 23. 10. 1925., umro 31. 12. 2006.). Skrbnikom im je u vrijeme školovanja bio njihov rođak don Josip Bavčević, vrijedni i pobožni svećenik, koji je tada živio i djelovao u Splitu (r. 9. 8. 1880., umro 6. 8. 1961.).

Živan je početkom ljeta 1931. godine završio u rodnim Grohotama četvrti razred osnovne škole. Kao odličan đak stekao je pravo upisa u gimnaziju, koja je u ono doba trajala osam godina. Majka mu je, mjesto da ga ostavi za pomoć u kući, omogućila daljnje školovanje, razumije se, uz neprocjenjivo velike žrtve. Osam razreda Biskupske klasične gimnazije i ondašnju veliku maturu završio je kao sjemeništarač s izvrsnim uspjehom (1931.-1939.).

Napomena: Veći dio ovoga teksta objavljen je u časopisu *Crkva u svijetu* br. 4. g. 2007. str. 715 – 719. Ovdje je to dopunjeno, osobito s podacima koji se odnose na njegovu povezanost s rodnim otokom Šoltom.

Nitko tada nije mogao slutiti, kakvi sve izazovi, napori, patnje, ali i uspjesi, čekaju toga nadobudnog Šoltanina u životu. Nekoliko je većih neugodnosti zbog politike doživio, ni kriv, ni dužan, već kao mali dječak, prije nego je i mogao znati što ta riječ znači, shvatiti pod čijom su i kakvom vlašću tada bili Hrvati. Opisati će ih poslije vrlo živo u svojoj knjižici „Otočke davorije“. U svojim je mladenačkim godinama dramatično proživljavao najprije strašni teror Karađorđevske diktature, a potom novo hrvatsko nacionalno i političko buđenje okrunjeno uspostavom Banovine Hrvatske, proglašene upravo u trenutku, kad se je on spremao za ulazak u bogosloviju. Opće oduševljenje tim događajem zasjenila je, nažalost, vijest o istovremenom početku Drugoga svjetskog rata napadom Hitlerove Njemačke na Poljsku 1. rujna 1939. Proglašenje Nezavisne Države Hrvatske, što se je dogodilo otprilike godinu i po dana poslije toga, bio je razlogom novog oduševljenja, ali još više zamračena tragičnim proširenjem ratnog plamena i na hrvatske krajeve, a domalo i pripajanjem fašističkoj Kraljevini Italiji većeg dijela Dalmacije, uključujući Split, Kaštela i njegov rodni otok Šoltu, a ujedno zlokobnom sjenom tuđinskih nasilnih vlasti i sustava nad voljenom domovinom, unatoč želje njezinih najboljih sinova da postane istinski neovisnom.

U tim proljetnim mjesecima g. 1941., više nego dramatičnim, on je kao dvadesetogodišnji mladić dovršavao drugi semestar druge godine bogoslovnog studija na Visokoj bogoslovnoj školi u Splitu. Budući da nove tuđinske vlasti nisu dopustile daljnji rad spomenutoga splitskog učilišta, mladi su se splitski bogoslovi razišli po drugim bogoslovijama u Hrvatskoj. On je skupa s kolegama iz svoje godine nastavio studij na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a dovršio ga g. 1943. skupa s još dvojicom kolega s od Italije anektiranog područja, Kaštelanima Jozom Bedalovom i Franom Begom, na talijanskoj bogosloviji u Zadru. U tu su bogosloviju prešli vjerojatno u kasnu jesen 1942. ostavljajući s tugom u srcu svoje zagrebačke kolege, ali ipak spremno se odazivajući molbi tadašnjega splitsko-makarskog biskupa dr. Kvirina Klementa Bonefačića, kojemu su Talijani dali do znanja, da pod svojom vlašću ne će dopustiti djelovanje novim svećenicima školovanim izvan tadašnjih njihovih granica. Biskup je, naime, znao za njihove naume, da što više župa popune svećenicima dovedenim iz Italije koji bi uspješno odnarođivali te hrvatske krajeve. Zato je htio za popunjavanje šoltanskih, splitskih i kaštelanskih župa imati bar nekoliko svojih mladih svećenika. Spomenuta su trojica pri kraju studija u Zadru 6. lipnja 1943. primila đakonski red.

Dok se je mladi đakon Bezić nalazio na praznicima u rodnom mjestu, kapitulirala je Italija (8. 9. 1943.). Već sutradan su na otoku Šolti vlast

privremeno preuzeli partizani te njega skupa s većim brojem mladih otočana mobilizirali i odveli sa sobom na kopno te ga uvrstili u svoju I. dalmatinsku brigadu. To se je dogodilo samo tri dana prije već određenog datuma za njegovo svećeničko ređenje. Tako je, dok su se spomenuti njegovi kolege Bedalov i Bego 12. rujna 1943. po prvi put uspinjali na oltar kao netom zaredeni mladomisnici, on - možemo zamisliti s kakvim osjećajima u duši - naoružan gazio po brdima pod komandom partizanskih zapovjednika i pod kontrolom komunističkih komesara. Nedugo poslije toga u borbama kod Posušja u Hercegovini bio je teško ranjen i zarobljen od Njemaca (10. listopada 1943.), a zatim, poslije kraćeg tamnovanja u Mostaru, Zenici i Zagrebu, sredinom mjeseca studenoga odveden u njemački koncentracijski logor Mauthausen. Tešku ranu prouzročenu metkom koji mu je prostrijelio glavu ulazeći u lijevu stranu lica, a izlazeći kroz desnu nitko nije liječio. Preživio je, unatoč teškom krvarenju, upalnom procesu i nemogućim uvjetima uzničkoga života u prljavoj baraci bez njege, hrane i lijekova samo zahvaljujući jakoj mladenačkoj konstituciji i još više duhovnoj snazi utemeljenoj u čvrstoj vjeri i pouzdanju u Božju pomoć. U zloglasnim logorima Mauthausen, Redl-Zipf i Dachau proveo je oko 18 mjeseci, sve do 29. travnja 1945., kad su dachauski logor zauzeli američki vojnici te logorašima donijeli slobodu. Poslije je sve to vrlo živo i potresno opisao u knjizi kojoj je naslov „U snjeni krematorija“. Pripovijedao je poslije, da mu je od svega najteže bilo to, što se cijelo to vrijeme nije mogao javiti svojoj majci patnici, koja ga je oplakivala ne znajući, je li živ ili mrtav. Jednako ni on nije znao, što je s njom, sestrom i braćom. Vjerojatno se je u isto vrijeme, dok se je on vraćao iz njemačkog logora, dogodila i treća obiteljska tragedija. Brat mu je Neven Borko stradao na nepoznati način, nepoznatoga dana i na nepoznatom mjestu, zacijelo bio ubijen od komunista skupa s desecima tisuća hrvatskih vojnika i civila, bez suda i pravde, za ili neposredno poslije bleiburške tragedije.

Đakon logoraš don Živan stigao je u domovinu sredinom lipnja 1945. Već sljedećega 29. lipnja, na blagdan svetih apostola Petra i Pavla, biskup ga je dr. Kvirin Klement Bonefačić zaredio za svećenika. Mladu misu je imao u Splitu 6. srpnja 1945.

Unatoč smalaksalosti tjelesnih sila svećeničku je službu započeo već 14. rujna 1945. u neretvanskoj župi Komin, čiji je dotadašnji župnik don Ćiro Bubić od komunističkoga suda osuđen na višegodišnju robiju te odveden u logor Stara Gradiška. Don Živan je iz Komina redovito posluživao župu Desne, a povremeno i još nekoliko susjednih župa (Plina, Pasičina i Rogotin), koje su u tim teškim poratnim vremenima bile ostale bez župnika. Iscrpljen već logoraškim životom, a potom izmoren pretjeranim radom, svećeničkim i matičarskim za sve te župe, osobito pješaćenjem ondašnjim neretvanskim

bespućima radi služenja sv. misa i podjeljivanja sv. sakramenata teškim bolesnicima u raspršenim zaselcima spomenutih župa, bio je prisiljen poći na liječenje i neophodan oporavak. Biskup mu je, naravno, to omogućio, pa se je 30. studenoga 1947. oprostio sa svojim župljanima i došao u Split, a potom u Kaštela.

Nakon četveromjesečnog boravka kod svojih u Kaštel-Kambelovcu (Tu su mu se stalno nastanili sestra Vinka i brat Nikša), pozvan je da kao odgojitelj (duhovnik) u Biskupskom sjemeništu u Splitu naslijedi don Jakova Marovića, koji je 22. veljače 1948. umro od raka. Tu je tešku i odgovornu službu u malom sjemeništu vršio oko tri i po godine, od 8. travnja 1948. do 30. rujna 1951. Živo se sećam one rujanske večeri sada već davne 1949. godine, kad je oko sebe u sjemenišnoj kapeli okupio nas tridesetak dječaka koji smo se nakon četvrtog razreda osnovne škole upisali u prvi razred Biskupske klasične gimnazije. Na posve jednostavan i jasan način upoznao nas je s duhovnim dijelom sjemenišnoga života. Za mene nezaboravan prizor: posve mladi svećenik s tek navršениh 28 godina, u dugoj svećeničkoj haljini, a na licu mu blagi osmijeh, svjedok njegove potpune predanosti Bogu i svomu svećeničkom pozivu.

O velikim je blagdanima, pa i preko ljetnih praznika, odlazio na jednu od župa koje su bile bez svećenika, kao i drugi ondašnji sjemenišni odgojitelji i profesori. Tako je uskrсне blagdane i gotovo cijelo ljeto g. 1949. proveo u neretvanskim župama Vidonje i Dobranje. U sjećanje su mu se osobito usjekli burni doživljaji iz župe Slivno Ravno iz g. 1950. Obrede je Velikog tjedna te godine obavio mjesto staroga i bolesnog župnika u Rogotinu. Potom je na Uskrs 9. travnja godine ranu uskrsnu misu trebao slaviti u područnoj crkvi u zaselku Blacima, a župnu u središtu prostrane neretvanske župe Slivno. Na Veliku subotu popodne doveli su ga lađom u Blaca, gdje je noćio u kući jednoga tamošnjeg župljanina. Komunisti su organizirali prepad, kako bi ga ustrašili i omeli blagdansko slavlje. Sobu su, u kojoj je spavao, usred noći zasuli kamenjem kroz jedan od prozora, što ga je bio ostavio otvorenim. Drveni kapci na onomu što je bio blizu kreveta bili su, srećom, dovoljno čvrsti, pa je on ostao neozlijeđen, dok je sve u sobi bilo razbijeno. Poslije neprospavane noći služio je u tamošnjoj crkvi Sv. Ivana ranu misu, unatoč tomu što su je tijekom te iste noći isti napadači bili demolirali, a zatim je vozeći se neretvanskom lađicom i potom pješaćeći planinskom stazom, sve skupa gotovo dva sata, u pratnji većeg broja vjernika stigao do župne crkve Sv. Stjepana, te noći također demolirane, tako da je u pokidanom crkvenom ruhu uspio naći cijelu samo štolu. Crkva je bila dupkom puna domaćih vjernika. Već prije pričesti počela je pred crkvom prijeteća pucnjava. Prestrašeni se je puk na to brzo razišao. On je poslije mise još obavio krštenje jednog djeteta. Čim

je taj obred završen, pobjegli su iz crkve isprestravljeni roditelji i kumovi, a s njima i remeta. Ostale su neustrašive samo časna sestra Dionizija Mustapić, koja je poslije istjerivanja sestara Služavki Malog Isusa iz Sarajeva neko vrijeme živjela tu kod svojih roditelja, i djevojka Dragica Bjeliš, odlučne da svojim životima štite svećenika. Domalo im se pridružila i majka spomenute sestre Dionizije, zabrinuta za njezin život. Tri hrabre žene, poput onih što su stajale uz Isusa na Kalvariji, pratile su ga sve dok nisu bili dovoljno udaljeni od zasjede, iz koje se pucalo. Metci su sijevali iznad njihovih glava, jer se ti napadači ipak nisu usuđivali izravno pucati u svoje mještanke. Don Živan je nakon dugog pješaćenja, gladan i žedan, pred samu noć stigao do Opuzena, gdje je bio na sigurnom. Narod je već otprije bio zastrašen, jer isti su komunisti neposredno poslije njihova „oslobođenja“ toga kraja, o Božiću g. 1944., kroz prozor župne kuće pucali u ondašnjega župnika don Petra Antića i teško ga ranili, poslije čega je bio prisiljen zauvijek napustiti župu. Novim su ispadom htjeli ponovno ustrašiti župljane i svećenike pa tako omesti svako buduće okupljanje na sv. obredima.

Mladoga je duhovnika don Živana naporan rad u sjemeništu od ranih jutarnjih sati do kasne noći sve više iscrpljivao. Da bi se koliko-toliko ublažila trajna glavobolja i besanica, posljedice već spomenute neliječene prostrijelne rane s teškom povredom vrlo osjetljivih facijalnih živčanih spletova, liječnik mu je preporučio život na čistom zraku u tišini nekog zagorskog sela. Biskup je to uvažio pa ga je imenovao župnikom u Neoriću u kojemu je ostao nepune dvije godine (od 4. 10. 1951. do početka kolovoza 1953.) poslužujući ujedno nekoliko kilometara udaljeno selo Gizdovac.

Očekivalo se je da će njega kao bivšega partizana i logoraša, uz to ratnog vojnog invalida, tamošnji komunisti pustiti na miru. Međutim, oni su ga kao svećenika svejedno smatrali opasnim neprijateljem, to više što je u vršenju svojih župničkih dužnosti bio maksimalno aktivan. Manje neprilike što ih je od njih tih godina doživio u ovom kratkom prikazu nije moguće spominjati. Kad ga s tim neugodnostima nisu uspjeli omesti u radu, smislili su pakleni plan. Podmetnuli su požar u područnu crkvu Sv. Pije u Sutini, u kojoj je bila nekoliko dana prije toga dovezena drvena građa za krov, a onda za to okrivili njega, jer da je tobože želio na taj način okrenuti narod protiv „narodnih vlasti“. Od novoga teškog tamnovanja spasila ga je junačka postojanost dvojice njegovih crkvinara, koje ni višetjednim mučenjima u UDB-inom istražnom zatvoru u Sinju nisu uspjeli prisiliti da protiv njega lažno svjedoče.

Biskup Bonefačić, kad je doznao u kakvim se opasnostima nalazi, premjestio ga je na otok Drvenik, gdje je u župničkoj službi proveo sljedećih šest godina (6. 8. 1953. – 30. 9. 1959.). Tu su ga komunisti gnjavili opetovanim

nagovaranjem, tobože prijateljskim, da se učlani u režimsko Staleško društvo katoličkih svećenika, a kad on to nije prihvatio proglasili su ga narodnim neprijateljem. Poslije je često u razgovoru spominjao strahove što ih je zbog njega prepatila njegova sirota majka, vjerna suputnica i supatnica na njegovim župama, osobito kad bi ga neki iz kopnene župe Vinišće, koja je tada bila bez župnika, pozvali k bolesniku, pa ga ponekad i noću tamo čamcem prevozili, a nije bilo unaprijed sigurno radi li se stvarno o bolesniku, ili je to možda zamka, kako bi ga se putem ubilo i jednostavno bacilo u more.

Don Živanu su ipak te godine provedene na Drveniku, govorio je poslije, bile najmirnije i za njegovo zdravlje najpovoljnije u životu. Župljana tu ni onda nije bilo mnogo, a sve kuće na okupu blizu crkve, pa mu je ostajalo dovoljno vremena za molitvu i čitanje u tišini, za lagane šetnje ispod borova pred župnom crkvom, odakle se pruža predivan pogled na drveničku uvalu, na obližnji otok Mali Drvenik i morsku pučinu.

Novi biskup mons. Frane Franić s razlogom je smatrao da je tako vrijedan i sposoban župnik primjereniji nekoj gradskoj župi, pa ga je g. 1959. postavio na čelo splitske župe Sv. Križa te imenovao dekanom splitskoga dekanata. Djelujući tu o nekadašnjem miru i tišini nije više mogao ni sanjati. U nastojanju da koliko toliko doskoči opet pogoršanoj besanici i glavoboljama spavao je u potkrovlju župne kuće, koje je bilo bez ikakve toplinske izolacije, ali je imalo tu prednost što je bilo i bez prozora, pa je u nj buka s ulice manje prodirala.

Na jesen je g. 1963. opet otvorena Visoka bogoslovna škola u Splitu. Nepravdom presudom donesenom g. 1956. nakon tipično komunističkoga namještenog postupka bio je i njoj i sjemenišnoj gimnaziji, kao i obojim sjemeništima zabranjen rad za sedam godina, a sve iz osvete tadašnjemu biskupu Franiću zbog toga što se je odlučno protivio učlanjivanju svećenika u već spomenuto Staleško društvo. Tijekom toga oduljeg prekida neki su profesori umrli, drugi ostarjeli. Oni koji su bili poslani na studij tijekom ratnih godina nisu se smjeli vratiti, jer su kao potpisnici memoranduma protiv komunističke vlasti u Jugoslaviji proglašeni ekstremnim emigrantima, pa su i u inozemstvu morali strepiti za svoj život, jer UDB-ina je ruka daleko dopirala. Od g. 1944. nije bilo nikakve mogućnosti slati nove svećenike na poslijediplomski studij u inozemstvo, a kako ih usmjeraviti na bilo kakav viši studij, kad su tolike župe bile bez svećenika, jer dvadesetak je svećenika tijekom rata pogubljeno, a poslije rata desetak njih duže ili kraća čamilo u tamnicama. Nakon ponovnog otvaranja bogoslovije trebalo je što prije pripremiti nekoliko novih profesora. Tako je Bezić po biskupovoj želji nastavio studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu na kome je g. 1965. postigao stupanj magistra teologije. Da bi za taj poslijediplomski

studij imao nešto više vremena, bio je premješten u manju župu Žedno na otoku Čiovu, koju je vodio dvije godine (1. 9. 1964. – 2. 9. 1966.).

Na spomenutoj splitskoj bogoslovnoj školi predavao je već tijekom g. 1948.-1951., dok je bio sjemenišni odgojitelj. Nastavio je potom kao čiovski župnik akademske godine 1964/65. i to, u oba navrata, predmet Pedagogiku. Akademsku je godinu 1966/67. proveo na specijalizaciji iz pastoralne teologije na teološkom fakultetu sveučilišta u Münchenu u Njemačkoj, gdje je jedan od njegovih profesora bio i glasoviti teolog Karl Rahner. Tamo je trebao i doktorirati, ali se je teško razbolio te u dva navrata bio prebacivan u bolnicu, oba puta primio, kako se je onda govorilo, *posljednje pomazanje*. Liječnik je prosudio da tamošnja klima, očito, ne odgovara njegovu zdravlju, pa mu je savjetovao da prekine započeti studij te se što prije vrati kući. Tako je i bilo.

Dotle je u splitskoj Visokoj bogoslovnoj školi u Splitu studij upotpunjen na svih šest godina, pa je on, kako je bilo i predviđeno, preuzeo predavanja iz Pastoralnog bogoslovlja na katedri koju je uspješno vodio od godine 1967. do umirovljenja u mjesecu ožujku g. 1995. Uz to je cijelo to vrijeme predavao kolegije Misiologiju i Župnu administraciju, a više godina još Pedagogiku i Duhovno bogoslovlje. Od g. 1970. predavao je kolegije Pedagogiku i Apostolat na splitskomu Institutu za teološku kulturu. Dne 14. veljače 1997. imao je zapaženo predavanje na talijanskomu Sveučilištu u Torinu (Dipartimento di storia). Godine 1991. imenovan je članom Academy of Science, New York, USA.

Slovio je kao strog profesor. Zaista je bio zahtjevan. Na ispitima se nije zadovoljavao bilo kakvim odgovorom nego je od studenata tražio konkretno znanje svega bitnoga. Za one koji su ozbiljno studirali to, naravno, nije bio problem. U mnogo sam navrata čuo izravno od prilično velikog broja sadašnjih vrijednih svećenika da im je polaganje ispita iz njegovih kolegija bilo najjednostavnije.

Kao profesor je, unatoč zdravstvenim poteškoćama, kad većim, kad manjim, tijekom više desetljeća služio nedjeljnu misu u crkvi Sv. Mande pod Marjanom. Od bolesti najviše je nepritika imao s učestalim trombozama i sve izraženijim srčanim smetnjama, osobito aritmijom. Kao jednu od većih kušnji možemo spomenuti nesretni pad i lom noge u prvim godinama poslije povratka sa specijalizacije u Münchenu, a kao izvanredan dodatak starijim već tegobama razbojnički prepad zimskoga dana 3. ožujka 1995 oko 4 sata popodne. Prije toga mučnog doživljaja proveo je više mjeseci na bolničkomu liječenju. Netko je od članova njegove rodbine nastanjen u Splitu rado preuzeo brigu da ga u to vrijeme opskrbljiva svim potrebnim. Budući da mu je bila upravo stigla prva mirovina s izostacima, po izlasku je iz bolnice pošao

na banku, predigao novac te u namjeri da spomenutim rođacima nadoknadi troškove ušao u njihovu zgradu (Lovretska 3, između II. i III. kata) ne sluteći da ga prati razbojnik. Taj ga je napao u stubištu, oteo mu novac i turio ga niz stubište. Od posljedica se je toga pada morao u bolnici dugo liječiti, tako da je u njoj te godine proveo ukupno više od sto dana.

Sve te neprilike i opetovane nevolje nisu slomile njegov jaki duh, a začudo ni radnu sposobnost i polet. Uz vrlo savjesno obavljanu profesorsku službu vršio je i razne druge dužnosti u pokoncilskim vijećima i odborima svoje nadbiskupije i onima pri Biskupskoj konferenciji. Vrijedno je spomena i to da je u godinama poslije stvaranja demokratske Hrvatske na poziv dekana Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu držao niz predavanja studentima toga fakulteta o raznim pitanjima s područja etike (od g. 1993. do 1997).

Bio je jedan od onih naših teologa i teoloških pisaca koji su živo i zauzeto pratili razvoj pokoncilske teologije u Evropi i u svijetu te o novijim pogledima obavještavali našu vjerničku i ostalu kulturnu javnost. To mu je bilo olakšano dobrim poznavanjem svih važnijih europskih jezika (ukupno deset stranih), a i tim što su mu mnogi znanci i prijatelji iz zapadnoeuropskih zemalja, među njima i neki bivši logoraši, slali na dar vrijedne knjige i pretplaćivali ga na ugledne teološke časopise, jer u ono doba profesori naših sjemenišnih škola nisu imali plaće, pa im je bilo nemoguće kupovati skuplje knjige.

On je jedan je od potpisnika izjave katoličkih teologa raznih narodnosti o slobodi i ulozi teologa u crkvi iz g. 1968. (potpisao 28. 12. 1968.). U raznim se je našim teološko-crkvenim časopisima počeo javljati od vremena oživljavanja te vrste tiska u nas. U Crkvi u svijetu od g. 1967. do danas objavio je stotinjak bibliografskih jedinica, a također velik broj u Bogoslovskoj smotri od g. 1968., u Službi Božjoj od g. 1974., u Vrelu života od g. 1975., u Obnovljenom životu od g. 1974., u Katezezi, tako da je u tim i nekim drugim časopisima i raznim teološkim zbornicima objavio ukupno oko trista članaka napisanih što znanstvenom, a što znanstveno-popularnom metodom. Po jedan njegov članak izišao je u međunarodnim časopisima *Communicatio socialis* i *Diakonia*.

Osim toga objavio je dvadesetak knjiga od kojih su neke izišle u više izdanja. Najprije su objavljena četiri sveska priručničke naravi. Prvi od tih Kršćansko savršenstvo, Katolička asketika doživjelo je četiri izdanja. Prof. dr. Tomislav Ivančić ocjenjujući to djelo, uz neke kritičke opaske, naglasio je da tom knjigom »hrvatska teološka književnost ispunja jednu vjekovnu prazninu na području duhovne teologije«. Prof. Duda je za tri sveska Bezićeve pastoralke rekao da se je s njima nastavila »lijepa hrvatska tradicija na tom području« koju je započeo Stiglić (1886.), a prosljedio Kniewald (1930. i 1937.). Spomenuo je i riječi pok. S. Weissgerbera prema kojemu je ta

Bezićeva trilogija »prva cjelovita suvremena hrvatska pastoralka«. Dr. Duda je istom prigodom rekao za Bezićevu knjigu *Tko je apostol?*, da je »značajna već samim time što snažno posvjedočuje jedan od temeljnih nauka II. vatikanskog koncila«. Za Bezićevo djelo *Razvojni put mladih s područja pedagogike*, koje je također objavljeno u četiri izdanja, slovenski je teolog dr. Rafko Valenčič napisao, da je bogato podacima i zanimljivo načinom obrade, a važno je već i stoga što je domaća literatura te vrste dosta oskudna.

Svoje članke iz pastoralne sakramentologije Bezić je sabrao u knjizi *Stare i nove tajne*, a članke o pastoralu župe, doručene i dopunjene novima, u drugoj knjizi *Suvremena župa*. Osim spomenutih knjiga teološkog sadržaja objavio je životopis nezaboravnog splitskog vjeroučitelja, publiciste, propovjednika i župnika don Mladena Alajbega i nekoliko knjiga koje se uklapaju u memoarsku književnost, kao što je ona: *U Sjeni krematorija*, uspomene iz vlastitog logoraškog života, koja je u dva izdanja doživjela prilično veliku nakladu. Dio te knjige uspomena objavljen je i u njemačkom prijevodu u listovima *Wiener Kirchenzeitung* i *Kirchenzeitung der Diözese Eisenstadt* (u 24 nastavka). U tu književnu vrstu spadaju i njegove uspomene iz djetinjstva pod naslovom *Otočke davorije: jedno djetinjstvo na otoku*.

Pratio je pomno razvoj općih, kulturnih, vjerskih i crkvenih prilika u domovini i u svijetu, udubljavao se u probleme čitajući domaću i svjetsku literaturu, tražio je prava rješenja, poučavao, pisao, unatoč toga što mu je zdravlje bilo sve ugroženije. U jednom molbi upućenoj svojim crkvenim poglavarima 8. kolovoza 2005. kaže: „Ja sam već starac u 85. godini života (...) i pun bolesti: metak kroz glavu, stalna glavobolja, srčani bolesnik, poliserozitis, loše operirana žuč, reuma, spondiloza, dijabetes, tromboza, transplatacija kože, teške rane na nogama kao posljedica logoraške patnje, itd.“ Ipak se nije dao smesti. Nastavio je pouzdano moliti i marno raditi sve do smrti.

Već iz ovako kratka prikaza života i rada blagopokojnoga profesora don Živana Bezića posve je razumljivo, što mu je Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu prigodom svečanog otvaranja nove akademske godine 1989./1990., u okviru posebnog akademskog čina održanog 7. listopada 1989., predao diplomu počasnog doktorata i tim, po riječima ondašnjega dekana prof. dra Josipa Ćurica, odao dužno priznanje tom »eminentnom teologu iz Južne Hrvatske«. Istom je prigodom prof. dr. fra Bonaventura Duda predstavljajući promovenda naglasio da *Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu ... želi iskazati svoju čast i odati svoje priznanje magistru Živanu Beziću, odsada našem doktoru 'honoris causa': on je na osobit način — uz najizvrsnije svoje zalaganje — stekao 'velike zasluge u njegovanju i promicanju teoloških znanosti' — kako to ističe naš Statut — pogotovo zalažući se za osobite*

'potrebe Crkve kojima treba izići u susret u našim krajevima' (Statut, cl. 97 i 3). Magistar Živan Bezić na uzoran se način založio da svestrano odgovori kanonskoj misiji profesora teologije teškom vremenu usprkos. Tu je misiju opravdao ne samo 'docendo' nego i 'scribendo', potvrđujući je svojim življenim svećeništvom, te je tako izvrsno pridonio prisutnosti što svestranije teološke formacije i informacije u nas, i to baš na tako važnoj razini kao što je pastoralno i duhovno bogoslovlje. A već je kao mladi teolog, još kao student teologije, svoje teološko i vjerničko opredjeljenje potvrdio evanđeoskom patnjom 'pro iustitia' koja se ugradila u cijelo njegovo susljedno teološko služenje Crkvi Božjoj u Hrvata«. Spomenuti je dekan u svomu govoru s pravom naglasio da je don Živanov »izvanredno plodan, radom i žrtvom ispunjen život, zbilja bio vrijedan da se odživi... i otpati«.

* * *

Don Živan je davno otišao sa svoga rodnog otoka. Oprostio se je s njim, donekle, sada već davne 1931. godine odlaskom na školovanje u Split, a potom i za stalno, odveden s njega u jeku strašnoga rata na ratište i potom u logor. Kad se je jedva živ vratio s robovanja u tuđini, na Šolti više nije bilo njegova staroga obiteljskog gnijezda, jer majka i ostali članovi uže obitelji već su bili trajno nastanjeni na kopnu.

Tim on nije izgubio duboki osjećaj privrženosti svom zavičaju i njegovim ljudima, mrtvima i živima. Ima za to mnogo dokaza, a najrječitijim smatramo njegovu ovdje već spominjanu knjižicu *Otočke davorije*. U djetinjstvu su mu se neizbrisivo u pamet i srce utisnule, kako se je on izrazio: „divote morskog i kopnenog krajolika, okupana ubavim suncem, osvježena ljetnim maestralom i iznutra obasjana neugasivom sjetom nostalgije“. Stoga se je pod stare dane s ushitom probuđenog književnika obratio svom rodnom otoku ovim riječima:

U mojim se zjenama nikad neće ugasiti sunčani obrisi tvojih uvala i draga, morskih garmi, prkosnih kamenih hridi, izlokanih škrapa i pjeskovitih žala. U mojim će ušima trajno odjekivati pjevovi tvojih slavuja, cvrkut lastavica, kliktanje galebova, jutarnje i večernje laude kosova, pijani ditirambi cvrčaka, pa i noćni kukurijek tvojih čuvita i zrikanje zrikavaca.

I tko može zaboraviti dražesno mrmorenje tvojih morskih valova, lahor tvojih povjetaraca, kantilene tvojih cikada i zavodljive pjesme tvojih sirena što se kriju u tamnim garmama i podmorskim špiljama! Je li moguće izbrisati iz pamćenja djevičansku bjelinu pjene na vršcima tvojih talasa ili

na srebrenom pijesku tvojih žalova? Kako li su divne stare prerusene galije i vitke lađe što se mazno ljuljaju u tvojim lukama! Koje otočko dijete može zaboraviti ono umilno jezerce u Tihoj? Na tvom zapadnom boku još i danas bljeska vijenac malih otočića. Otok otac, djeca otočići!

(...) Škoju moj, ostaj mi zbogom! Ja te ne napuštam, jer te nosim sobom ma gdje pošao i kamo god došao. Ostavljam te s Bogom, a ti me čekaj - do viđenja!

U tom dragom zavičaju počivaju sada njegovi zemni ostaci, skupa s onima voljenih roditelja, neprežaljenog brata Veljka i ostalih najbližih, tu na grohotskomu novom groblju, odakle se pruža pogled prema gradu, u kojemu je proživio ukupno gotovo šezdeset godina, deset đačkih i studentskih, a poslije pola stoljeća provedenog u predanom i neumornom radu, župničkom i profesorskom, znanstvenom i kulturno-prosvjetnom, ostavljajući dubok trag u povijesti svoje crkve i naroda, plemenitu uspomenu u dušama tolikih osoba raznih zvanja diljem domovine Hrvatske i svijeta.

Popis knjiga
autora pok. don Živana Bezića
preuzet iz elektronskog kataloga NSK u Zagrebu

1. *Kršćansko savršenstvo : (katolička asketika)*, 2. izd Split, **1968**, 280 str. ; v8*Franjevačka pastoralna biblioteka ; knj. 7 - 3. izd, Split : Crkva u svijetu, 1973, 430 str. ; 8*, Biblioteka Crkve u svijetu ; knj. 3. - 4. izd, Mostar: Crkva na kamenu, 1986, 430 str. ; 22 cm, Biblioteka Crkve na kamenu. Bibliografija iza svakog poglavlja. - Kazalo.

2. *Tko je apostol?*, Zagreb : Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, **1973**, 215 str. ; 20 cm, Bibliografija uz svako poglavlje i uz tekst. - 2. prošireno izd, Split : Crkva u svijetu, 1996. (Split : Dalmacija papir), 238 str.; 22 cm, Biblioteka Crkve u svijetu. Teologija ; 2, Autorova slika na omotu. - Bibliografija uz pojedina poglavlja i uz tekst

3. *Don Mladen Alajbeg : život i djelo*, Split : Katedrala, **1974**, 148 str.: ilustr. ; 8o

4. *U sjeni krematorija : uspomene jednog logoraša*, Split : vlast. nakl., **1975**. ([Split] : tisak "Slobodna Dalmacija"), 264 str. : ilustr. ; 8* - 2. izd., Split : vlast. nakl., 1976. ([Split : "Slobodna Dalmacija"]), 271 str. : ilustr. ; 20 cm.

5. *Stare i nove tajne : sakramenti danas*, Makarska : Služba Božja, **1979**, 183 str. ; 20 cm, Biblioteka Službe Božje ; knj. 9, Bibliografija uz svako poglavlje. - Bibliografske bilješke uz tekst.

6. *Pastoralni radnik*, 2. prerađeno izd., Zagreb : HKD sv. Ćirila i Metoda, **1982-1985**. (Đakovo : Tipografija), 3 sv. ; 24 cm, Pastoralna služba; Pastoralni rad ; Sv. 1

7. *Razvojni put mladih : djetinjstvo i mladost*, Split : Crkva u svijetu, **1984**. (Split : DES), 208 str. : ilustr. ; 20 cm, Biblioteka Crkve u svijetu ; knj. 15, Bibliografija: str. 199-202 i uz tekst. - Djela istog pisca: str. 208. - 2. izd, Đakovo : Biskupski ordinarijat, **1989**. (Đakovo : Tipografija), 268 str. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 102, Bibliografija djela istoga pisca: str. 268. - 3. izd, Đakovo : Biskupski ordinarijat, **1994**. (Slavonski Brod : Plamen), 268 str. : ilustr. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 102. Bibliografija: str. 268 i uz tekst. - 4. izd, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, **2002**. (Osijek : V-M), 268 str. : ilustr. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 102, Podnasl. preuzet s omota. - Bibliografija: str. 268 i uz tekst.

8. *Suvremena župa*, Makarska : Služba Božja, Franjevačka visoka bogoslovija, **1987**. (Omiš : "Franjo Kluz"), 192 str. ; 21 cm, Biblioteka Službe Božje ; knj. 21, Bibliografske bilješke uz tekst.

9. *Biti čovjek! - Ali kako? : odgojne smjernice / Živan Bezić* Đakovo : Biskupski ordinarijat, **1990**. (Đakovo : Tipografija) 284 str. ; 19 cm, , Đakovo: Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, 1996. (Osijek : Gradska tiskara) 284 str. : ilustr. ; 19 cm

10. *Zašto i kako odgajati? : ciljevi, metode i sredstva odgoja*, Đakovo: Biskupski ordinarijat, **1990**. (Slavonski Brod : Plamen), 205 str. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 116, Bibliografske bilješke uz tekst. - 2. izd, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, 1996. (Slavonski Brod : Plamen), 205 str. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 116, Nakl. 2000 primj. . - Bibliografske bilješke uz tekst.

11. *Ima li nade?*, Đakovo : Biskupski ordinarijat, **1994**. (Slavonski Brod: Plamen) Knjižnica U pravi trenutak ; 184 Bibliografija uz tekst.

12. *Etika i život*, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, **1995**. (Đakovo : Verhas) 320 str. ; 21 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 281 Nakl. 2000 primj. - Bibliografske bilješke uz tekst. - Summary.

13. *Znakovi, simboli, mitovi*, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, **1998**. (Đakovo : Tipografija), 150 str. ; 19 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 352, Bibliografske bilješke uz tekst.

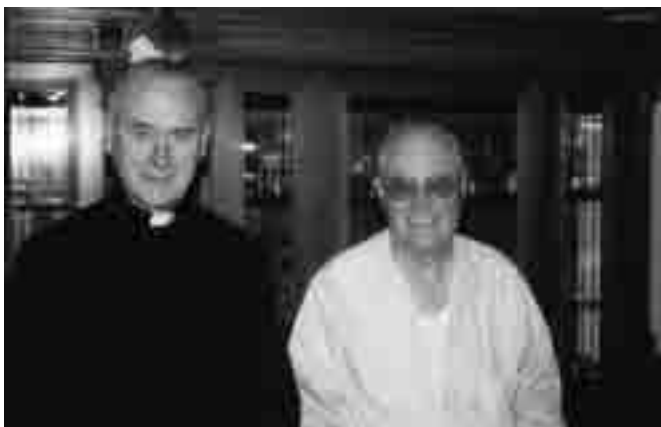
14. *Visine, dubine, širine : psihološki uvidi*, Split : Crkva u svijetu, **2001**. (Split : Dalmacija papir), 303 str. ; 21 cm, Biblioteka Crkve u svijetu ; knj. 32, Nakl. 800 primj. - Bibliografske bilješke uz tekst. - Zusammenfassung ; Summary. - Imensko kazalo.

15. *Novo lice Crkve*, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, **2003**. (Đakovo : Tipografija), 392 str. ; 20 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 419, Bibliografske bilješke uz tekst.

16. *Otočke davorije : jedno djetinjstvo na otoku*, Đakovo : Karitativni fond UPT Ne živi čovjek samo o kruhu, **2004**. (Đakovo : Verhas), 120 str. ; 20 cm, Knjižnica U pravi trenutak ; 480

17. *Rodu o jeziku*, Split : Matica hrvatska, Ogranak, **2004**. (Split : Dalmacija papir), 287 str. ; 25 cm, Izdanja Matice hrvatske, Split. Knjižnica znanstvenih djela ; 8, Točan naziv nakladničke cjeline preuzet iz CIP zapisa. - Nakl. 700 primj. - Bibliografija i bilješke uz svako poglavlje. - Summaries; Summarium.

18. *Čovjek i čovječnost*, Split : Matica hrvatska, Ogranak, **2006**, 231 str. ; 23 cm, Izdanja Matice hrvatske, Split. Knjižnica znanstvenih djela ; 9, Bibliografija uz svako poglavlje. - Kazala.

Nadbiskup u miru, mons. Ante Jurić i don Živan

ŠOLTANSKE ČASNE SESTRE

Glas Koncila broj 44 od 4. studenog 2007. godine objavio je članak, autora Gabrijela Jurišića, *Je li hrvatska majka rađala svece?*

Istina je da su hrvatske majke rađale svece i blaženike. Vremenski najstariji od njih je svakako **sv. Nikola Tavelić**, zatim **sv. Marko Križevčanin**, **sv. Leopold Bogdan Mandić**, **bl. Augustin Kažotić**, **bl. Julijan iz Bala**, **bl. Jakov Zadranin**, **bl. Gracija iz Mula**, **bl. Ozana Kotorska**, dominikanka, trećoredica, djevica, velika pokornica i proročica (Dominik Ceci – Domeniko Ceci, dominikanac i pjesnik opjevao je život blažene Ozane Kotorske. Domeniko je najvjerojatnije naš Šoltanin), **bl. Ivan Merz**, **bl. Alojzije Stepinac** i **bl. Marija Propetoga Petković**.

Iz ponuđenog nam članka može se pročitati o svecima starokršćanskog doba. Može se pročitati o Božjim ugodnicima za narodnih vladara. Nabrojani su hrvatski sluge i službenice Božje. Možemo pročitati o štovanim blaženicima, bez službenog proglašenja.

Prikazan je i poveći spisak onih koji su preminuli na *glasu* svetosti.

Među onima koji su preminuli na *glasu* svetosti nalazimo sestru **Hijacintu Buktenica**, uzornu redovnicu Školskih sestara franjevki.

Za nas Šoltane svakako ugodna vijest. Tko je sestra Hijacinta? Tko su šoltanske časne sestre?

SESTRA HIJACINTA ŠTEFICA BUKTENICA (Grohote, 1921 – Split, 1951)

Sestra Hijacinta potječe iz iz dobre katoličke obitelji, obitelji zemljoradnika – ribara (otac Šimun, majka Marija rođ. Burica Sule).

Djetinjstvo i mladost provela je u rodnim Grohotama kao i sve druge kršćanske djevojke. Kako je rođena 26. prosinca dobila je ime Štefica, a sv. Stjepan je i patron njezinih rodnih Grohota. Voljela je čitati pa je kod svog župnika (don Marina Bezića) povremeno posuđivala knjige. Presudna za njezin daljnji život bila je knjiga *Životopis s. Marije Assunte Palotti*, franjevske

misionarke. Poslije bombardiranja Grohota (19. ožujka 1944.) Štefica, kao i mnogi Šoltani, nakon prisilne evakuacije odlazi u Split.

Za mnoge Šoltane bili su to teški dani. Mnogi su po svoj dnevni obrok odlazili na Lovret kod časnih sestara. Među njima bila je i Štefica. Susret s časnim sestrama i pročitana knjiga bili su *znak*, shvatila je gdje joj je mjesto za ostvarenje životnog cilja.

U svibnju iste godine, u pratnji svoje mnogobrojne rodbine došla je u samostan, a već slijedeće 1945. na blagdan Velike Gospe, primljena je u novicijat i dobila svoje novo ime, sestra Hijacinta. S najvećom pomnjom primala je pouke kako svoje voditeljice, tako i ostalih sestara. Sve primljene pouke s mnogo ljubavi je provodila u život. Prve redovničke zavjete položila je 16. kolovoza 1946. No, sreća je nije htjela, odmah nakon novicijata oboljela je od tuberkuloze. Živjela je kratko, ali je učinila sve što je mogla u svom pozivu. Najplemenitiji sadržaj molitvom, odricanjem i malim skritim djelima ljubavi za koja je pokazivala posebni smisao. Bolest je razarala njezino mlado tijelo. Kad joj je svećenik došao udijeliti Sakrament umirućih, na njegov upit kako se osjeća, još je mogla kroz jedva vidljiv osmijeh izustiti: "Ruše se zidovi tamnice". Sestra Hijacinta umrla je 7. travnja, znakovito, baš kao i njezin uzor, sestra Marija Assunta Palotti.

Na smrt bolesna imala je pravo na vječne zavjete, ali po preporuci samostanskog ispovjednika nije ih položila, jer i jednostavni zavjeti vrijede kao i vječni.

U knjizi *Lovretske sestre – Put u svjetlo*, autorice s. Berhmane Rozarije Nazor, *Knjižnica zbornika "Kačić"* – monografije, dokumenti, građa...br. 27, Split, 1997. zapisano je: *S. Hijacinta je svojim životom revnog opsluživanja pravila sestrinske ljubavi jedan od najsvjetlijih likova splitske provincije Školskih sestara.*

Sestra Hijacinta

S. M. TEREZA VIDAN
(Stomorska, 1907. - Rim, 1996)

Susretljivošću sestre Marije Petre Vučemilo, provincijalne tajnice *Školskih sestara franjenki Krista Kralja – Provincije Presvetog Srca Isusova* s Lovreta u Splitu, *Baščina* je došla u posjed knjige *Lovretske sestre – Put u svjetlo* (knjiga je predana u Zavičajnu zbirku pri knjižnici Marko Marulić – knjižnica Grohote), kao i oproštajnog govora sestre Tihomire Tomaš na grobu S.M. Tereze Vidan u Rimu. Govor je objavljen u provincijskom glasilu *Odjeci* br. 3/96. Kako smo već pisali o sestri Terezi Vidan (*Baščina* br. 14.) objavom nekrologa, svakako ćemo dopuniti istinu o sestri Terezi Vidan.

S.M. Tereza Vidan, rodila se u Stomorskoj na otoku Šolti 23. listopada 1907. godine, gdje je provela prvih sedam godina djetinjstva. Zatim je obitelj preselila u Split, gdje je proživjela ostatak djetinjstva i ranu mladost. Dok je pohađala Domaćinsku školu, došla je u kontakt sa sestrama. Osjetila je Gospodinov poziv i u svojoj 18. godini 1925.godine započela novicijat, a 1929. godine položila je doživotne zavjete.

Dok se je nalazila u našoj podružnici u Dubrovniku, dobila je pismo od vrhovne starješice m. M Angeline Križanić od 7. travnja 1931. godine u kojemu joj javlja da je određena, kao misionarka, u Južnu Ameriku, Argentinu, s još četiri sestre naše Kongregacije: tri iz mariborske provincije i četvrta iz splitske. U pismu joj vrhovna predstojnica kaže da će s Božjom pomoći i suradnjom s našim sestrama tamo započeti sa zavodom za emigrante iz majke domovine Hrvatske i misionarskim radom među tamošnjim domorocima.

Tako m.M Angelina Križanić, odgovarajući na molbu o. Leonarda Ruskovića, franjevca, misionara u Argentini, šalje u svibnju 1931. godine prve sestre misionarke za Južnu Ameriku.

Sestra Tereza i ostale četiri sestre zavoljele su novi kontinent i dale veliki doprinos, kao kamen živi i dragocjeni, osnivanju naše argetinske provincije, potvrđene od Svete Stolice već 1935. godine.

S. Tereza je tamo provela 25 godina, predajući se sa žarom Gospodinu a s odgovornošću u dužnostima koje su joj bile povjerene, među kojima i ona odgajanja studentica u sveučilišnom kolegiju i sestrijska služba mjesne i provincijalne predstojnice. Za vrijeme svoje službe provincijalne predstojnice, primila je kao kandidatkinju i sadašnju vrhovnu predstojnicu s. M. Nataliju Alvarega. Poslala je na studij videći u njoj dar za našu Kongregaciju.

Godine 1965., u svojstvu provincijalne predstojnice, sudjelovala je na generalnom kapitolu, koji se zbog ratnih i poratnih uzroka tada održao prvi

put nakon 1935.godine. Sama Sveta Kongregacija, na prijedlog sudionica kapitula, imenovala je s. Terezu vrhovnom predstojnicom naše Kongregacije. Imala je tada 49 godina. Za vrijeme čitave svoje službe, a i kasnije, pokazivala je srdačne osjećaje i povjerenje prema m. Tereziji Handželić koju je često posjećivala i divila joj se, stavljajući je kao primjer.

U vrijeme njezine službe nije bilo lako voditi našu Kongregaciju. Ona pak, s povjerenjem u Božju i sestrinsku pomoć, predala se gorljivo svojoj dužnosti. Poduzela je s posebnim zanosom svoju aktivnost koja je imala cilj obnoviti dragu joj Kongregaciju i ublažiti duboke rane prouzrokovane Drugim svjetskim ratom, naročito u četiri provincije na području bivše Jugoslavije. Počela je graditi mostove svojim posjetima. Prva provincija koju je posjetila bila je novoosnovana austrijska provincija (čija sestra provincijalka je ovdje prisutna), potvrđena od Svete Stolice godine 1955. Nakon toga slijedio je posjet sestrama u Jeruzalem, a zatim četirima provincijama na području bivše Jugoslavije. Tom prilikom je prvi put nakon 27 godina vidjela svoju rodbinu. Slijedio je zatim posjet izvaneuropskim provincijama.

M. Tereza bila je posvuda velika podrška i poticaj. Sestre su bile ganute i činjenicom da im je nakon 20 godina došla u posjete vrhovna predstojnica... A ona je kao majka, svjesna svoje zadaće, hrabrila provincijalne predstojnice, pomažući ih svojim mudrim savjetima. Posebno im je stavljala na srce rast u pravom redovničkom životu, naročito u kućama novicijata i formacije mladih sestara.

Na generalnom kapitolu 1962.godine bila je ponovno izabrana za drugo šestogodište. Početkom i za vrijeme Drugog vatikanskog sabora njezina služba bila je obilježena danima radosnim, teškim i tamnima. Dostojanstveno je patila i darivala Gospodinu sve svoje patnje za sestre drage joj Kongregacije.

Dana 31. siječnja 1966.godine Sveta Stolica potvrdila je našu Kongregaciju kao internacionalnu naglašavajući važnost jedinstva njezinih članova. Plemenitost duše majke Tereze bila je istinski pečat takvog dekreta Svete Stolice.

Godine 1967. sa svojim savjetnicama, imenovala je "Centralnu komisiju za religioznu obnovu" što je predloženo prema Renovations Causam u vidu pripreve izvanrednog generalnog kapitula godine 1969.

Znala je staviti u djelo svoje naravne darove za graditeljstvo i gradnju i u Rimskoj regiji. Od 1969. do 1975.godine ostala je u generalnoj kući u službi vrhovne zamjenice. Nakon generalnog kapitula 1975.godine bila je premještena u Grottaferratu, gdje je nastavila biti svjetiljka koja gori svojom molitvom i svojim životom sestre i majke.

Od 3. svibnja 1966. godine nakon jednog pada ostala je privezana za krevet, potrebna u svemu trajne pomoći sa strane sestara i brižne liječničke

kontrole. Dr. Diega Da Rosa se pokazao kao pravi sin jedne takve majke. Posebna zahvala i dr. Šimi Šandrić koja joj je također pružala svoju pomoć

Majka Tereza pokazala je i za vrijeme bolesti plemenitost svoga bića. Tko joj je pomagao i tko ju je dolazio posjetiti bio je potaknut na dobro njezinim ponašanjem. Bila je i ostala je za svaku od nas ona koja nam je davala primjer. Dovodila nas je do toga da razmišljamo kako je naš život u rukama onoga koji se služi također brižnom i djetinjom pažnjom onih koje se žrtvuju (predaju) s ljubavlju trpećoj sestri.

Nadamo se da će nas i dalje voljeti i da će nastaviti moliti Gospodina da bi svaka od nas mogla biti dobra kao što je On dobar, izražavajući njegovu dobrotu u poniznosti, jednostavnosti i franjevačkoj radosti.

Upravo je stoga baš njezina smrt bila franjevačka “sestra smrt”, dok su sestre pjevale psalam 141 preporučujući njezinu dušu trojedinom Bogu.

Draga majko Terezo, hvala za primjer koji ste nam ostavili u nasljedstvo. Pozdravite sve sestre koje su nas pretekle a koje ste Vi poznavali i voljeli kao prava majka, naročito posljednje s. Serafinu i s. Domeniku koja je odletjela iz Grottaferrate Gospodinu, dobrom Ocu!

Draga Majko, želimo Vam radostan susret s trojedinim Bogom, s presvetom Djevicom, s Vašim dragim roditeljima i rodbinom i sa svim sestrama Kongregacije koje su prešle u nebesku Domovinu.

Naša grobnica u “Prima Porta” obogaćuje se još jednom sestrom, pozvanom na uskrsnuće s Onim koji je umro i uskrsnuo. Aleluja. Do viđenja!

Rim, 19. srpnja 1996.

Sestra M. Tereza Vidan

**SESTRA IRENA
LUCIJA BLAGAIĆ**
(Donje Selo, 1910 – Zagreb, 1995)

Lucija Blagaić, sestra Irena rođena je 4. studenoga 1910. godine u Donjem Selu na otoku Šolti od oca Andrije i majke Ivanice rođene Kalebić. Umrla je u Zagrebu u samostanu Blažene Ozane Kotorske, 7. rujna 1995. godine. Osnovnu školu završila je u rodnom mjestu, kao i tečaj šivanja. Nešto kasnije u Korčuli je završila samaritanski tečaj. Po zanimanju je bila švelja.

U samostan je stupila kao zrela djevojka u svojoj dvadesetčetvrtjoj godini 1. prosinca 1934. godine. U svibnju (8. 5.) godine 1935. ušla je u Novicijat, a 9. svibnja 1936. godine polaže prve redovničke zavjete. Već poslije tri godine polaže doživotne zavjete (9. svibnja)

Sestra Lucija je boravila u više naših redovničkih kuća: u Trogiru, Korčuli, Zemunu, Zagrebu, Varaždinu, Subotici, Orebiću, Starigradu, Šibeniku i Trnju – Zagreb. Godine 1936. odlazi u Zemun, a godine 1937. se vraća na Korčulu. Godine 1942. odlazi u Trogir, a godine 1943. odlazi u Varaždin, godine 1944. odlazi u dječji dom na Kanalu u Zagrebu. Poslije dvije godine odlazi u Maksimir, gdje ostaje do 1952. godine, kad odlazi za Korčulu. U Korčuli ostaje do godine 1955. pa odlazi u Suboticu, te u Orebić 1957. godine. Godine 1958. odlazi u Šibenik i tamo ostaje do 1964. godine. Iz Šibenika odlazi u Trnje – Zagreb gdje ostaje do kraja svog života. Glavna dužnost u samostanskim zajednicama bila joj je šivanje i krpanje. Vršila je to s ljubavlju i predanjem. Za vrijeme II. svj. rata bila je starješica u Maksimiru. Neko vrijeme bila je i podučiteljica u Novicijatu. Svojim dobrim primjerom odgajala je mlađe sestre. Najdulje razdoblje svoga života provela je u Zagrebu u samostanu Blažene Ozane Kotorske – Trnje. Predano se bavila poslom švelje i uživala je obradovati sestre novosašivenim komadom odjeće.

Voljela je svoje zvanje redovnice. Njegovala ga i živjela molitvenim životom. Posebno je bila pobožna Gospi i sv. Josipu. Duže vremena je poboljevala, a posljednja dva mjeseca je provela vezana uz bolesnički krevet, prilagođena volji Božjoj. Blago je preminula u Gospodinu 7. rujna 1995. godine u samostanu Blažene Ozane Kotorske.

Pokopana je na Mirogoju. Pogrebne obrede je predvodio o. Zvonko Knežević op. uz asistenciju vlč. Alojzija Žlebečića, župnika župe Krista Kralja iz Trnja i msgr. Branka Ivanjka, župnika župe Pregrada.

Ispratila je našu dragu pokojnicu lijepa skupina ljudi, nekoliko njenih nećaka i nećakinja, povećá grupa braće dominikanaca i lijep broj sestara dominikanki.

Gospodin joj bio vječna nagrada. Počivala u miru Božjemu.

Podaci iz samostanske kronike sestara Dominikanki. Podatke poslala s.
Vjera Jagnjić O.P.

Sestra Irena

Split, 15. 11. 49.

Postovano gospodine Zinke Zute,

zahvaljujući se što mi je odmah odgovorilo na Vaš dopis, jer smo trebala tražiti u talijanskom arhivu, to smo naše spudske podatke i dojava našim sestrama iz Feste - Grobota, i to:

1. Kata, sestra Bernardina Džević:

Rođ. u Grobotama - Festa — 09. 01. 1834.

Ušla u samostan Anicla u Splitu 05. 06. 1827.

Redovničko odgoje primila — 08. 12. 1827.

Novcijat — 29. 12. 1928.

Umrta u Solici od TBC — 15. 03. 1942.

Kata Bernardina bila je duša mladena, ponosna i jadaština. Tako sestra odvažna, radila je mnogo da zadovolji potrebe sestara u kojima je gledala Kruca.

Većinu je častila sa Gerharda Anicla i uzela ga za svoga kćeruljka; molila ga je velikom ogorom da joj pomogne da u svom ugodu gospodinu i buncu prava Redovnica, dostojna kćerka Majke Usmješitežice.

Sestru Bernardina je volila, radila i štovala se do kraja. U svom jeziku pukovano uz kćeruljku bila je uvek sljepavost. Svoje bilo i sam život predavala je. Bogu se mir u svijetu i dobro svoje Družbe koju je svim srcem voljela.

Preporučujući stalno imena Kruca i kćeruljke a govoreći da je V. nepotoga i kćerku pod križem prodala je svoj duh u ruke Boga 15. 03. 1842 godine u 48. godini života i 14. godini redovničkog života.

d. Tomakina, mdr. Elvira Karusić :

Arh. u grohotama - Joca 11. 12. 1897.

lika u samostan Anicla u Splitu 1919.

Zavjete položila ————— 1926.

Prez 40 godina dvorila je durije osobe u Italiji -
Chiani.

Vratila se u domovinu u provincijalnu kuću
u Splitu. ————— 1943.

gdje je provela posljednje godine života.

U rodovničkoj zgodnici u Splitu predstavila je

90. rođendan, a prešla se u Anlu Ciesu
na blagdan Gospe Lurdsko, 11. 02. 1996.

u 98. godini života.

Ne su same stari podaci i čas nam je što
vam ne možemo dati ništa opirnije
i tim našim starijima sestrama, jer nije
saliježeno.

Ali je sigurno da su bile dobre rođovnice
molitve i žrtve.

Draga sestra iz Tolle, osim njih dvoje
naša družba nije imala.

Hvala vam što ste se zainteresirali!

Uz potporu i srdačan podršku -

Kustovice milosrdi

Kućna gospođarica :

© Stjepan Šimic

**SESTRA GUNDULFA
PALMINA BILANKOV**
(Grohote, 1887 – Split, 1964)

Sestra Gundulfa Bilankov rođena je u Grohotama 1887. godine od oca Mladina i majke Franine rođene Elezović. U Družbu sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Zagrebu, stupila je 7. studenog 1906. godine. Prve redovničke zavjete položila je u Zagrebu 2. veljače 1909. godine. Doživotne zavjete položila je u Zagrebu 29. srpnja 1920. godine.

Odmah poslije položenih prvih redovničkih zavjeta odlazi u Rijeku u bolnicu, raditi kod uzglavlja bolesnika kao bolničarka. Osim u Rijeci radila je kao bolničarka u; Bjelovaru, Bečkeretu (Zrenjaninu), Dubrovniku, Zagrebu, ponovno u Rijeci, Beogradu, po drugi put u Bjelovaru, odakle 1933. godine odlazi u splitsku Provinciju Navještenja Gospodinova (bolnica Šibenik). Iz Šibenika 1935. godine odlazi u bolnicu u Splitu. 1941. godine ponovno odlazi u Šibenik, da bi se 1944. godine opet vratila u Split. Otvaranjem nove bolnice na Firulama, sestra Gundulfa iz stare bolnice prelazi u novu i tu ostaje do konca 1949. godine, kada odlazi u mirovinu.

Godine 1951. imenovana je provincijalnom glavaricom splitske Provincije Navještenja Gospodinova i na toj dužnosti ostaje šest godina. 1957. godine odlazi u Kotor (Boka Kotorska) za predstojnicu. Iz Kotora se vraća u Split 1963. godine. Blago u Gospodinu preminula je u Splitu 1964. godine. Pokopana je na splitskom groblju Lovrinac (grobno mjesto A-VII-57).

Podatke dostavila Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog – Provincija Navještenja Gospodinova, provincijalna glavarica, S. M. Antonija Vugdelija.

Iz podataka koje je dostavilo Vrhovno tajništvo Družbe sestara milosrdnica iz Zagreba:

(Ljiljan Bašča, 1961 – 1964., str. 9 – 10)

Kako su sretne one redovnice koje u cjelosti prihvaćaju jaram Gospodinov! Mir i radost uživaju one koje u šutnji i ovisnosti obdržavaju sve obveze zavjeta i Ustanova. Nepomućen mir kraljuje u srcima onih, koje dnevno umiru samoj sebi. Među takove redovnice možemo ubrojiti i sestru Gundulfu. Iz njezine trijezne, sređene i otmjene pojave izbijala je dostojanstvena sabranost. Svi su na njoj zapažali neobičnu šutljivost i mir. Pod trajnim utjecajem duha Božjega ulazila je u borbu života, predano i tiho

je primicala usne kaležu trpljenja, a Gospodin joj je ulijevao u dušu svoj mir. Njezina blagost i mirna pojava ugodno su djelovale na bolesnike, liječnike i ostalo osoblje. Bila je spretna i elastična u vršenju liječničkih naredaba. Tiho je prolazila bolesničkim sobama i uvijek je govorila samo ispod glasa. Samo ju je čuo tko je s njom govorio. Sve je to bilo iz ljubavi prema bolesnicima, jer je budno pazila da ničim ne uveća bolove bolesnika. Imala je veoma oštro oko pa je zapazila svaku i najmanju netočnost ili površnost. Ljubazno bi upozoravala na nedostatke kod dvorbe bolesnika. Sestra Gundulfa bila je u dva maha starješica sestara. Ovu je službu mirno primila iz ruke Božje pa je i dalje nastupala mirno, skromno i ponizno.

Sestra Gundulfa se nije ničim isticala. Svojim podređenim sestrama propovijedala je više primjerom nego riječima. Svojom ozbiljnom i svetačkom milinom sve je poticala i osvajala za dobro. Izbjegavala je svaku buku, naglost i žurbu. Ako joj nije uspjelo da pogrešku na drugome odstrani, držala se je one: “Što ne možeš ispraviti, strplivo podnesi”. Bila je blagodarna sestrama i davala je obilato. Često puta nije ni čekala da je sestra nešto zamoli. Čim bi opazila da sestra nešto treba, stavila bi joj u ormarić ili na krevet pa bi se onda zajedno veselile iznenađenju. Zato su joj sestre bile zahvalne i veoma su je poštivale.

Sestra Gundulfa uzela je velikodušno u ruke mač u životnoj borbi. Imala je teške brige i dužnosti, a te su zahtjevale mnogo mrtvenja i odricanja. Osim toga uvijek je prednjačila u održavanju sv. zavjeta i Ustanova, stalno je ustrajala, a to je zahtijevalo niz žrtava svakim danom. Dobro je razumjela Isusove riječi: “Nisam došao na zemlju da donesem mir, nego mač”. Uvijek se odricala zemaljskih udobnosti, a mač borbe odložila je tek iza smrti.

Svršivši službu provincijalke, ponizno se vratila na svoje mjesto i bila još jednostavnija i skromnija. Starost se približavala a s njom bol srca i žuci. Kako je cijeli život bila duhovna i molitvena duša lako se je pripremala na smrt. Upravo se opažala čežnja za vječnom Domovinom. U času agonije nije pokazivala tjeskobu ili nemir. Rado je u životu prigibala glavu zakonu Božjem, pa je i sada izgovorila svoj “Fiat”. Molitvu u Himni devetoga časa uslišao je Gospodin:

“Daj svijetlosti nam u večer
da život nam ne propada
već sretnu smrt nam nagradi
nebeska slava vječita”.

SESTRA BAZILA
ANTONIJA BURICA
(Grohote, 1894 – Zagreb, 1965)

Sestra Bazila rođena je u Grohotama 8. srpnja 1894. godine od oca Josipa i majke Tere rođene Mateljan. U Družbu sestara milosrdnica je ušla 18. lipnja 1917. godine. Prve redovničke zavjete položila je 15. kolovoza 1919., a doživotne 15. kolovoza 1923. godine. Umrla je u Zagrebu u Kući matici 28. srpnja 1965. godine.

Bog je veliki prijatelj šutnje! On se očituje duši u tišini i sabranosti! Bogatstvo duhovnog života odvija se u posvemašnjoj šutnji. I onaj život što ga Bog daje organskoj naravi je tihi život: sok se penje, drvo pupa i donosi plod u tišini.

Neka nam skroviti i šutljivi život sestre Bazile progovori kako treba ljubiti i održavati svetu redovničku šutnju. Njezin životni put počinje u Grohotama 8. srpnja 1894. godine. Ružičasto djetinjstvo i čista mladost odišu mirisom krotkosti, bezazlenosti i nevinosti. U bijelu dušu i čisto srce utisnu Gospodin svoj poljubac, iz kojeg proklja milost redovničkog zvanja. Antonija ne oklijeva. Radosna srca i predane duše ulazi u našu Družbu. U kandidaturi je gotovo nezapažena. Na svečan dan redovničkog oblačenja prima sv. Redovničko odijelo, bijelu koprenu i novo ime: sestra Bazila. Nakon novicijata i polaganjem redovničkih zavjeta počinje njezin redovnički život.

Sv. Poslušnost stavlja s. Bazilu u različite praonice u kojima se skuplja blago nebeskih zasluga, a ovijala ga je u srebreni veo sv. Šutnje. Pranje rublja je zaista težak i naporan posao. Usprkos toga ona je svoje zanimanje vrlo zavoljela i sve sile ulagala da rublje što ljepše izgleda i što čistije izađe iz njezinih ruku.

Preostatak svojih fizičkih snaga istrošila je u praonici Kuće matice. Tu je punih 10 godina nanizala mnoge žrtve i pregaranja, koje su joj bile velika utjeha u času smrti. Malo je govorila, mnogo radila. U radu su je pratile drage oči Nebeskog Oca. Ona im nije izmicala nego je u sabranosti srca osluškivala svako Božje nadahnuće. Znajući da bez šutnje nema solidnog nutarnjeg života, upozorila bi često puta sestru prvakinju da opomene sestre da bolje obdržavaju šutnju i da kod posla ne trate vrijeme beskorisnim razgovorima. Znala je da je šutnja zakon i stanje Božje. Stoga je sva njezina snaga bila u šutnji. Budno je pazila na svoju unutarnjost. Na njoj se nije moglo zapaziti ništa izvanrednog, jer je bila veoma sakrivena. No ona je osjećala veliku potrebu šutnje, da bi čula glas Božji, da bi upoznala nadahnuća Duha Svetoga. Za ovu vjernost u šutnji primila je od Boga mnoge milosti, osobito veliki

duh sabranosti. Veoma je pohvalno njezino tiho i nasmiješeno podvrgavanje redovničkim poglavarima. Sva njezina vanjšina prosijavala je ozbiljnošću i staloženim duševnim mirom. Posebno ističem da je vjerno obdržavala sve paragrafe koji govore o sestrijskoj ljubavi.

Na životnoj stazi šutnje, odricanja i žrtve bila je mudra djeвица. Budno je vodila brigu da joj u uljanici nikada ne uzmanjka niti kap ulja ljubavi.

Ispunivši broj zemaljskih dana začula je tihi zov nebeskog Zaručnika: “Dođi, primi krunu koju sam ti priprazio od vijeka!”

Nakon teške bolesti prekinuo je anđeo smrti nit života, a umorna putnica poletjela je mirno i spokojno u Božji zagrljaj navršivši 71 godinu života.

Usvajimo za svoj duhovni život riječi, koje je ona tako revno i praktički provodila:

Šutnja nam je potrebna,
da bismo našli Boga,
da bismo našli svoje duše,
da bismo našli druge duše.

Preuzeto iz *Ljiljan bašće* (Nekrolog naših pokojnih sestara)

Zagreb 1965 - 1966. Str. 24 – 25.

P.S.

U matičnoj knjizi rođenih sestra Bazila zavedena je imenom Antica Marija i prezimenom Sule Cecić, a u knjizi duša za župu sv. Stjepana Grohote zavedena je prezimenom Burica Sule Cecić. Današnji bliži srodnici pokojne sestre Bazile pišu se prezimenom Sule (obitelj pokojnog Mirka Sule).

Sestra Bazila

**SESTRA ULPIJANA
VERONIKA BURICA**
(Grohote, 1895 - Zagreb, 1919)

Rođena je u Grohotama 4. veljače 1895. godine (otac Fabijan, majka Vice rođena Ruić). U Družbu sestara milosrdnica ušla je 18. lipnja 1917. godine. Novicijat je započela 15. kolovoza 1918. godine. Umrla je kao novakinja u Zagrebu 28. veljače 1919. godine.

**SESTRA EUNOMIJA
ANA CECIĆ SULE**
(Grohote, 1883 – Šibenik, 1943)

Sestra Eunomija rođena je u Grohotama 1883. godine od oca Mihe i majke Ivanice rođene Čerinj. U Družbu sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Zagrebu ušla je 7. studenog 1906. godine. Prve redovničke zavjete je položila 2. veljače 1909., a doživotne 29. kolovoza 1920. godine. Iz Sušaka, 14. lipnja 1934. godine došla je u splitsku Provinciju Navještenja Gospodinova, u Makarsku. Poslije godinu dana otišla je u Jelsu na Hvaru, gdje je ostala do siječnja 1941. godine, kada odlazi u Šibenik. U spomenutim podružnicama obnašala je službu predstojnice. Umrla je u Šibeniku od tuberkuloze u šezdesetoj godini života.

Podatke dostavila Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog – Provincija Navještenja Gospodinova – Split, provincijalna glavarica, S. M. Antonija Vugdelija.

Iz podataka koje je dostavilo Vrhovno tajništvo Družbe sestara milosrdnica iz Zagreba:

(Ljiljan Bašča, 1934 -1944., str. 36)

Ovo je bio jedan skromni cvijetić, i malo je koja sestra znala za njezino ime, osim onih koje su baš s njom živjele. Skromna je to bila ljubica, a niknula je na našem lijepom Jadranu, na otoku Šolti.

Kao starešica kod nas je bila u Jelsi, pa u šibenskoj ubožnici i u Filip Jakovu. U Jelsi je najviše dvorila bolesnike po kućama, pa su je svi upoznali

kao tihu, šutljivu i pobožnu sestru. Sa svakim je naša sestra Eunomija znala lijepo opčiti i za nikoga nije imala oštre riječi. U svakom poslu bila je upravo neumorna. Koliko je poznam, cijeli je život болоvala na žuci i srcu, a opet uvijek na poslu. Znala sam više puta s njom razgovarati o njezinoj bolesti i kako da joj se pomogne. "Ne pomaže ništa" rekla bi, "pa ću trpjeti do volje Božje", pa tako je i činila. Trpjela je, šutjela i radila.

Prema izvaji pojedinih sestara, bila je dobra, savjesna i ponizna radovnica. Voljela je svoje sestre u kući, a poput sv. Vinka siromahe i djecu.

S.M. Gabriela

**SESTRA EPARHIJA
LUCIJA ČERINJ**
(Grohote, 1891 – Zagreb, 1937)

O našoj sestri Eparhiji ne znamo ništa iz onog vremena što ga je sprovela u kući roditelja. Poznato nam je samo da je rođena u Grohotama na Šolti kod Splita (od oca Mate i majke Marije rođ. Relja) 19.XI.1891. g. U Družbu je stupila 18.VI.1917. g. Obučena je u sv. redovničko odijelo 14.VIII.1918. g., a privremene zavjete položila je 15.VIII.1919. g.

Nakon vječnih zavjeta, koje je položila 29.VIII.1923. g. bila je poslana u Split, gdje je radila u pučkoj kuhinji do g. 1925. Tu je oboljela i morala na liječenje u Zagreb u našu bolnicu. Kad je prizdravila pošalju je Poglavari opet u Split, no ne u pučku kuhinju, već u žensko sirotište da pomaže kod djece. Tu se lijepo priučila i počela da radi ali brzo dođe novi premještaj. Morala je naime da ide u Dubrovnik i to u bolnicu. Otsada pa sve do smrti radi kao bolničarka najprije u Dubrovniku, a poslije u Šibeniku. Za vrijeme svoga rada u Dubrovniku pokazala je mnogo sposobnosti i volje za bolničarsku službu, pa je preporukom liječnika i č. sestre Starješice pozvana u Zagreb radi daljnje izobrazbe.

S veseljem je polazila bolničarsku školu i vrlo lijepo napredovala. Ispitu je pristupila 28.II.1934. g., te prošla s odličnim uspjehom. Kao svršena bolničarka putuje odmah na novu filijalu u Šibenik, gdje s velikim oduševljenjem počinje svoj rad. Priučila se na kuću, sestre i bolesnike, osjećala se sretnom i da je imala zdravlja, mogla bi prema prilikama mnogo učiniti. Radila je neumorno ali ne za dugo, jer je već pomalo osjećala posljedice napore i teške službe.

Sestra M. Gabrijele boravila je neko vrijeme s njom u Splitu i kaže: “Ono kratko vrijeme vidjela sam da je sestra vrlo vesela a također i vrlo uslužna. Poskočila je samo kad je vidjela da tko šta treba i nije gledala kome se je reklo. Ona je to učinila samo ako je mogla”.

Njezinu spremnost da čini usluge i njezinu požrtvovnost ističe i njezina Starješica iz Šibenika č. sestra Mavila. Navodimo njezine retke: “Pokojna sestra Eparhija bila je vedre i vesele naravi. Rado se šalila, a svoju je službu vrlo voljela. Nije žalila truda kad se radilo o bolesnicima. Bolesnici su je vrlo voljeli, jer je bila uvijek pripravna da im učini sve što je bilo potrebno. Brinula se da bolesnici ne umru bez sv. sakramenata. Radila je neumorno od jutra do mraka, a nikada se nije tužila ili rekla da nešto ne može.

Uvijek je bila pripravna učiniti ono, što se od nje tražilo, dapače i ono što drugi nijesu htjeli. Više puta je druge sestre u potrebi zamjenjivala pa i na dulje vremena.”

Draga pokojnica nastojala je provesti život Krista koji je rekao:”Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe”. Njena djela kazuju nam da nije došla da nju poslužuju, nego da ona drugima služi. Ovakve male usluge čine zajednički život ugodnim. U “Redovnici” čitamo ove retke: “Kad bismo znali, što je u očima Božjim djelo ljubavi, pa makar kako neznatno bilo, onda bismo s čežnjom tražili svaku zgodu, koja se pruži, da koje obavimo. “

Naša sestra Eparhija iskreno je voljela sve koji su je okruživali. Da li je voljela samo njih? Ne, ona je u prvom redu ljubila Boga i tu je ljubav pokazivala u ljubavi prema bližnjemu. Ljubav prema Bogu mjeri se po ljubavi koju imamo prema bližnjemu. Jedan učitelj duhovnoga života to izražava riječima: “Kakogod bi htio iskazati Bogu osjećaj svoga srca, Bog me ne bi čuo, kad ne bih imao ljubavi prema bližnjemu.”

Uz ovo posjedovala je pokojnica i druge odlike duše. Od tih je jedna bila: poštovanje i poslušnost prema Poglavarima.

U Šibeniku je boravila preko dvije godine. To joj je bila zadnja filijala. Tu je počela ozbiljno pobolijevati. Nije se nikada tužila, da joj je što teško ili da joj je zlo. Trpjela je sve do zadnjeg časa, makar ju je trošila vrućina. Kroz sve dane što je bila bolesna nije mogla primiti nikakove hrane, a ako je uzela, odmah je povraćala. Bolovala je na bubrežima. Bolest je išla na gore. Zamolila je Poglavare da je uzmu u Zagreb u bolnicu sv. Vinka da tamo umre i tako bude pokopana na zajedničkom groblju. Želja joj se ispunila. Za kratko vrijeme u velikim bolima, koje je strpljivo snosila, otiđe iz ove doline suza da otpočine u miru i primi zasluženu nagradu od svoga nebeskog Zaručnika. Bilo je to 9.X.1937. g. kad joj je bilo 46 godina.

Za sve vrijeme bolovanja ostavila je pokojnica u našoj bolnici lijepe primjere, kako se vježbala u krepostima. Bolesne sestre pripovijedaju :“Draga sestra Eparhija bila je vesele čudi. Premda je bila teško bolesna na bubrežima i pretrpjela tešku operaciju, ipak se voljela našaliti, pa ako joj je uspjelo da sestre razveseli, onda je uživala dijeleći sa susestrama nedužno veselje” Znala je reći: “Dobro mi je, a kad bi još rana zacijelila i prestali bolovi, bila bi zdrava.”

Jako je pazila da ne povrijedi sestrinsku ljubav. Ako bolničarka nije odmah došla, strpljivo je čekala i nije ništa prigovarala. Uvijek je bila pripravna da učini male usluge ljubavi. Ljubežno je općila sa sestrama i uvijek je bila pripravna da odgovori, ako ju je koja sestra što zapitala. Nikada nije pretresivala pogreške drugih, a još manje ogovarala, nego bi naprotiv ispričavala sestre ako su drugi bili s njima nezadovoljni. I tako je ona plaštem ljubavi prekrivala nedostatke drugih. I upravo takve ljubavi treba samostanska zajednica. U “Redovnici” čitamo također: “Bez ljubavi je samostanska zajednica izvor trpljenja i mnogoga trpljenja, neprestanih boli, boli bez utjehe i zasluga.”

O svojim susestrama govorila je uvijek najljepše, a napose o onima s kojima je bila i na poslu. Čini se, da je najradije govorila o svojim susestrama iz Šibenika, gdje je provela dvije godine. Isticala bi tada što joj se sviđa na pojedinoj. Na jednoj je hvalila sestrinsku ljubav, druga je bila savjesna bolničarka, treća je bila pobožna, četvrta ponizna, peta je točno vršila sv. Ustanove, šesta je bila uvijek vesela, sedma nije druge vrijeđala, osma je skromna i sabrana, itd.

Tu nesebičnu ljubav dragi Bog će joj obilno nagraditi. On sam biće njezina plaća. Kako će joj lice zasjati od veselja, kad će na sudnjem danu čuti glas Božanskoga Zaručnika: “Dođite vi svi, koji ste od ljubavi prema meni ljubili svoju. braću, koji ste ih strpljivo podnosili i dobrotom podupirali”!

Za svu ljubav što si nam iskazivala, draga sestro, dobri nebeski Otac neka ti dade pokoj vječni!

SESTRA SARA
ROZARIJA ČERINJ
(Grohote, 1983 – Zagreb, 1928)

Rođena je 24. rujna 1983. godine od oca Marina i majke Vice rođene Bezić u Grohotama na otoku Šolti kod Splita. Navršivši 23 godine života, bi primljena u naš samostan za kandidatkinju. 15. VIII. 1918. godine na blagdan Uznesenja bl. Dj. Marije u nebo primi sv. redovničko odijelo, poslije jednogodišnjega novicijata položi sv. zavjete privremeno, a 7. svibnja 1924. položila ih je za cijeli život. Prije vječnih zavjeta, prema propisu naših Ustanova, izvješćuje njezina prestonica u bolnici u Vinogradskoj cesti u Zagrebu č. s. Borgija, da je sestra Sara slaba, da je operirana na glavi, i da nije za teški posao, ali da je vrlo dobra redovnica, da je šutljiva i strpljiva.

Čini se, da je Odabranik djevičanskih duša ovoj svojoj odabranici već u početku njezina redovničkog života pritisnuo trnovit vijenac na glavu, jer se odmah iza položenih privremenih zavjeta opazilo, da joj nije dobro, makar se nije glasno tužila ni na što. No 1921. godine bude namještena u Splitu u bolnici, ona, tiha, pomna, marna, ustrpljiva s. Sara poče se tužiti na neprestanu glavobolju. Poglavari odrediše, da dođe u Zagreb u bolnicu u Vinogradsku cestu, ne bi li joj se našlo lijeka. Liječnici kušahu na sve moguće načine, da je oslobode boli, napokon poduzmu operaciju vratnih živaca, no operacijom poremetio joj se tjelesni sustav, poremetili se trbušni organi, crijeva i bubrezi.

Poslije dvije godine bezuspješnog liječenja napuste je liječnici. Preostadoše joj samo sredstva za ublaživanje boli. To je bilo za bolesnicu dvostruka bolest, dvostruka muka. Na rukama i nogama bila je sva izbodena od injekcija, i ma da ju je to jako boljelo, opet bi molila injekcije radi silnih boli, što ih je imala podnositi. Jezik joj je bio sav raspucan, izgarala od žeđe, a jer nije smjela ništa progutati, pošto ju je svaka kaplja podražila na povraćanje, uzimala bi samo komadiće leda, da rashladi jezik i ispere usta, ali to ju je peklo na jeziku kao živa žeravica.

Koje čudo, što su mladu sestru Saru, koja bi još voljela raditi, nego bolovati, kojiput poklopile turobne misli i osjećaji, no to samo za kratko vrijeme. Svome Bogu odana duša njezina brzo bi se opet razvedrila. Sestre su se čudile, što je bolesnica uz onolike muke ipak uvijek vedra i nasmijana. Ovako je živjela i mirno i tiho trpjela s. Sara prikazujući Bogu svoje boli sve do zadnjega časa života svoga.

Pokoj vječni patnici ovoj i vječna radost u lijepome raj!

Umrla u Zagrebu 6. kolovoza 1928. godine.

Preuzeto iz *Ljiljan bašče* (Nekrolog naših pokojnih sestara)
Zagreb, 1924. – 1932., str. 17 – 18

**SESTRA DAVORINA
NIKOLINA PAVIŠIĆ**
(Srednje Selo, 1888 – Zagreb, 1941)

Sestra Davorina rođena je 28. rujna 1888. godine u Srednjem Selu, od oca Frane i majke Božice rođene Pavišić. U Družbu sestara milosrdnica ušla je 22. siječnja 1909. godine. Prve redovničke zavjete je položila 2. veljače 1910., a doživotne 8. rujna 1920. godine.

Umrla je godine 1941. u kući Matici u 53. godini života. U svetom zvanju sprovela je 30 godina. Bila je dulje vremena vratarica u Zadru, gdje su je svi cijenili i voljeli zbog njezine pobožnosti, marljivosti, požrtvornosti i uslužnosti prema svakome tko bi je što zamolio. Usprkos boležljivosti i slabosti mnogo je zaradila za Kuću. Time je pomagala sestri starješici kako bi mogla nabaviti mnoge malenkosti za sestre. Uzgajala je cvijeće, koje su ljudi rado kupovali. Lijepo je pravila i popravljala krunice, koje su joj bolesnici i vanjski ljudi rado donosili. Plela je i kačkala za sestre i verterice. Liječnici, sestre, bolesnici i služinčad, svi su je voljeli, jer je bila velika u svojoj dobroti. Petnaest zadnjih godina bila je u Vrapču, uvijek boležljiva i slaba, ali je marljivo šivala i krpala za tamošnje bolesnike. Mnogi rupci, šalovi, čarape i rukavice, sve je to prošlo kroz njezine vješte, premda slabe ruke. U molitvi i radu, u mukama i boli prolazili su joj dani. Rano je ustajala i bila svakog jutra prva u kapeli. Obično je bila vesela i strpljiva, pa su je svi voljeli. Ovo je bila dobra i pobožna redovnica. Spremno je radila za dragoga Boga. Svoj patnički život završila je u samostanskoj kućnoj bolnici.

Podatke dostavilo Vrhovno tajništvo Družbe sestara milosrdnica iz Zagreba.

(Ljiljan Bašča, 1934 – 1941., str 4)

29. dan Svibnja

1868. ~ S. M. Andela

(HARICA
3220)

od Propetog (Dominika

Becić) rođena na Zelli 25. listopada

1838. godine - podde loga bana u sjelnu Domo-

vinu - nakon 12 godina revolucionarnog života

ALEXANDER SESTARA KLARIKA - SP. 17.

SI. II

S.M. TEREZIJA OD ISUSA
TEREZIJA PURTIĆ
(Srednje Selo, 1923 – Brestovsko, 2002)

S.M. Terezija od Isusa – Purtić rođena je 3. ožujka 1923. godine u Srednjem Selu na Šolti, od roditelja oca Tome Purtić i majke Roze, rođene Purtić. Na krštenju je dobila ime Terezija. Godine 1952. sa 29 godina ulazi u samostan Klarisa u Splitu. Sv. Redovničko oblačenje obavljeno je 7. listopada 1953. godine. Jednostavne zavjete položila je 17. listopada 1954., a Svečane zavjete 17. listopada 1957. godine. U tom samostanu dugo godina vršila je službu bolničarke, požrtvovno i velikom ljubavlju prema bolesnicama.

Svim sestrama ostavila je primjer sveta života jer je sav trud uložila da se vježba u temeljnim krepostima poniznosti i siromaštva. Sve je to zaljevala silnom ljubavlju prema Isusu u Presvetom Sakramentu i Njegovoj Majci Mariji. Također je posebno štovala sv. Josipa i uvijek mu se molila za sretnu smrt. Nijednom nije posustala na usavršavanju svoje duše te je bilo svima očito da raste u spomenutim krepostima.

Možemo svjedočiti da je došla do herojskog stupnja u poniznosti a koje je siromaštvo nastojala koristiti i u najmanjoj stvari i ona je bila herojska. A sve to vršiti nije se moglo bez strpljivosti koju je imala bez granica. Od prvog dana kad se Bogu predala zavjetima duboko je shvatila vrijednost tog predanja te se do časa smrti sigurnim korakom uspinjala k vrhuncima.

Svoju gorljivost očitovala je u želji da se osnuje još jedan samostan Klarisa. Ta joj se želja ispunila godine 1988. kad je s još tri sestre pošla u Bosnu u Brestovsko i tu nastavila svoj potpuno skroviti u Bogu život ne želeći ništa za sebe već samo da se sva preda Bogu. Trajno je molila i za budućnost novog samostana te je ni prošli rat nije uskolebao da u njemu ostane i čuva ga. U silnoj pokori i njena je svijeća dogorila.

U veljači 2002. godine počela je slabiti i ona je odmah znala da joj se približava sestrinska smrt. Pa kako je hrabro nosila sav teret života, predana u volju Božju prihvaćala je spremno da ispije i zadnju čašu teške bolesti. Kako je bolest bivala sve teža a lječenje nije bilo moguće pružiti u kući, otišla je u bolnicu Nova Bila s nadom da će joj se produžiti život. Ali, iako je izgledala dobro i da se oporavlja sa smješkom je tvrdila glavnoj medicinskoj sestri da će taj dan sv. Josip doći po nju, a i bio je njegov dan. I bi tako. U 14 sati predala je svoju plemenitu dušu svom Nebeskom Zaručniku a sigurno su je pratili Majka Marija i sv. Josip sa sv. O. Franjom i sv. M. Klarom koje je osobitom ljubavlju štovala. U nebu je sigurno zasjala punim sjajem, jer, mi sestre u Brestovskom koje smo je izbliza mogle promatrati svjedočimo da je do kraja i herojski sve izvršila što je Bog od nje tražio po svetim zavjetima. Počivala u miru Božjem!

Podatke dostavila s. Suzana Muzuković, OSC

TEREZIJA BEGOVIĆ
SESTRA AMALIJA

(Donje Selo, 1907 – Kloštar Podravski, 1973)

Terezija (s. Amalija) Begović, rođena je 21. veljače 1907. godine u Donjem Selu na otoku Šolti, u uzornoj katoličkoj obitelji, od oca Marina i majke Antice rođene Sinovčić.

U samostan Družbe sestara Služavki Maloga Isusa u Sarajevu ušla je 3. rujna 1927. godine. U novicijat je ušla u Sarajevu 14. kolovoza 1928. godine. Prve redovničke zavjete položila je 15. kolovoza 1929. godine, a doživotne redovničke zavjete 15. kolovoza 1935. godine.

S. Arkadija Bičević u nekrologiju o s. Amaliji Begović zapisuje: "Znam da je s. Amalija radila neko vrijeme na Dolorozi (Bosna) kao kuharica. Onda je vodila kućanstvo pokojnom preč. Juriću, župniku u Modriči. Sama je radila sve što je trebalo, jedno stoga što je bila mlada sestra, a drugo što je s. Amalija dobro osjećala i tako bila mirnija. Tada sam dolazila na odmor kući pa mi se prečasní župnik hvalio kako mu s. Amalija zlata vrijedi. Kuhala je i spremala kuću, primala goste kojih je svaki dan bilo. Sve sama i na sve stigla. Još je stigla da uzdržava kravu i svinje. Sa svijetom je bila jako lijepo što se je župniku posebno dopadalo. Kad je župnik umro ona je premještena, čini mi se u nekuda u Dalmaciju. Poslije je došla u Podravski Kloštar i vodila župniku domaćinstvo. Dala je sve od sebe da sve prisprije ne tražeći ništa za sebe, doli posao i žrtvu. Bila je jako siromašna i s malim zadovoljna. Svijet ju jako volio i cijenio. Umrla je 27. travnja 1973. godine, skoro na nogama, radeći do zadnjeg časa. Pokopana je na gradskom groblju u Podravskom Kloštru. Mir njezinoj nesebičnoj i plemenitoj duši."

Podaci uzeti iz:

Matična knjiga sestara Družbe sestara Služavki Malog Isusa, pod rednim brojem 371.

Knjige umrlih sestara, (priredila s. Arkadija Bičević, Vrhovna uprava Družbe sestara Služavki Malog Isusa, Zagreb 1981., str. 14., travanj.

Podatke poslala sestra Maneta Mijoč iz Družbe sestara Služavki Maloga Isusa iz Splita.

NIKO-BARE BLAGAIĆ
SESTRA FELICETA
(Donje Selo, 1913 - Split, 1998)

Niko-Bare (s.Felicita) Blagaić, rođena je 9. veljače 1913. godine u Donjem Selu na otoku Šolti, uzornoj katoličkoj obitelji, od oca Tome i majke Julice-Ivanice rođene Blagaić. Krštena je 16. veljače 1913. u župnoj crkvi sv.Martina u Donjem Selu, od župnika don Pavla Matovca. Sestra Felicita rasla je i odgajala se u zdravom obiteljskom i kršćanskom duhu, kako u svojoj obitelji skladnom zajedništvu sa svojim dobrim i uzornim roditeljima, sa svojim bratom i sestrama, tako i u župskoj zajednici.

Sestra Felicita osnovnu školu pohađala je u rodnom mjestu-Donjem Selu,a učiteljica joj je bila Marija Bogišić. Kao djevojka u 21 godini života, početkom rujna 1934.-te godine, dolazi u Biskupsko sjemenište u Split, gdje kao vanjska djevojka pomaže našim sestrama u domaćinskim poslovima, i tu stanuje. Naše sestre vodile su domaćinstvo u Biskupskom sjemeništu, pa je mlada djevojka Nikolina kroz dvije godine života, molitve i rada, gledajući uzorni i pižrtvovni rad sestara, dublje ulazi u narav reovničkog života, te uz dar milosti Božje i sama odlučuje da postane Služavka Maloga Isusa. Molila je sestre da u njezino ime mole Vrhovnu upravu Družbe da je prime za redovničku kandidaticu. Tako je i Nikolina skupa sa svojim kolegicom, budućom s. Albertom Crnčević, koja je s njom bila u biskupskom sjemeništu, pošla u Sarejevo, gdje ih je časna sestra s. Manela Lučić 14. kolovoza 1936. godine primila u redovničku kandidatuu. Budući su one već bile u zajedništvu i molitvi i radu sa sestrama u sjemeništu u Splitu, te bile upućene kako u poslove tako i u duhovni život, vrlo brzo su se snašle u kandidaturi, pokazale zrelost i duha, reda i rada, svoju ljubav u služenju Malom Isusu kroz molitvu i rad. Već sljedeće godine 14.kolovoza 1937. godine s. Felicita i s. Alberta s drugim svojim kolegicama započele se novicijat, pod uzornim i budnim okom magistre s. Tereze Ciler. Sestra Felicita prve redovničke zavjete položila je 15. kolovoza 1938. godine, a doživotne redovničke zavjete 15. kolovoza 1944. godine. Sestra Felicita na čvrstim kršćanskim i vjerskim temeljima, s kojima je došla u samostan, nastavila je ustrajno, samoprijegorno i zrelo izgrađivati i živjeti svoj duhovni život, svoje posvećenje Kristu. Duhovni profil, uz marljivi rad u svim povjerenim joj dužnostima, resit će je i najljepšim karakteristikama cijeloga života. Radost i vedrina duha u življenju redovničkog zvanja i zajedništva u redovničkoj zajednici, raspoloživost duše i srca za sve što je Božje, što je dobro i plemenito, bit će i ostati glavne značajke njezina života i rada.

Nakon položenih prvih redovničkih zavjeta dolazi u Split, za rad u Staračkom domu-u žensku ubožicu u Splitu, gdje je kao marljiva kuharica radila od 18. kolovoza 1938. do 15. siječnja 1950.-te godine. Od tada do 1962. godine kao vrsna i požrtvovna kuharica radi u našem samostanu sv. Ane u Splitu. Molitva i rad, rad i molitva, to se skladno isprepletalo tokom cijelog života s. Felicite. Od siječnja 1963. do 1969.-te godine radila je kao domaćica-kuharica u Trogiru. Ujedno je obavljala i službu predstojnice u toj zajednici. Od listopada 1969.-te do godine 1974.-te godine bila je u redovničkoj zajednici u Krilo Jasenice, gdje je obavljala službu predstojnice i kuharice. Iz Krilo Jasenice premještena je u Brela, gdje je ostala do 1979.-te godine.

Nakon toga jedno kraće vrijeme dvorila je svoju bolesnu majku Ivanicu, a nakon toga ponovno je došla u zajednicu u Krilo Jasenice, gdje marljivo, makar već poboljeva, radi u kuhinji, i sve što može u domaćinskim poslovima pri ruci je sestrama. Koliko god je sestra Felicita bila u potpunosti raspoloživa prema sestrama u svojoj zajednici isto tako je pokazala neobičnu susretljivost prema svećenicima, gdje je bila na župama: kako u Trogiru, i u Brelima, tako i u Jasenicama. Poštivala je svećenike, za njih se molila, njima je činila usluge u kuhanju koliko je mogla. Imala je majčinsko, otvoreno, široko srce, ponajprije prema svojim sestrama u zajednici, prema svojoj rodbini koju je svim srcem volila i za njih se molila, zatim i prema svećenicima i vjernicima s kojima je živjela i kojima je po svojoj redovničkoj dužnosti bila poslana.

Kako je bolest sve više napredovala, a njezine tjelesne sile sve više slabile, s. Felicita premještena je u našu provincijalnu kuću na Šinama. Ovdje kao bolesnica moli i trpi, svoje boli i nemoć prikazuje Isusu za sebe, za sve svoje, za sestre, za Provinciju i Družbu, za cijelu Crkvu. Dok može uz pomoć sestara dolazi rado u kućnu kapelicu, a kad ni to više nije mogla sa svojom strpljivošću prihvaća da ide u invalidskim kolicima. Kad je potpuno onemoćala ona u svojoj sobi moli, u svojoj sobi dočekuje Isusa pod prilikama kruha i s njim nastavi svoje dnevno i noćno prikazanje cijele sebe za posvećenje svoje i posvećenje sestara, za kandidatice i nova duhovna zvanja, za svećenike, za duhovne potrebe Crkve i svijeta. Potpuno ovisi o potrebi sestara duboko je zahvalna sestrama i našim kandidaticama za svaku i najmanju uslugu. Majčinskom ljubavlju njeguje je predstojnica s. Blandina, a ona strpljivo i blaženo prihvaća i podnosi svoju nemoć i patnju. Zračni sve u zajednici dubokim mirom duše, radošću srca, ispunjenošću jednoga uspješnog redovničkog života, punog Bogoljublja i čovjekoljublja.

Uistinu je zračila Božjim Duhom. Bogu smo zahvalne da smo imale toliku milost i dar da je s nama i među nama živjela s. Felicita. Veselile smo i radosno očekivale da ćemo u našoj zajednici na Šinama za blagdan Velike Gospe svečano proslaviti 60-tu obljetnicu redovničkog života - dijamantni jubilej s. Felicite i s. Alberte. Gospodin je u svojoj dobroti odlučio

drugačije, i On je s. Feliciti udijelio milost da na blagdan svoje i naše Majke, na Uznesenje Marijino na nebo, bude u raju ovjenčana najljepšim rajskim vijencem. Čvrsto smo uvjereni da u s. Feliciti imamo sigurnu zagovornicu pred licem Božjim.

Blaženo i smireno u Gospodnjem naručju, okružena molitvama svojih sestara, s. Felicita je preminula, 10. kolovoza ove godine, nablagdan sv. Lovre mučenika. pokopana je 12. kolovoza 1998. godine, na splitskom groblju Lovrinac. Sprovodnu svetu misu i obred pokopa predvodio je župnik župe Jesenice don Vjenceslav Kujundžić, u koncelebraciji s petnaestak svećenika, i sudjelovanje velikog broja naših sestara, vjernika i župe Jesenice, te rodbine sestre Felicite.

Počivala u miru Božjem.
s. Maneta Mijoč

Objavljeno u: s. Maneta Mijoč, Vjesnik Družbe sestara Služavki Malog Isusa U službi Malog Isusa, Zagreb, br. 3/1998., str.63.-64.

Sestra Felicita

Na kraju ovoga zapisa o šoltanskim časnim sestrama želim se zahvaliti poglavaricama i tajnicama njihovih Matičnih kuća na ustupljenim materijalima. Valja napomenuti da u samostanu Školskih sestara na Lovretu u Splitu još živi Šoltanka, sestra Leonija Bezić. Za nju nisu poslani podaci, osim informacije da još živi u samostanu. U samostanu sestara Anćela, izgleda živi časna sestra po majci iz roda Kalebić iz Gornjeg Sela. Još je za istražiti ostala istina i o časnoj iz roda Bavčevića. Vjerojatno ovaj zapis nije do kraja obrađen, pa eventualno sve ispušteno biti će nadopunjeno u jednom od sljedećih brojeva Baščine. Vjerujem da će svi čitatelji biti ponosni na sve što su naše drage Šoltanke, naše drage časne napravile za svoga života služeći Crkvi.

IZ AUTOBIOGRAFIJE DON ANTE BEZIĆA (RODOSLOVLJE PLEMENA BEZIĆ)

Rodio sam se u Grohotama na otoku Šolti od siromašnih roditelja - kmetova općine splitske Josipa - Ante i Vice Ruić 2. lipnja 1880. godine, u Bezića dvorima, u staroj kući moga djeda Mate, koju je on dobio od svoga oca Ante, na dio, a ne u Sokolovim dvorima, naime u kući gdje stanuju Rafaelovi.

Majka mi je pričala da je 2. lipnja 1880. godine imala otići ujutro režentavat robu u more – u Banje. I kad je već htjela da ode od kuće, pričinilo joj se kao da bi mogla roditi. Zovne ukućane i zamoli ih da odu po babicu. Prije nego li je babica došla, majka me je rodila. Na krštenju stavili su mi ime Ante. Nakon mog rođenja došao me vidjeti susjed Bezić Petar, a kad me je vidio, rekao je: „Ovaj će biti svećenik“, pa tako je i bilo. Do jedanaeste godine pohađao sam pučku školu u Grohotama, a ustoj pomagao majci kod kuće, a ocu u polju.

Kada sam navršio jedanaest godina i pet razreda pučke škole, otac me poslao u grad Split da pohađam Klasičnu gimnaziju u namjeri da postanem svećenik. Moja strina Ane Čipin, žena Božana, kad nije mogla zapriječiti da me pošalje u škole, poslužila se varkom. Ode u Split do monsinjora don Frane Bulića, tadašnjeg ravnatelja Klasične gimnazije u Splitu, te mu se predstavi kao moja majka i reče mu: „Moj muž je lud, on hoće da pošalje našeg sina malog Bezić Antu u škole, a mi smo siromašni, pak to ne možemo, i ako se to dogodi, mi ćemo se upropastiti, pak vas molim da maloga Antu bacite na prijemnom ispitu i tako će sve biti u redu.“ Ravnatelj Bulić je ostao začuđen tim posjetom, jer do tada u svojoj praksi nije nigda doživio da je jedna majka došla govoriti proti svom sinu... Međutim, na gimnaziji je tada predavao crtanje profesor Bezić Ante, sin Mije te Bulić ispriповjedi ovu stvar njemu. Profesor Bezić upita Bulića: „Kako je bila obučena žena koja vas je posjetila i predstavila se kao majka malog Ante?“ – „Po kaštelansku“, odgovori Bulić. „E, onda to nije bila majka malog Ante, već njegova strina.“

Kad je to čuo Bulić, pustio me na prijemnom ispitu u prvi razred gimnazije, što po svoj prilici ne bi učinio, da nije bilo ovog incidenta, jer ja nisam bio spreman za gimnaziju.

Gimnaziju sam redovito svršio u Splitu, a bogoslovlje u Zadru. Svršivši teologiju, bio sam 1903. godine zaređen za svećenika. Prvu Sv. Misu rekao sam 29. rujna 1903. godine glagoljački u Splitu u Gospe od Pojišana.

Moj rad na vjerskom polju

1903. godine bio sam imenovan kapelanom na Klisu. Župnik na Klisu bio je don Duje Mladinov, rođen također u Grohotama. Moja je želja bila da me biskup imenuje kapelanom ma gdje samo ne na Klisu, jer je moj otac bio orijentiran politički u protivnom pravcu od don Duje, pa ni don Duji nije bilo milo što sam mu ja bio imenovan kapelanom. Prema dekretu imao sam nastupiti dužnost na Klisu 1. siječnja 1904. godine. Kad sam prispio na Klis da preuzmem službu kapelana, odsjeo sam u krčmi kliškog načelnika Perkovića, naručio večeru, uzeo sobu za spavanje, a onda sam pošao da se predstavim župniku.

Župnik me dočekao s riječima: „Ja ti nemam što dati za večeru niti te mogu primiti na spavanje.“ Odgovorio sam: „Ja nijesam došao da mi date večeru, ni da me primite na spavanje, jer ja sam sve to već naručio kod gosp. načelnika Perkovića. Ja sam došao, gosp. župniče, da vam se predstavim, da vam kažem da sam na Klisu, pa, ako bi noćas bilo potrebno otići do bolesnika možete na mene računati.“

Kao kliški kapelan imao sam 25 austrijskih fjorina mjesečno plate i 30 fjorina misnih intencija na mjesec. Uz takve prihode uzdržavao sam brata Marina na školovanju u godini 1904. (u petom razredu realke) i slao mu mjesečno 30 fjorina. Drugog brata Petra i sestru Marijetu uzeo sam sa sobom na Klis. Nas trojica na Klisu hranili smo se sa 25 fjorina mjesečne plate. Usto sam brata Petra podučavao i spremao za treći razred realke. I kroz deset mjeseci podučavanja u jesen 1904. godine položio je ispit s dobrim uspjehom za treći razred realke.

Moj župnik Mladinov don Duje kasnije me zavolio.

Koncem 1904. godine budem razriješen dužnosti kapelana Klisa i imenovan provizorom don Boži Macanociću u Dugopolju. Službu provizora u Dugopolju nastupio sam početkom 1905. godine. Sa sobom sam poveo također brata Petra i sestru Marijetu. Brata Petra sam i nadalje privatno spremao za četvrti razred realke i on je na jesen 1905. godine položio ispit za četvrti razred realke s dobrim uspjehom.

Koncem veljače 1906. razriješen sam dužnosti provizora Dugopolja, a imenovan upraviteljem župe Vranjic s nastupom 1. 3. 1906. godine. Koncem svibnja 1906. razriješen sam dužnosti upravitelja župe Vranjic, a imenovan kapelanom Omiša i izloženim u Zakučcu s nastupom 1. 6. 1906. godine. U Omišu sam bio na hrani i spavanju kod obitelji Jerka Škrivanića od 1. 6. 1906. do 1. 1. 1913. , a 1. 1. 1913. godine unajmio sam stan za sebe, doveo svoju sestru Ivku Bezić za domaćicu, a brata Ćira Bezića i Ćirilku Bezić, sestru, doveo sam kod sebe u Omiš da ih školujem.

Koncem prosinca 1914. bio sam razriješen dužnosti kapelana Omiša i izloženog u Zakućcu, a imenovan provizorom Grohota, te kada je u aprilu 1915. godine don Duje Mladinov, župnik u Grohotama, pošao u mirovinu, bio sam imenovan upraviteljem župe Grohote i upraviteljem župe Srednjeg sela.

Dana 12. svibnja 1917. godine ujutro na biskupsku kuriju u Splitu došao je od austrijske policije u Zadru zahtjev da me maknu sa župe Grohote i uopće sa Šolte, a pomoćni biskup Palunko, odmah isti dan, a da me nije ni saslušao ni obavijestio, udovoljio je policijskom zahtjevu i mene riješio dužnosti upravitelja župe Grohote i Srednjeg sela i imenovao me kapelanom Drvenika, izloženim u Vinišću kod Trogira. Pri preuzimanju dužnosti u Vinišću dobio sam malariju. Slijedilo je liječenje i penzija. Dalje nisam aktivno radio u dušobrižničkoj službi.

Grohote na otoku Šolti

Koncem godine 1914. bio sam razriješen dužnosti kapelana Omiša i imenovan provizorom Grohota župniku don Duju Mladinovu. On me ovog puta primio s velikim veseljem. Nuzgredno budi rečeno, dok sam ja služio kao kapelan u Omišu kada bih dolazio posjetiti svoje roditelje u Grohotama, te kad bih pošao pozdraviti don Duju, on mi je znao reći: „Kuda ćeš već otići, a još te se nisam nagledao?“

Došavši u Grohote, ja se nisam htio pačati u mjesne i općinske poslove već sam se sav posvetio vjerskim dužnostima (to više što mi je bila povjerena i župa Srednjeg sela, kojoj je župnik vlč. Pijenta, rodod Poljak, bio otišao u Poljsku), te studiranju i kombiniranju raznih projekata na kojima sam mislio raditi poslije rata.

Međutim, za vrijeme rata nastala je nestašica hrane, pa je država ustanovljavala aprovizacije, preko kojih je pučanstvo škrtro prehranjivala, a uz to je morala davati potpore u novcu obiteljima čije je hranitelje poslala u rat.

I aprovizaciju i dijeljenje potpora splitsko poglavarstvo povjerilo je raznim zadrugama i privatnicima. Ali sve je to kratko trajalo, jer ili im je bila oduzeta aprovizacija i dijeljenje potpora ili su bivali strpani u tamnicu.

Načelnik dr. Josip Mladinov, koji nije stanovao na Šolti, već je bio općinski liječnik u Imotskom, i njegov zamjenik na Šolti Filicijo Bezić (Stupa) našli su se u neprilici te su, nemajući komu da povjere aprovizaciju Šolte i dijeljenje potpora, jurišali na mene. Ja sam se otimao, ali su župnici Šolte, kao i druge ugledne ličnosti apelirali na mene da se zauzmem, da se ne

mogu ispričavati vjerskim dužnostima jer da sam te dužnosti imao i u Omišu, pa ako sam tamo mogao raditi treba da radim i za svoj narod na Šolti.

Ne mogavši izbjeći jednoglasnom zahtjevu naroda, pozvao sam jednog četvrtka pod jesen 1915. godine na ručak dr. Josipa Mladinova, načelnika Šolte njegovog zamjenika Filicija Bezića, podnačelnika don Mirka Galvanja, župnika Gornjeg sela, te don Kerubina Šegvića, župnika Donjeg sela. Poslije ručka pošli smo u jednu od soba u mom župskom stanu gdje nećemo biti ni od koga smetani. Tu sam im iznio uvjete pod kojima ću se zauzeti za te poslove: ja ću bilo da idem za aprovizaciju ili za podizanje potpora u Split, naplaćivati samo efektivne putne troškove i objed u Splitu. Don Mirko Galvani podizat će i dijelit potpore u Gornjem selu i Stomorskoj, don Kerubin Šegvić za Donje selo i Maslinicu, a ja Grohotama i Srednjem selu. Od potpora obustavljat će se stanoviti procent, iz kojeg će se namirivati efektivni troškovi, a sve što ostane od tog procenta ići će za siromahe Šolte. Čisti dobitak od aprovizacije ići će također za javnu dobrotvornost. Župnici će predavati obračun podijeljenih potpora meni kao predsjedniku, a ja ću davati obračun javnoj dobrotvornosti. Na te moje prijedloge svi su pristali te je na meni bio red da sve to organiziram i provedem.

Općinski aprovizacioni odbor

To je bio odbor koji sam ja financirao. Zvao se općinski, ali općina tu nije imala nikakva posla osim što je u odboru bio jedan općinski predstavnik. On je ispočetka kupovao samo pšenicu i brašno, artikle koje je država davala da se dijele mjesečno pučanstvu uz određeni broj kilograma po glavi. Na zahtjev mjesnih trgovaca, koji nisu mogli dobavljati robu potrebnu stanovništvu, dobavljao sam i druge artikle koji nisu spadali u aprovizaciju i malo po malo povećavao sam broj artikala na trideset.

Međutim neki su počeli tražiti privilegije od odbora, što im se nije moglo udovoljiti, npr. žandari, koji su bili zapovjednici otoka, te financi, koji su bili uz svoju službu detektivi austrijske policije. Budući da im ja nijesam htio udovoljavati, već sam pravilno postupao, oni počnu s optužbama.

Jednog dana 1916. godine dolazim ja iz crkve kući, kad pred kućom nalazim jednog meni dobro poznatog suca s pisarom. Pozdravili smo se i ja sam ih pozvao na kavu. Kada smo popili kavu, meni će sudac: „Ja bih imao da nešto s tobom razgovaram o poslu aprovizacije.“ – „Izvoli“, ja ću njemu. I poveo sam ga odmah u župni ured, gdje su se nalazili i svi dokumenti aprovizacije. Kad je sve pregledao, on će meni: „Mene su poslali na Šoltu da te uapsim, ali ja te neću uapsiti, jer nalazim da ispravno radiš. Međutim,

molim te da mi dadeš stanovite dokumente kojima ću pokazati onima u Splitu, koji su me poslali na Šoltu, da su neistiniti navodi tužbe i da ti vodiš ispravno aprovizaciju.“ To je bio sudac splitski Fjorentu.

U aprilu ili maju 1916. godine poglavarstvo je poslalo na Šoltu svoga činovnika, a moga gimnazijskog kolegu Boškovića da bi moje denuncijate izmirio sa mnom te i njih uveo u odbor za aprovizaciju. Kad sam ja odbacio da surađujem s denuncijatima, on mi je kazao da će mi oduzeti aprovizaciju i predati je mojim protivnicima, te me je pitao kada bih je mogao predati. Ja sam mu odgovorio: „Odmah, time da ću robu koja je u magazinima prodati i ubrati novac, jer to je sve kupljeno mojim novcem, a oni, kojima ćeš predati aprovizaciju neka novu robu odmah kupuju i dijele pučanstvu prema tvojim uputama i svome nahodaženju. Ja sam sretan što ćeš me riješiti ove velike brige, koju su mi drugi naprtili na leđa.“ I tako je bilo. Ja sam se riješio velike brige a ona je putem splitskog poglavarstva bila prenesena na moje protivnike.

Dok sam ja vodio aprovizaciju, pučanstvo je bilo opskrbljeno ne samo artiklima aprovizacije već i artiklima koji ne spadaju u aprovizaciju. O mom vođenju aprovizacije napravio sam obračun, tiskao ga i po jedan primjerak poslao svakoj šoltanskoj obitelji., te dao ovlaštenje da kroz godinu dana svako može doći k meni da moj obračun usporedi s dokumentima koji se kod mene nalaze. Molio sam i one koji su iza mene preuzeli aprovizaciju da mi dadu mogućnost da ja pregledam njihove račune, ali toga do danas nisam doživio. Iz obračuna se vidi da kod mene ili nije bilo kala na artiklima aprovizacije ili je to bilo minimalno trgovačko kalo. Na aprovizaciji koju su iza mene vodili moji neprijatelji kalo je bilo od 20 do 25 %.

Potrošno-obrtna zadruga s ograničenim jamstvom u Grohotama na otoku Šolti

Kad sam se lišio aprovizacije, osnovao sam ovu zadrugu da preko nje narod, naravno one koji se upišu kao članovi, opskrbljujem artiklima koji ne spadaju u aprovizaciju, uz pristojne cijene. Iza mog odlaska sa Šolte ta je zadruga likvidirana.

Pošavši sa stanovišta da bih ja, da sam ostao na Šolti, odnosno u svom rodnom mjestu Grohotama i tu radio kao poljodjelac, u vremenu od 20 godina (do 60 god.) zasadio 5000 stabala maslina i zemlju, koju bi ta stabla pokrila, od krševite neplodne zemlje pretvorio u ziratnu plodnu zemlju, odlučio sam da uložim u svoj rodni kraj toliko kapitala da bude zasađeno tih pet hiljada stabala. Time sam želio da rodnom kraju dadem svoj životni doprinos, a mojim suseljanima da svojim nadnicama prehrane obitelji i kašnje sa tih

stabala u nedogledno vrijeme beru masline i da uljem začinjaju obroke svojih obitelji. Tom mom rezoniranju pridružio se i moj brat ing. Marin Bezić pa smo osnovali zadrugu pod nazivom.

Poljoprivredna zadruga s o.j.

Zadruga je radila u Grohotama na otoku Šolti od svog osnutka do konca 1940. godine

Kada su se počeli gomilati oblaci drugog svjetskog rata i kada smo zaključili da bi naša država mogla biti povučena u rat , mi smo u siječnju 1941. godine razdijelili zemlju svojim zadrugarima prema njihovu ulogu u zadrugu, bilo kapitala u novcu ili osobno. Zadrugu nismo faktično likvidirali s namjerom da nastavimo rad poslije rata ako za to budu povoljne prilike. Zadruga je do konca 1940. godine zasadila pet hiljada stabala. Na svakome kompaktnom kompleksu sagradila je kućicu u koju bi se u slučaju ne vremena za vrijeme rada mogli zakloniti radnici. Na nekim kompleksima izgradili smo i prostorije za pravljenje umjetnog gnojiva – komposta, jer je zadruga namjeravala stabla maslina ne samo svake godine okopavati već i gnojiti kompostom, pojačanim drugim umjetnim gnojivima. Uz stabla maslina zasadili smo na obrađenim zemljištima i nešto stabala smokava i bajama, a neka obrađena zemljišta ogradili smo zasadom rogača.

Turizam

Nečujam je najljepša luka u srednjoj Dalmaciji, a uz to se nalazi vis-a-vis Splitu, najvećem dalmatinskom gradu. Obala luke iznosi cca 5 km. Otvor luke ima nešto ispod 1 km, a onda se prema unutra širi. Luka ima 8 lučica od kojih svaka ima svoje žalo. Nazivi lučica jesu: Bok od rta, Tiha (svima mornarima poznata lučica, u koju se prigodom ne vremena u splitsko-šoltanskom kanalu sklanjaju brodovi), Bok od Supetra, Supetar (centar života u toj luci), Piškera (poznata po mulju, kojim se liječe reumatičari i kao Dioklecijanov ribnjak), Maslinica, Potkamenica i Šumpjivina.

U Supetru, gdje se danas nalazi turistička ustanova «10. maj», živjeli su u srednjem vijeku fratri. Poslije njihova odlaska dobro je došlo u ruke splitskog kaptola i bilo je dano na uživanje kanoniku Balistriću. Koncem petnaestog vijeka sklonio se kod Balistrića Marko Marulić.

Kasnije je to dobro došlo u ruke crkve sv. Stjepana u Grohotama. U docu gdje je sada borova šumica, bio je zasađen vinograd, te sam i ja u svom

djetinjstvu pomagao kod jematve brati grožđe. Stara kuća na tom dobru stršila je kao razvalina bez prozora i vrata, a služila nam je kao sklonište pred nevremenom. Pred drugi svjetski rat Poljaci su kupili to dobro, ali ne svojim novcem, već novcem što su ga posudili kod naših bankara u Splitu.

Poljska obitelj Baltermus (muž i žena bez djece), koja se tu nastanila, napravila je na staroj ruševini vrata i prozore, te od nje napravila hotel, i to poglavito za djecu bogatih poljskih obitelji.

Poljaci su tu sagradili i crkvicu. Gradio ju je Marin Ursić iz Grohota, naš Edison, koji nema nego pučku školu, a zidar je i drvodjela, u prvom redu izumitelj na mnogim poljima ljudske djelatnosti. Posjeduje mnoštvo svojih izuma. Po mom sudu najpametniji je čovjek moga doba na Šolti. On još i danas živi u Grohotama.

Država je Poljacima na tom dobru zasadila dolac borovima i osigurala vodu na zapadnoj strani posjeda. Poslije drugog svjetskog rata obitelj Bartelmus otišla je u Poljsku, a prije toga posinila je jednog sina Kažimira Burica-Sule.

Naš pjesnik Vladimir Nazor, rodom Bračanin, kada se nakon svoga službovanja kao profesor po Istri, nakon trideset godina vratio u Dalmaciju, opjevao je u jednoj pjesmi bračke fjordove i u njoj se sjetio Nečujma te pjeva: »Žedan sam vode stare iz gustirne iz koje pio je Marul u Nečujmu».

Veličinu i vrijednost te luke u novije doba, a pošto je Bratovština sv. Stipana 1920. godine razdijelila svojim članovima Gaj koji okružuje tu luku s istočne i južne strane, zapazio je najprije ing. Marin Bezić, moj brat, a ja sam podupro njegovu misao. Mi smo prvi na zapadnoj strani Supetra u Nečujmu sagradili naš dvorac i počeli smo ljetovati u toj velikoj i lijepoj luci.

Na dobru Baltermus formirano je turističko društvo «10 maj», koje danas tamo radi i gradi, bavi se turizmom, primanjem domaćih i stranih turista na ljetovanje. Privatnici pomalo grade svoje vikendice i već ih ima sagrađenih oko 30.

Sjeveroistočnu i južnu stranu ove uvale okružuje takozvani Gaj, šuma borova, ružmarina, česmине, planike itd. veličine cca 4.500.000 m kvadratnih, vlasništvo bratovštine sv. Stjepana u Grohotama, u koju su učlanjene gotove sve obitelji sela Grohote. Poslije prvog svjetskog rata Bratovština je Gaj rasparcelirala i svakom svom članu-bratimu dala po dvije parcele, jednu bolju (bliže mora) i drugu goru (dalje od mora). Tako je i moga oca dopala jedna parcela u Nečujmu u luci Supetar na zapadnoj strani, a do nje smo kupili s južne strane očeve parcele jednu parcelu Ignacija Mladinova, obradili je u voćnjak i sagradili na njoj ja i brat ing. Marin Bezić dvije kuće, prve u Nečujmu. Mi smo tamo prvi počeli ljetovati 1932. godine, a na ljetovanje smo uzimali obitelji naše braće i sestara te naše prijatelje i znance. Svatko

tko je tamo dolazio i živio imao je badava stan i hranu, kao i lov divljači na kopnu i ribarenje na moru. Inače su konobe ovih kuća služile za pohranu zemljoradničkih prinosa s raznih zemalja koje smo obrađivali: vina, ulja, smokava, rogača, naranača i limuna, te prošeka, rakije itd.

U pučkim školama poučavao sam vjeronauk.

U Omišu je bilo dosta djece koja su se nakon neuspjeha u gimnaziji i realci u Splitu vraćala kući te se skitala po gradu bez svrhe i cilja. Da ih učinim korisnim građanima, predložio sam njihovim roditeljima da ću ih okupiti, podučavati u pisanju i sastavljanju sastavaka i da ih naučim četiri glavna računa iz matematike. Roditelji su veselo pristali na to i povjerali mi svoju djecu. Podučavao sam ih dane i mjesece. Svi su oni kasnije postali dobri, ispravni građani, činovnici. Još u Omišu spremao sam za gimnaziju Mira Mandića iz Zakučca, koji je postao svećenik i doktor teologije, te sada kao svećenik djeluje u USA.

U Grohotama sam spremao za gimnaziju moga brata Marina Bezića i i Franu CeciĆ-Popić. Obojica su u gimnaziji bili odlikaši. Prvi je postao inženjer, a drugi jer otišao u Argentinu, tamo se oženio, živio kao činovnik, a nije ostavio potomaka.

U Zagrebu sam poučavao sina moje sestre Ćirilke Zvonimira, koji je pohađao relaku. On je tamo učio engleski jezik, koji ja nisam nikako poznao, ali sam ga ipak podučavao i u tome. I što je najinteresantnije, dok sam ga ja poučavao, on je uvijek u tom predmetu imao ocjenu odličan.

Jedne godine bio sam na ljetovanju u Nečujmu. Upoznao sam se s jednom damom, koja mi se predstavila kao profesorica engleskog jezika u Splitu. Ja je upitam: „Što vi predajete?“ Ona me čudno pogledala i kaže: „Pa rekla sam vam da sam učiteljica engleskog jezika i predajem engleski.“ – „U redu, odvratim ja, lako je podučavati što se zna, ali sam je htio doznati i da li vi podučavate jezik koji ne znate?“

Ona će meni: „Što vi to meni pričate? Kako se može podučavati jezik koji se ne poznaje? To je nemoguće.“ A ja ću njoj: „Ipak to je moguće. Evo, vidite ja ne znam engleski, a već četiri godine poučavam sestrina sina engleski i uvijek ima u engleskom odličan. Evo kako ga podučavam: riječi koje treba da nauči ja ispitujem hrvatski, a on meni odgovara engleski. A budući da ja ne znam engleski, kažem mu da tu riječ napiše engleski i onda ja to usporedim s riječju u tekstu. Ako odgovara, dobro, a ako ne odgovara tekstu, onda mu dadem da ponovno tu riječ nauči... Štivo koje mu je učiteljica

zadala ja mu naložim da nauči napamet, te kada je naučio, tražim ga da mi ga napiše. Ja to uspoređujem s tekstom, upozorim ga na pogreške i dadem mu da to još jednom nauči. Izgovor ostavljam da uči u školi od učiteljice jer i onako svaka učiteljica ima svoj izgovor.“

Kada sam joj ovako rastumačio moj način poučavanja jezika, koji ne znam, ona se oduševila: „Jest, može se podučavati i jezik koji se na zna. Reći ću roditeljima kako i oni mogu poučavati svoju djecu.“

Don Ante se je isticao na poslovima *Zadružnog saveza*, bio je direktor *Banke Federale* u Rijeci, bio je generalni direktor poduzeća *Građevno poduzetništvo ing. Marin Bezić* u Zagrebu. Obnašao je dužnost zamjenika ravnatelja *Hrvatske pučke štedionice* u Omišu. Aktivan je bio pri osnivanju *Parobrodarskog društva* u Omišu.

U zadruzi *Providnost s ograničenim jamstvom* u Omišu bio je podpredsjednik. *Providnost* je imala dvije vrste štednje i osiguravanje osoba za slučaj smrti i prikupljanje kapitala na štednju putem škrabice, ali i putem škola.

Don Ante Bezić zastupljen je u *Hrvatskom biografskom leksikonu*, *Baščina* je to već objavila.

OTISCI DREVNOGA GRADITELJSKOG UMIJEĆA U ŠOLTANSKOM KRAJOLIKU

Poput svih jadranskih otočnih i priobalnih područja i šoltanska naselja posljednjih desetljeća ubrzano mijenjaju svoja građevinska obilježja. Uslijed važnih gospodarskih promjena u načinu životu stanovnika Šolte, u prvom redu napuštanja nekadašnjih primarnih agrarnih djelatnosti i proizvodnje vapna, a intenziviranja tercijarnih turističko-rekreativnih, izgled građene (i prirodne) sredine podliježe velikim promjenama. Rapidno niču objekti temeljeni na postignućima suvremene arhitekture, oblikovani modernim građevnim materijalima uz primjenu sadašnjih tehnoloških postupaka, kako bi se zadovoljili stambeni i ostali standardi čovjeka s kraja 20. i početka 21. st. Ti, globalno rašireni, procesi neminovnim su ishodom civilizacijskoga razvitka i nikom razumnom ne pada na pamet da im se suprotstavi. Valja ipak upozoriti na jednu neželjenu popratnu pojavu. Pritom se, naime, radikalnije nego što bi trebalo prekida veza s negdašnjom lokalnom graditeljskom praksom i ne slijede se pozitivna – jer samo o njima je riječ – iskustva nekadašnjih domaćih graditelja. Time se nemilosrdno zatire dio vlastitoga kulturnog naslijeđa i, što je još važnije, nepovratno gube osebujna obilježja kulturnog (i prirodnog) krajolika. A upravo ta obilježja predstavljaju ne samo važnu sastavnicu zavičajnog identiteta, već i nesumnjivu vrijednost u turističkoj ponudi.

Iz povijesti ljudske kulture i civilizacije dobro je poznato da je uz stvaranje arhitekture u gradovima usporedo postojala i razvijala se i vještina gradnje u seoskim okružjima. Iako su međutjecaji urbanoga i ruralnoga građenja neupitni, ipak se oduvijek radilo o dvama posve samosvojnim umijećima. Očituje se to ponajprije u izboru građevinskog materijala. Za razliku od gradskih, seoski su graditelji posezali za neposrednim prirodnim resursima koji su im bili pri ruci, kao što je kamen, drvo, ilovača, slama, trska. A pri izboru lokacije i te kako su uzimali u obzir klimatske osobitosti, reljef, hidrološke prilike i slične danosti, u koje su oni kao domaći stanovnici bili dobro upućeni. Na taj su način nastojali što potpunije iskoristiti darove prirode, a usto se što djelotvornije obraniti od njezinih zlih ćudi. Iz takvog je pristupa proistekla i jedna od vrijednosti ruralnoga graditeljstva, a to je prilagođenost prirodnom okolišu. Građevine su s prirodom skladno korespondirale ne narušavajući ekološku ravnotežu.

U opreci spram školovanih graditelja u gradu, seoski su većinom bili amateri, koji su svoje vještine stjecali usmenom predajom od prethodnih naraštaja i vlastitim iskustvom. Premda, dakle, oskudni u tehnološkom znanju, prednost im je bila u tome što su izvrsno poznavali potrebe svoje svakidašnjice, pa su gradili samo one i onakve građevine kojima su mogli zadovoljiti te potrebe. Stvarali su objekte koji nisu sadržavali ništa suvišno, ništa što bi samo sebi bilo svrhom. Stoga je i jedno od svojstava ruralnoga graditeljstva stroga funkcionalnost.

Stvarana na takvoj osnovi rješenja i oblikovanja raznolikih seoskih građevina trajala su kroz duga vremenska razdoblja, ne podliježući utjecajima pomodnih graditeljskih stilova. Baš zbog nesklonosti naglim ili većim promjenama, očuvala su se neke, gotovo se usuđujemo kazati, iskonske graditeljske vještine, pa je svojstvo ustrajnosti također jedno od bitnih obilježja ruralnoga graditeljstva. Taj građevni fond kao da može biti "otvorena knjiga", za one koji je znaju čitati, o prohujalim vremenima.

Za boravka na Šolti u ranu jesen 2007. godine i sâma sam se susrela s brojnim još postojećim primjerima građevina koje su, bez obzira na dob nastanka – a ona može varirati od prije nekoliko desetljeća ili nekoliko stoljeća – stvarane jednim od prastarih graditeljskih načina. Riječ je o *subozidu*, arhaičnom, elementarnom postupku stvaranja zida pukim slaganjem neklesana kamenja bez uporabe veziva. Radi se dakle o kamenu, koji je doista prirodno obilježje šoltanskog krajolika, ali je svojom širokom primjenom – kako u graditeljstvu, tako i u oblikovanju kućnog inventara – bio i znamenjem nekadašnjega života.

Može se pretpostaviti da su davni šoltanski preci kultivirali zemlju čisteći je od kamenja, kojega bi najprije odbacivali u amorfnu hrpu uz rub plodne čestice. A zatim se steklo potrebno znanje i vještina da se od toga neobrađenog kamena raznolikih oblika i veličine umije izgraditi grub ali postojan zid, koji će odoljeti svim naletima snažnih vjetrova i drugih nepogoda. Pažljivo su birali pojedine komade i priljubljivali ih jednoga uz drugi, uglove oblikovali od većih komada, a rupe među komadima ispunjavali sitnijim kamenjem i tako stvorili ograde, u šoltanskom govoru zvane *gomile*. Njima su opasivali polja, vrtove, vinograde i maslinike, njima su obrubljivali poljske staze, seoske putove, ceste.

Mreža *gomila*, utisnuta u cio krajolik Šolte, svjedoči o mukotrpnom naporu i stoljetnom nadmetanju otočana s prirodom za mogućnost dobivanja obradivih površina, što će reći za mogućnost prehranjivanja odnosno preživljavanja. Međutim, već spomenutim napuštanjem agrarne proizvodnje u posljednjim desetljećima, a posebice prestankom skupljanja ogrjevnog

materijala za proizvodnju vapna, otočka samonikla vegetacija postupno prekriva taj poštovanja vrijedan rad ljudskih ruku bezbrojnih naraštaja. K tomu, nestajanje tih šutljivih svjedoka nekadašnjeg sustava vrijednosti pridonosi i devastacija (neupućenih) suvremenika. Nedavni požar koji je zahvatio zaraslo područje oko uvale Piškera odjednom je otvorio pogled na skladnu mrežu *gomila* i njihovu drevnu ljepotu, zorno predočujući potrebu da se njih kao i još druge postojeće sačuva i budućim naraštajima (Sl. 1).

Sl. 1 - *Gomile* u uvali Piškera. Foto: Marina Blagaić

Gomile nisu imale samo funkciju ograda, nego bi poslužile i u druge svrhe. Jedna od njih vezana je uz doba kad su Šoltani živjeli u kolonatskom odnosu sa Splitom. Još do pred stotinu godina vlasnici šoltanskih agrarnih površina bili su splitski posjednici, pa su otočki težaci bili obvezni predavati im poljoprivredne prinose koje su proizveli. A prinosi većinom nisu bili dostatni niti za želje vlasnika niti za nasušne potrebe proizvođača. Posjednici bi stoga poslali naoružane ljude, zloglasne *sagumare*, da silom otmu s mnogo truda proizvedeno vino, ulje i druge seljačke plodove, ostavljajući težake u krajnjoj oskudici. Toj su mucu i nepravdi morali doskočiti, pa su ponešto od prinosa jednostavno sakrili. A tajna su skrovišta bila u *gomilama*. Prolazeći starim putom koji od glavne ceste vodi prema uvali Senjska vlasnica jedne *gomile* pokazala nam je još postojeće skrovište u koje su njezini preci mogli smjestiti bačvu s vinom ili uljem. Mogli smo se uvjeriti kako je graditelj tako vješto poslagao kamenje da se ničim izvana nije dalo naslutiti postojanje udubine u donjem dijelu zida, a i konstrukcijski je bilo tako izvedeno da se gornji redovi suhozida nisu ni rastresli ni urušili.

Umijeće davnašnjih graditelja potvrđuje i primjer ulaganja isklesanog kamenog križa u tkivo *gomile*. Jedan primjer takve prakse ugledali smo na putu što južno od Grohota vodi spram Križica. Postavljanje križa na neočekivanim mjestima očituje raširen običaj obilježavanja toposa nesretne pogibije. Prema istraživanju Šoltanina Dinka Sule na tom je mjestu život izgubio mladić u padu pri jahanju. Stoga je ovo mjesto, koje ne zrcali tek graditeljsko umijeće, već i pijetet zajednice spram izgubljenoga mladog života, spomenička baština koju valja očuvati.

Kamenje, koje kao da “raste“ iz škrte zemlje, neprekidno se moralo vaditi i dodavati zidu, uslijed čega su neke *gomile* prilično široke. Takvima je gornja ploha ispunjena sitnim kamenjem, gotovo poravnata, pa se mogu iskoristiti i kao svojevrsni podložak. Stanovnik Gornjeg Sela, vodeći nas do svog vinograda i maslinika putem prema na uvali Travna, pokazao nam je na uglu jedne *gomile* takvo mjesto koje njegova obitelj koristi kao *steralo* za sušenje smokava. A suhe su smokve tradicionalni proizvod šoltanskih gospodarstava.

Osim građenja neklesanim kamenjem domaći su graditelji jednakom umjetnošću rabili i kamene ploče. I taj elementarni prirodni materijal domišljato su iskorištavali, u prvom redu u opskrbi vodom. Nedostatak izvorske vode u mnogome je otežavao nekadašnji život, pa se zato brižljivo skupljalo svaku kap oborinske vode. Pažljivo posložene kamene ploče pod određenim nagibom odlično su mogle poslužiti kao naplov kojim su kišne kapi klizile prema sabiralištu. Prolazeći putem od Donjeg Sela prema Maslinici naišli smo na kombinaciju oba građevna elementa: naplov od ploča položen na *gomilu*, preko kojega se voda slijevala u omanju cisternu.

Osebujan je, pak, naplov što smo ga zatekli uz stari put koji od glavne ceste vodi prema Senjskoj. U ravnini poljskoga tla četvrtasti je otvor cisterne obrubljen spiralno sleganim redovima ploča, od kojih svaki slijedeći red prekriva dio prethodnoga, stvarajući tako kosinu. Cijela konstrukcija naplova zauzima površinu od oko 10 x 10 m (Sl. 2).

Sl. 2 – Sabiralište vode na putu od Grohota prema uvali Senjska. Foto: Marina Blagaić

Drugi tip naplova što smo ga ugledali na putu iz Grohota prema uvali Tatinja, smještenog u velikom masliniku, u obliku je postolja sastavljenog od vodoravno postavljenih ploča u korpus koji u presjeku ima oblik trokuta, tj. na jednoj strani je 1 m visok, a na drugoj dopre do tla. Preko korpusa, naplovna se ploha sastoji od ploča slaganih poput crjepova na kućnom krovu, preko koje se voda slijeva u grlo oveće cisterne (Sl. 3).

Sl. 3 - Sabiralište vode u masliniku iznad uvale Tatinja. Foto: Marina Blagaić

Svi ti raznoliki oblici svjedoče o inventivnosti anonimnih graditelja u rješavanju egzistencijalne potrebe za vodom.

Svladavši gradnju zida i oblikovanje plohe, iskonski je graditelj krenuo korak dalje. Uporabio je oba građevna elementa – neklesani kamen i kamene ploče, ali još uvijek bez veziva – kako bi stvorio prostoriju. Na kružnom tlocrtu podizao je zid od većeg kamena, ostavljajući na jednom mjestu tog cilindričnog oblika otvor, budući ulaz, premošten dužom kamenom gredom, nadvratnikom. Na taj je trup slagao konzolno izbočene ploče, i to ili kao prstenove ili u jednom spiralnome nizu. Tijekom gradnje u visinu prstenovi ili spirala sve se više sužuju do posljednjeg manjeg otvora, koji se obično prekriva pločom, najčešće još otežanom jednim kamenom. Time se dobio krov u obliku nepravde kupole, koji zbog koso položenih ploča ne propušta kišu (Sl. 4).

Sl. 4 - *Pojska kućica* na putu od Grohota prema Veloj Luci. Foto: Marina Blagačić

Takva elementarna prostorija, koju Šoltani zovu *pojska kućica*, smatra se praoblikom čovjekove nastambe. Postojanje joj je potvrđeno još u pretpovijesnom razdoblju. Osim u hrvatskom jadranskom prostoru poznata je i u Grčkoj, Italiji, na Sardiniji, Balearima, u Škotskoj i Irskoj, kao i u sredozemnim područjima Afrike.

Šoltanski krajolik doista obiluje tim cilindrično-stožastim zgradicama koje su bile prostorijom gdje su se težaci pri radu na poljima, u vinogradima i maslinicima mogli odmoriti, zaštititi od nevremena ili prevelike žege, u nuždi i prespavati. Smještene neposredno uz *gomilu* ili samostojeće,

različitim su veličina. Naišli smo na *pojsku kućicu* u kojoj se po svjedočenju njezine vlasnice moglo smjestiti dvanaestero ljudi, ali i takvu u koju bi ih stalo jedva dvoje. Premda nemaju prozore u *kućicama* je zračno jer sljubnice među kamenjem osiguravaju prirodnu ventilaciju. Na tlu uza zid položeno je pravilno kamenje za sjedenje. U središtu prostora bilo je mjesto predviđeno za otvoreno ognjište, dim s kojega je izlazio kroz šupljine zidova ili bi se u tu svrhu podigla završna ploča. U zidu je i nekoliko niša, u šoltanskom govoru zvanih *ponara ili porana*, za smještaj hrane, sitnog pribora i sl., a usađene drvene kuke bile su predviđene za odlaganje odjeće. Pred ulazom nekih *kućica* sagrađen je i zid kao zaštita od vjetrova, druge su pak opskrbljene spremištem za vodu koja se slijeva preko krova ili posebnog naplova.

Utisnute u šoltanski krajolik *pojske* su *kućice* svjedoci radne svakidašnjice dojučerašnjih stanovnika, pa su nedvojbeno jedan od materijalnih izražaja lokalne tradicijske kulture. Istodobno, svojom elementarnom graditeljskom izvedbom bez ijednoga konstrukcijskog elementa od drugog materijala osim kamena, zrcale umijeće tisućljetnog trajanja i šire mediteranske raširenosti.

I, naposljetku, gradnja suhozidom zastupljena je u još jednoj vrsti objekata, neizostavni u nekadašnjoj gospodarskoj djelatnosti Šoltana. Povijesni izvori potvrđuju da se na otoku od pamtivijeka intenzivno proizvodilo vapno, cijenjeno i u široj okolici zbog svoje visoke kvalitete. Pogon u kojem se talio kamen za dobivanje vapna – vapnenice, u domaćem govoru zvane *japjenice*, Šoltani su također gradili suhozidom. Gotovo je svaka obitelj imala svoju *japjenicu*, pa se smatra da ih još danas na otoku ima oko šest stotina.

Tehnološki je postupak u vapnarstvu zahtijevao da se nakon dokončane obradbe, prilikom vađenja vapna i pražnjenja *japjenice* cio gornji dio građevine razruši. Uslijed toga se danas, kad se proizvodnju posve napustilo, u krajoliku nalaze samo krnji ostaci, koji neupućenu posjetitelju neće previše govoriti. Međutim, požar koji je ljeti 2007. zahvatio predjel Pod Gaj sjeverno od Gornjeg Sela otkrio je potpuno sačuvanu *japjenicu*, koja nikada nije bila u pogonu. Njezin je graditelj i vlasnik, navodno, bio već u poodmakloj dobi kad ju je završio, pa više nije bio u prilici da je koristi. A onda je vegetacija postupno sve prekrila i prepustila je zaboravu. Sada je pred nama, uskrsnula iz ognja u svoj svojoj rustikalnoj ljepoti, djelujući kao memento jednom minulom životu (Sl. 5).

Sl. 5 - *Japjenica* u Pod Gaju pokraj Gornjeg Sela.
Foto: Marina Blagaić

Literatura:

Blagaić, Ante & Burica, Milivoj (1990): *Japjeničarstvo* (vapnarstvo) na otoku Šolti, U: *Miro A. Mihovilović i suradnici: Otok Šolta, monografija*. Zagreb, str.174-178.

Burica, Gordana (2007): I putovi su baština. *Baščina* 14, Grohote, str. 121-124.

Freudenreich, Aleksandar (1962): *Narod gradi na ogoljenom krasu. Zapažanja – snimci i crteži arhitekta*. Savezni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb - Beograd.

Muraj, Aleksandra (1988): *Tradicijska arhitektura i graditeljstvo Jugoslavije*. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, Zagreb.

Rajković, Zorica (1988): *Znamenje smrti*. Istraživački centar Rijeka & Zavod za istraživanje folklor, Rijeka – Zagreb.

Sule, Dinko (2001). Šoltanske pojske kućice. *Baščina* 8, Grohote, str. 56-58.

Sule, Dinko (2007). Stoti rojendan. *Baščina* 14, Grohote, str. 33-76.

Sule, Dinko (2007): O nan, po našu. Naši križi. *Baščina* 14, Grohote, str. 99-118.

O PORUŠENOJ CRKVI SV. STJEPANA U GROHOTAMA

Na prostoru na kojemu je izgrađena današnja crkva sv. Stjepana bila je izgrađena crkva također s titularom sv. Stjepana. Crkva je porušena 1913. godine kada je započeta gradnja ove današnje crkve.

Kada je izgrađena ne zna se, jer nema pisanih tragova, ali ako pratimo događaje koji su vezani za grohoćanske crkve, skoro pa i možemo odrediti stoljeće gradnje. Ta crkva bila je sagrađena do porušene i popaljene starokršćanske bazilike. Bazilika je bila sagrađena krajem V. ili početkom VI. stoljeća, najvjerojatnije za procesa kristijanizacije otoka Šolte. Po navodima Tome arhidakona spalili su je omiški gusari u XIII. stoljeću.

Nije li to stoljeće i stoljeće gradnje te crkve? U Ljetopisu župe sv. Stjepana iz Grohota piše da je crkva bila izgrađena krajem XIV. ili početkom XV. stoljeća. Bila je to jednobrodna građevina s tri pobočne riznice, dva puta je bila produživana i jednostavno građena. Glavni oltar bio je od mramora u (današnjoj crkvi to je oltar Gospe od Karmela). Četiri oltara bila su posvećena Gospi. Propovjedaonica u današnjoj crkvi potječe iz te porušene crkve. Crkva je porušena ne toliko radi trošnosti, koliko radi nedostatka prostora za vjernike. Ideja o rušenju crkve datira od 1892. godine, a što je vidljivo iz molbe vice dekana don Ante Pirka. Po pisanju don Ante Pirka crkva je bila sljedećih dimenzija:

dužina 14,95 metara, širina 7,40 metara, dužina dviju pobočnih riznica 3,80 metara, a širina 3,52 metra. Treća riznica najvjerojatnije je bila prostor za sakristiju pa njezine dimenzije nisu navedene. Kor je bio dug 7,40 metara a širok 3,92 metra. Iz raspoloživih zapisa doznajemo da je oltar Gospe od Karmela bio na desnoj južnoj strani crkve. Do tog oltara u crkvi je pokopan don Marko Bezić (1716 – 1781), dugogodišnji župnik Grohota. Gdje je danas njegov grob?

U Ljetopisu župe spominje se stari kasetirani plafon kojega je Lj. Karaman vidio u jednoj konobi u Grohotama, a po zamisli don Frane Bulića trebao je biti ugrađen u novu (današnju) crkvu.

Pokojni don Špiro Vuković u članku koji je napisan uz tlocrt starokršćanske bazilike u atriju današnje crkve, piše da je sad porušena crkva bila sagrađena 1576. godine. Ako uzmemo u obzir Pravilnik bratovštine

sv. Stjepana iz 1561. godine mogo bi se zaključiti da je crkva već tada bila sagrađena.

Nadalje, prema vizitaciji biskupa Mihovila Priulija iz 1603. godine doznajemo da u crkvi postoji novosagrađeni oltar, još neblagoslovljeni, posvećen sv. Fabijanu i Sebastijanu, a pripadao je bratovštini sv. Fabijana i Sebastijana.

Gotički močnik iz XV stoljeća (ekspонат u muzeju sakralnih predmeta u crkvi sv. Stjepana) govori li nam da je crkva već tada bila izgrađena? Ovaj Močnik je Rješenjem Konzervatorskog zavoda proglašen spomenikom kulture. Kako se uistinu ne zna početak gradnje ove porušene crkve, ipak bi mogli ustvrditi da se to dogodilo odmah po paljenju i rušenju starokršćanske bazilike.

Zvonik porušene crkve bio je na preslicu, sličan onome na današnjoj crkvi u Srednjem Selu (predaja). Kandiliri koji vise u prezbiteriju današnje crkve bili su uresom u porušenoj crkvi. Oltarna pala s Bogorodicom i svecima, Rokom, Stjepanom i Lovrom (naslikao ju je Pieter de Castor u XVII. stoljeću) ures je stare crkve. Ova pala također je proglašena spomeničkom vrijednošću. U staroj crkvi bilo je još slika: Gospa od Ruzarija, Gospa od Začeca i Marijina navještenja. Mnogi predmeti - ekspонати u zbirci sakralnih predmeta su upravo iz stare porušene crkve što govori da je crkva bila raskošno uređena, a to su: relikvijari, močnici svetaca, misno ruho, stare knjige, močnik – križ za ljubljenje kao i kanonske tablice na drvu okovane srebrom. Drveni tabrnakul koji je bio izložen u muzeju bačen je i sada se nalazi u kapeli na starom groblju sv. Stjepana (ova kapela po predaji je bila posvećena sv. Petru). Šteta!

Muzej – zbirka danas nije u funkciji iako je prostor u sakristiji sređen i obojan. Zašto?

Vrijeme od postojanja starokršćanske bazilike pa do današnje crkve sv. Stjepana u Grohotama potvrđuje činjenicu o štovanju i kultu uvijek istog sveca na jednom određenom mjestu, kao i činjenicu o kontinuitetu i tradiciji gradnje crkava posvećenih tom svecu na istom crkvenom lokalitetu.

Spomenimo na kraju da se je današnja crkva sv. Stjepana u Grohotama započela graditi za službovanja don Duje Mladinova (umro 1915), a gradnju je nastavio don Marin Bezić (Grohote, 1892. – Makarska, 1961), dugogodišnji župnik Grohota. Zvonik je završen za službovanja don Joze Jurića.

Ovu fotografiju dobio sam od gospođe Miroslave Žic iz Konzervatorskog zavoda. Možda je to detalj stare grohotske crkve, ako ne grohotske onda je zasigurno detalj stare crkve u Srednjem Selu. Na fotografiji je uz crkvu don Frane Bulić.

IZBOR SEOSKOG KNEZA NA ŠOLTI

Poznati povjesničar Ferdo Šišić u svojoj knjizi "Povijest Hrvata" osporio je tvrdnje, tada već pokojnog profesora sinjske gimnazije i katoličkog nadbiskupa u crnogorskom gradu Baru, gospodina Milinovića o hrvatskoj tradiciji biranja *kralja* ili *kneza*. Naravno, nije riječ o pravome, nego o seoskome ili pučkome *kralju* ili *knezu*, koji je neko vrijeme s nekoliko pomoćnika imao određene ovlasti. Većinom su bili neka vrsta seoske uprave, a tijekom vremena se taj izbor pretvorio u običaj bez prvotnoga smisla, ponekad i šaljiv te se većinom sačuvao samo u sjećanjima. Milinovića je uzeo u zaštitu njegov negdašnji učenik o. Petar Bačić, koji je prikupio i 1928. godine objavio podatke koji potvrđuju da je takva tradicija postojala u Šibeniku, Kaštelima i Tučepima te na otocima Krapnju, Ižu, Murteru, Ugljanu, Silbi i na Šolti. Bačićevi podaci potječu iz starije literature, ali i od mjesnih župnika, kojima se obraćao s molbom da se o običaju raspitaju kod svojih starijih župljana.

Evo kako su mu odgovorili sa Šolte 1926. godine:

"Župnici Donjega sela i Grohota odgovorili su mi ovako: 'Starci Frane i Karlo Bezić, pokoj. Ante, nama su doslovno ovo pripovijedali: Stari je običaj bio, da iz sva četiri sela Šolte (Gornje selo, Srednje selo, Donje selo i Grohote) na dan Sv. Stjepana (26. XII.), pokrovitelja Grohota - koje je na Šolti najveće selo i u sredini je otoka - svake godine okupili bi se starešine seoski u Grohotama, da biraju svoga kneza (kralja). Biranje je bivalo na Igrališću, seoskoj sredini. Tute je bio kameniti stol (koji još opstoji i danas, u ribarnici), gdje bi podigli izabranog kneza. On bi zaogrnut crvenom čohom (svitom), otkanom srmom; navukli bi mu "buzavce" - bječve (inače se, kako gdje, zovu: nazuvci, grlići) i terluke; obukli ga u nove opanke, prepletene na tri pletera. Novoizabrani kralj (knez) s toga stola držao bi svoj govor, kako će duševno i pametno upravljati s narodom. Poslije toga birali bi jednoga podvornika (gastalda) za svako selo, koji su imali biti pomoćnici i doušnici kraljevi. Ta novoizabrana vlada (uprava) ostala bi u Grohotama od Sv. Stjepana do Tri Kralja, da pribere i promisli, kako će upravljati nastajnom godinom, i da riješi, ako je ostala još koja parnica nerasuđena na otoku Šolti. Kada bi izbor svršio, vas narod i pjevači popijevali bi novomu knezu (kralju)

i novoj upravi: zaigrali bi svi kolo. Otuda ime tome mjestu "Igrališće", koje se i danas tako zove. Novoizabrani kralj imao je vlast suditi i rasuditi svaku parnicu i prekršaj. Ako koji krivac ne bi se htio pokoriti osudi, tada bi ga kralj (knez) prijavio "bratovštini", da ga isključi iz nje; lišavajući ga svih bratimskih i seoskih prava, a to bi bila za njega i za vas njegov rod najveća kazna i sramota.

Kada je svršio taj običaj, starci nisu znali kazati. (To doista god. 1797., kada je Austrija zauzela Dalmaciju, iza propasti Republike mletačke.)

Donje selo - Grohote, 5. listopada 1926.

Don Ante Rubignoni, župnik Donjega Sela.

Don Marin Bezić, župnik Grohota. "

Gornji je tekst preuzet točno kako je otisnut u članku o. P. Bačića, što znači da nisu ispravljane eventualne pogreške. Malo je vjerojatno da su šoltanski župnici doslovce prenijeli kazivanja dvojice staraca: primjerice, oni sigurno nisu izabranika nazivali i kraljem i knezom. Vjerojatnije je da su ga nazivali knezom, jer su i meni, kasnih 1960-ih govorili, Šoltani govorili o biranju kneza, o čemu su ponešto znali po pripovijedanju starijih, odnosno po usmenoj predaji. I meni su kazivali o stolu i tvrdili da je to isti stol na kojemu se i danas prodaje riba; no i tu je možda na djelu predaja u koju se želi vjerovati.

U opisu kneževe odjeće nije teško prepoznati svečanu seljačku odjeću dinarskoga tipa, kakva je poznata u mnogim dijelovima dalmatinske unutrašnjosti, odakle se, sa seljenjem stanovništva, uobičajila i u priobalju i na otocima.

Kako je u zapisu o. Bačića zapisano, šoltanski starci, koji su kazivali župnicima, nisu znali kada je napušten običaj biranja kneza, a sam o. Bačić smatra da se to dogodilo iza propasti Mletačke republike (1797), odnosno s dolaskom austrijske vlasti u Dalmaciju.

U citiranom tekstu zanimljiv je i podatak o kažnjavanju seljaka koji se nisu htjeli pokoriti kneževoj presudi: o njihovu isključivanju iz bratovštine, lišavanju svih bratimskih i seoskih prava, što su, navodno, doživljavali kao najveću kaznu i sramotu.

Zahvaljujući članku o. P. Bačića do nas dopiru podaci iz prve trećine prošloga stoljeća, a svjedoče o još većoj šoltanskoj starini.

Kameni stol uz koji se veže predaja o biranju kneza;
Grohote. Foto: Vido Bagur 2008.

Članak o. Bačića upoznao sam za vrijeme studija etnologije i za mene je imao osobitu važnost: govorio je o prošlosti otoka s kojim sam vezana zahvaljujući podrijetlu moje majke i uspomena iz djetinjstva. Na Šolti smo provodili nezaboravne ljetne praznike, Šoltu smo sanjali cijele zime, a tamo je najveći dio godine sama živjela naša šoltanska baba. I kao mala djeca čudili smo se njezinom upornom ostajanju na Šolti i rijetkim i kratkotrajnim posjetima Zagrebu, gdje su živjele njezine kćeri i unuci. Trebali smo odrasti kako bismo shvatili njezinu sudbinsku pripadnost Šolti, vlastitim vinogradima i maslinicima, koje je uporno obrađivala i kad su je svi uvjerali kako to nema smisla. Za nju je imalo smisla i mi to danas znamo, iako smo svi bili ljuti i osjećali se krivim kad je pala pokušavajući na zid konobe objesiti "pitar cvića".

SLIČICE IZ ŽIVOTA NAŠIH STARI'

Najprimitivniji način prerade maslin

Ča bi naš čovik brez uja? Kako bi začini malo kupusa, zevja, kako bi naše babe i prababe bile skuvale falšu juhu na pofrigu. U čemu bi bile pofrigale pršurate o Božiću.

Vajalo se je domislit. Masline bi bili izgnječili pod toč (veliki okrugli kamen u kamenom izduženom koritu, kamen je u sredini imao rupu kroz koju je bila provučena greda s jednim krajem uvučena u rupu u zidu).

Izgnječene masline stavili bi u jednu jutenu torbicu, nju na reštele priko ka(d)njica. U tisto koje je stavjeno u vriću – torbicu bili bi nalili vruće vode. Torbicu nisu veživali nego bi ušće zavrtili dva – tri puta pa ga podmotali pod torbicu. Sićan se kako je to čini moj otac. Diga bi se na ka(d)njic i tišća bi se za jednu kjuku koja je visila na gredi (greda na podu stropa) kako ne bi ohlebuti. Bosin nogan je gazi po torbici. Mora je dobro upirat i gazit ča više kako bi mu izašlo ča više uja. Kad bi vriću dobro izgazi skinu bi se, sadržaj torbice bi pritresa pa nanovo unutra uli vruće vode. Pritresanje bi ponovi dva – tri puta. Kad je zgotovi gaženje čeka je da uje ispliva na površinu, a dil vode bi otoči na čep ka(d)njica. Latenin pijaton škurla bi uje.

Moj otac je ovo čini kad bi osta brez uja. Obišno je kupi masline koje su otpale i bile već polusuhe. Te masline zvali smo sušice.

Ti najprimitivniji način prerade traje je do prin pedesetak godin iako je na škoju bilo ujar – makinj, ali vajalo je čekat da počnu radit. Kad je kamenica prazna, sila Boga ne moli, vajalo je učinit uje, jerbo brez smoka ni se moglo priživit.

Gazit po vrići isto je tribalo znat. Svaku malo omanja bi s nogon nabrizgano uje iz vriće, kako ne bi skliznu po vrići.

Grijota je ča nan danas toći ne pridstavjaju nikakovu uspomenu. Kolikogod san ih vidi svi su razvaljeni. Grijota! A kakvu su nan priču nemaron poslali u zaborav. Ne bi li danas našin turistima mogli ukazat kako se je činilo uje pod nogu?

Marin Kalajzić: Stara primitivna uljara, ulje lesomit

Karličina ujara

I naš čovik odi je u korak s modernin vrimenima. Uje ni više čini pod nogu nego u pravu pravcatu ujaru. U naše selo bile su dvi ujare, a na škoju držda, jema bit još tri. Bilo ih je onoliko, koliko ih je bilo, ma proizvodnja uja ni bila mačji kašaj. Makinjari su se morali dobro spotit i dobro se namučit kako bi uje iz maslin moglo procedit.

Masline se prin nisu brale ka danas pa već uje učinimo, deboto svi do Božića. Prin su se masline samo kupile. Kad bi se pokupile na jednoj ogradi, judi su odili na drugu, pa onda na treću... pa bi se jopet vratili na prvu ogradu. Sve su to ponavjali dok ne bi pokupili sve masline, a na kanati bi s vrhov maslin, masline skidali šibon. Bože sačuvaj da bi iti jedna maslina ostala na cablu. Masline su naši stari tiščali u badnjima pomočene u moru. Po more su odili zarana sa svojin beštijan: tovarima, mazgan, mulima, konjima naprčenin sa meزالinima oli mezarolan. Znalo se je dogodit da su po more odili po povratku iz kupjenja maslin. Nikako nisu smili gubit vrime predviđeno za kupjenje. Sve ovo vaja notat, jerbo danas je sve drugovačije ča se tiće uja i branja maslin.

Te nove prese naš narod je zva makinjan, a jude koji su radili na makinjan, zva je makinjarima.

Ova ujava za ono vrijeme bila je renesansa u preradi maslin. Masline su se mlile – gnječile na ništo modernijon verziji toča. U jednome okruglome koritu bila su dva velika okrugla kamena spojena kroz sredinu jednon gredon a koja je bila spojena za osovinu u centru korita. Judi su se zapirali, jedni s jedne strane grede (greda je bila duža od širine korita) a drugi s druge strane. Potle su na ova kamena kola priko prenosa montirali motor. Bilo je onda puno lagje.

Motor iz ove Karličine ujava *steka je krila* poza drugin raton, *papi ga je vuko*, za potrebe narodnih masa. Ma nećemo se paćat u pulitiku. Pulitika ni ujava.

Kad bi se masline bile zgnječile pašta se je punila u maštile, a iz maštili se je iskrićala u športe. Da bi ča boje svatili proizvodnju uja na makinjan koristit ćemo se s letatima slik naših naivac (Eugena i Marinka), koristit ćemo pomoć Dragana Bezića sina pok. Karla – Dragutina Bezića, koji je jema ujavu sa preson marke A. METLIKOVITZ TRIESTE, kao i susretljivoću Dušanke Bezić, Karlove unuke.

U športe velike prese moglo je stat i do 90 kg pašte, a na presi se je moglo *od kolpa* priradit do 900 kg maslin. Manja presa jemala je manje športe i kapacitet jon je bi pripolovjen. Postotak uja bi je od 18 – 22 %, pa se ti misli. Športe su se slagale jedna na drugu, na njih bi se složile drvene pogače, a na vrh pogač stavi bi se šumprešur. Kad bi se to sve lipo nastivalo kalala bi se glava loze od prese, u glavu bi se udila kanavela (greda od češmine). Za kanavelu bi se zadi jedan kraj kadine, a drugi bi se zadi za rodu. Roda je veliko drveno kolo ka kormilo (roda). Drške na rodi ovih makinj nisu postavljene ka i na kormilu okomito na okrugli dil, već su položene vodoravno kroz vanjski dil kola. Te drške zvale su se kavije, a služile su kako bi se roda mogla okrićat. Kako bi boje okrićali rodu, a tin i boje štrukavali paštu, makinjari su se po kavijon obižjali cilon težinon svoga tila. Gvardija je brojila 6 – 7 makinjari, a trajala je 12 uri.

Stiskanje priko rode, zapravo prerada 900 kg maslin na veloj i 450 kg na maloj presi trajalo je 6 uri. Malo se je stiskalo, malo počivalo. Nakon 3 ure stiskanja makinjari bi popustili presu potizuč manavelu na drugu bandu priko paranga. Skidali bi šumprešure, pogače i sadržaj u športan bi bili pritresli pa onda ponovili sve radnje kako bi jopet pritizali. Samo bi ovi put športe malo obličivali vrućon vodon. Priko rode zatizale su se velika i mala presa. Kanavele bi se spojile kadinon. Znalo se je dogodit da se športe iskrivu, e onda bi bilo posla. Drvenin polugan bi dricavali pa onda jopet zapirali se na rodu. A uje, di je uje? Uje i voda iz maslin slivalo se je u kamenice napodanj pres. Potla bi

se sve to prililo u lavadure. Kad bi nakon nikoga vrimena uje isplivalo na vrh a voda pala na dno lavadure, glavni makinjar bi minelon grabi uje (minela je baždarena posuda (1/2, 1, 2, 5 litara od lima). Minela se je koristila pogotovo ako su u jednoj presi prirađivali masline dvojice ili više njih. Duperala se je za juski podilit uje. Kad više ne bi bilo uja za grabit ga minelon, umisto minele služi je pijat od late.

Kad bi presa – stizanje bilo gotovo vajalo je iz športi istrest pašćice (ostaci ploda maslina s košticom). Paščice su se gonile na beštijan na Rogač. Polivali su se moren da se ne bi užeščile. Te pašćice gazda makinj je prodava tvornici *Radeljević* u Dubrovniku. Najveća zarada upravo mu je bila na prodaji pašćic.

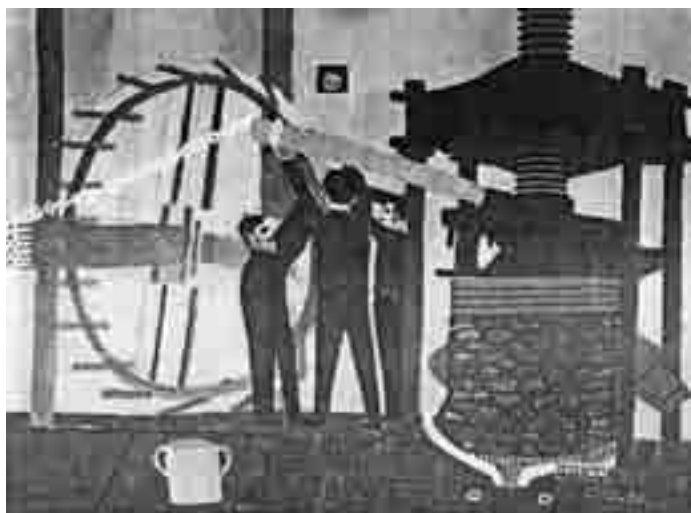
Sad su mi prid očiman makinjari. Sad čujen glavnega kako viče „Gotovo je! Mola!“. Sad mi je u justi komad kruva namočen u uje posut su dva zrna soli. Altroke marmelada!?

Mlin – toć na motorni pogon

Velika presa – Metlikovich Trieste

Eugen Buktenica: Uljara, ulje platno

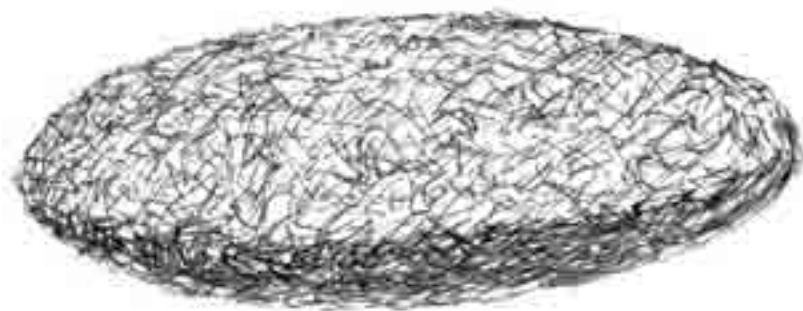
Marin Kalajzić: Uljara, ulje lesonit

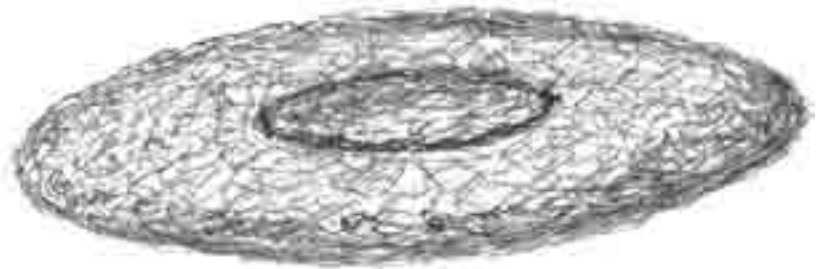
Šumprešur za malu presu

Pogača za veliku presu

Športa (sprta) – donji dio

Športa (sprta) – gornji dio s otvorom

Šumprešur velike prese

Guvno, žito, slama...

Čin bi jemstva bila zgotovljena odma je vajalo pripraviti zemlju kako bi se moglo posijati žito, ča oče reč da je vajalo uzmekotiti oranicu, ako se to ni učinilo za litnji miseci...A onda po sv. Martinu oli i prin vajalo je posijati žito i moliti Boga da bude rodna godina. Uvijek se je Boga molilo za dobru godištinu, za dobru urodu, jer na škrapu je vajalo opstati, vajalo je priživiti.

Žito se je duperalo za prihranjivati beštije, nosilo se je u Trogir za učiniti malo orza, mlilo bi ga se doma, ko je jema žrvanj, za učiniti malo fara. A slama? Zapravo, jema bit na škoju se je najviše žito (ječam) sijalo zaradi slame. Slamon su se gnjele slamjice. Na čemu bi bi svit leža da ni bilo slame?

Početon lipnja miseca žito bi se bilo žnjalo. Niki su žnjali srpon, a niki su ga brali tako da bi iz zemje izgulili cilu stabjiku. Rukovet izguljenoga žita stavili bi priko kolina pa bi ga jednon baturicon koja je sličila na trtaju udriili dva – tri puta po korenju, kako bi otrešli zemju. Pobrane i tako otrešene stabjike žita slagali su na male stavčice da se još malo procenta na zraku. Prin nego su žito tribali priniti u guvno slagali su ga u snope i veživali sa žicon oli konopcen.

Žene su te snope na glavani prinašale u guvno. Jedna drugoj došle bi pomoć, jerbo to je bi pasji posal. Sve bi i' pliva oprudila. Posal u guvnu počima bi izjutra vrlo rano. Snope bi se bilo lipo rastrkalo po guvnu. Moj otac bi bi izagna kobilu iz kućice, doni bi vas alat: cipe, grabje, palu, metlicu i vile. Ko je jema konjsko živo u guvnu bi bi prošla malo boje, ne bi se bi puno umori. Veza bi beštiju za stožer u sridini guvna. Beštija bi se vrtila okolo stožera i gazila bi po žitu.

Kad bi kobila bila izgazila žito vrteći se s ruba guvna prima stožeru otac bi je izagna iz guvna, a on bi sa vilan priokrenu cili sadržaj guvna. Ponovo bi upojarni kobilu da mu još gazi po klasju kako bi se ča boje odvojilo zrnje. Kad je otac vidi da mu je kobila učinila svoj dil posla, on bi još sa cipon mlati po klasju. Cipon je tribalo znat baratati. Jedan šćap obišno lipo obrađen tišća bi u rukan, a onega drugoga obišno od češmine grubo obrađena ča je konopon bi privezan za onega kojega je tišća u rukan zavrti bi uokolo glave, pa onda š njin dum – dum po žitu. Ko ni jema konjskoga živoga bi bi nadrja, jerbo je cili posal odvajanja zrnja od klasja tribalo obaviti baš mlatac cipon.

Poza mlaćenjen vilan je odvaja slamu pa je slaga u male snopiće oli puni u vriće. Slama se je prinašala do kuće i slagala bi se u kopu. Slama je služila za gnjest slamjice, a i bacala se je pod živo kad bi kućice (štale) bile podaplimala od velike kiše.

Vražji je ovo bi posal, sićan se otac i mater češali su se po škini, po glavi, po nogan, jerbo pliva i' je prudila. Sve je bilo dobro ako su nakon ča su odvojili slamu i pomeli guvno mogli odma izvijat. Znalo se je dogodit da su malo bave čekali i po desetak dan.

Vijanje žita? Otac bi drvenon palon (lopaton) zagrabi zrnje žita i sitne ostatke klasja i stabljike, palu bi diga u visinu očiju, tišća bi je su obe ruke i lagano treska. Vitar bi nosi ostatke slame, a zrnje žita kako je teže padalo je na stog.

Guvno bi poza vijanjen mater pomela. Zrnje je punila u vriću i prtila na kobilu. Otac bi prin nego bi poja put doma redovito gospodaru guvna odni ujam. Mater je redovito znala odma malo zrnja samlit na žrvanj kako bi skuvala malo fara. Dok smo jili tega fara, svaku malo smo pjucali i iz just izbacivali juske zrnja.

Guvno

Dinko Sule: Vijanje žita, ulje platno

Jama za japno

Ni bilo kuće na škoju a da ni jemala jamu za japno – gašeno. Koliku - toliku, ma svaka famija jemala je jamu za japno. Svaka famija ni jemala kašalun, ma jamu je.

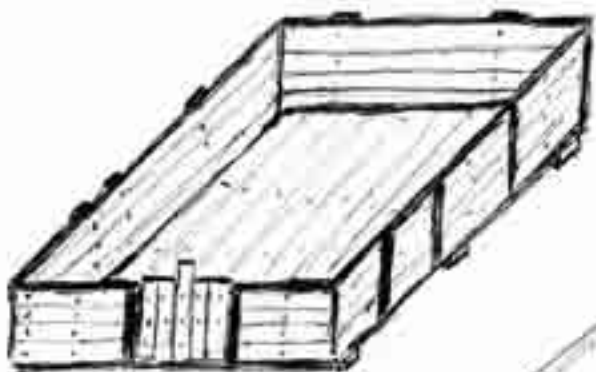
U jami za japno, same riči govoru, tiščalo se je zagašeno japno. To japno koristilo se je ka građevinski vezivni materijal. Obišno se je mišalo sa zemjon crjenicon, a ton mišavinon gradile su se kuće. Gašeno japno služilo je za obilit kuću. Kuće su se redovito bilile svake godine, ne samo da zidi budu lipi bili, nego je vajalo i kuću raskužit, malo rasfriškat. Gašenin japnon pituravali su se svi zidi u kućan, špale od vanjskih vrati, dil zida na kojemu je štanat, ako je kuća bila na pod.

Japjenice na škoju bile su uvijek u *pogonu*, japna ni falilo. Živo japno da bi ga se koristilo vajalo je zagasit. Za zagašivanje japna tribalo je jemat kašalun, a kašalun je veliko drveno korito s vratima, obišno na ušoj bandi. U kašalun kojega bi bili postavili jednin dilon priko jame, stavilo bi se živo japno. Po njemu bi se livala voda. Japno bi *čvrćilo* uz oslobađanje temperature. Sadržaj živoga japna i vode mišalo bi se badilon kako bi sve postalo žitko brez grumenja. Tako otopjeno živo japno otvaranjen vrat kašaluna izlilo bi se u jamu za japno. Napunjene jame bi se pokrivale starin daščurinan, jerbo je bi perikul da u jamu sa zagašenin japnon ne upade koje dite dok se japno ne

stisne. Kad bi se japno dobro stislo, vrh bi se bi posu sa sarbunon da se japno ne prisuši. Jame bi se i daje pokrivalo starin daščurinan, jerbo mi dica znali smo činit dišpete, znali smo nahitat u japno stinja. Guštali smo gledat kako stine uliću u pastozno gašeno japno. Prin nego bi se u živo japno počela livat voda uvik bi se odvojilo pet-šest komadi, koje su naši stari duperali za uvalit u gustirnu protiv gujic (mali crvići u vodi). Brez gašenoga japna ne bi bilo ni *veselja*. Koristilo se je to japno za mišanje sa rastopjenon vidrijolon. Sa ton juhon polivali su se vinogradi.

Danas kad obilazin naše stare kuće guštan vazest sa zidi naslage gašenoga japna sa kojim su se bilile te kuće. Pari mi se da u rukan jeman libar. Deboto bi se moglo izbrojit koliko je naslag od biljenja.

I ti libri koje vazmen u ruke budu mi ponučeno štivo o našim starima, o japjenican, o jaman za japno. Pa evo to štivo pridajen i van. Proštijte ga i vi.

Kašalun

Badilo s drvenom drškom

U kavi

- Mina puca, bovanice lete, sklonite se u obližnji portun, bolje minut pričekat, nego glavu izgubit...Gotovo! E, u nas nisu vako vikali kad su se pucale mine. Mi smo jemali drugovačije upozorenje.

- Mina! (oli Larga la mina)

- Mina! Puše!

- Mina! Gori! Vika bi jedan od minadari iza svega glasa s dlanima naslonjenin do just kako bi ga se ča daje čulo.

Bum! Mina bi opalila. Stinčice, a digo i koji veći bovan

letili bi ka tice nebeske po putima, vrtlima i kroviman.

- Gotovo! Zavika bi jopet oni isti minadur. I sad kad čovik proštije ovih pet-šest riči o radu u kavi misli da zna sve. Neće bit baš tako. A, ča je to kava? Kava je rupa iz koje se vadi stinje za gradit kuće ili rupa koja se duba kako bi se napravila – izgradila gustirna.

Najprin je vajalo očistit teren, škurtat zemju i stinje, maškinima, motikon i polugon. Kad bi se došlo u „tvrdo“ onda bi doša na red posal minaduri. Posal u kavi ni trpi silu, nego pacencu i pamet. Jedan od minaduri tišća bi trapanj s obe ruke okomito na škrapu – živac, a drugi bi po trapnju tuka macon. Minaduri su se izminivali, jedan bi tuka drugi bi tišća trapanj, onda bi minjali uloge. Svaku malo čistili bi rupu sa žlicon (to je ka manji *kučerin* s dosta dugon ručkom). Kad bi iskopali rupu od dva – tri kvarta, ovisno o debjini škrape – poliza (kvarat je mjera jedne šake s ispruženim palcem) u rupu bi mekli kordu (štapin). Na dno bi prin stavili malo praha (barut). Praha su nadodavali poslin „onoliko“, već prima tomu kakvon su odredili tvrdoću kamena ili već prima tome koliko je duboka buža. Modruj (vrsta kamena) bi je najtvrđi.

Prostor u rupi od praha do vrha nasuli bi dobro usitnjenin materijalon od starih matuni oli kup (crijep). Sve je to tribalo malo zbit batiteron i macon. Batitera je slična trapnju (dugo dljeto za kamen) samo je na oba kraja bila ravna, a po ciloj dužini jemala je jedan konal, koji se je stavja uz kordu da je se ne ošteti prilikon zbijanja sadržaja u rupi. Na sami vrh buže zatislo bi se malo karte pa bi se jopet malo zbito.

Ma sad ni sve spremno za opalit minu. Ovako se je mogla opalit daleko od kuć, ali kad su se mine pucale po selima onda je minu tribalo dobro pokrit.

Obišno bi se bilo nabralo dva – tri brimena buška i sa njima bi se bila pokrila mina. Sad je bilo spremno sve, sad su mogli doć fulmini po sridi mogla se je sad užgat korda, naravno prin je vajalo vikat.

Ako bi mina bila posula stinčice po kućan čulo bi se iz sela:,- Vrag van ruke odni! Ča manje ne punite?“

Poza ispaljene mine bilo bi jovo – nanovo oli bi tokalo uklonit sve ča je mina raznila – razdrimala.

Naši minaduri punili bi mašure sitnin stinjen i iznašali ih odeć iz kave po puntiželima. Znalo se je dogodit da bi mina odvalila koji veći bovan – banak kojega ne bi mogli iznit iz kave.

Znali su po tome banku peštat macon leva – leva po ciloj dužini oli širini i to naizminice da se stina ne oladi. Tako izbubana stina pucala bi ka po špagu. Ako bi odvaljena stina bila puno debela morali su priminit drugu taktiku. Bili bi po dužini oli po širini zabužali trapnjon dvi – tri buže, more bit i više. Te buže bi nabili drvenin kinima koje su zalivali vodon. Kini su se zvali ždrila.

Drveni kini nabrekli bi i stina bi pucala samo tako. Ma vajalo je jemat strpjenja jerbo to se ni baš moglo dogodit sve u jednome danu. Posal u kavi puno je ovisi i o kovaču, jerbo ako bi on slabo tempera trapanj, trapanj bi se bi brzo istupi i od posla ništa.

Ako bi maca bila slabo napravjena, pri tućenju u trapanj, zna je izletit koji komadić gvozda i pogodit kojega od minaduri. U svakome slučajuposal minaduri u kavan ni bi nimalo lakposal. Minaduri su morali bit kapaci i trizveni judi, jerbo u protivnon eto ti dižgracije.

Rad s polugon zahtiva je više znanja nego sile. Tribalo je znat kad meknut prigodu (oslonac pod polugon) kad ne.

Našiman minadurima poluga, trapanj, mace, žlica, mašur, maškin i motika u rukan su stali ka penkale, penkale sa kojima su ispisali svoje priče u svakoj izgrađenoj kući, u svakoj izgrađenoj gustirmi.

Ni kompresori, ni bageri, ni dinamit nikad neće izbrisat štorije o njiman.

Dinko Sule: Minaduri, ulje platno

Konistre i krtoli

Nezamisliv je bi život našega šoltanskog težaka brez krtola i konistre.

Kaka bi bila jematva brez konistre i brez krtola, branje maslin brez krtola, branje rogači? A krtole su nosili i naši ribari kad bi išli na more pogotovo oni koji nisu jemali svoju brodicu ni arti. Krtol za ono ča bi doma donili više puti bi in je više nego dosta.

A krtole i konistre vajalo je znat uplest. Ti dar ni jema svak, bi je to ka mali zanat. Vajalo je nabrat pruće od lopočike, onda vajalo je nabrat malo debjih gran za učinit križe za dno krtola oli komistre i za kostur okolo kojega bi se plele šibe. Vajalo je ubrat i ručicu. Sve je to vajalo brat u štajunu kad nima soka kako krtol ne bi uvatila biša. (crvotočina). Vajalo je to sve osušit, a prin pletenja pomočit u more, kako bi se pruće moglo savijat. U vrime moga ditinjstva krtole su pleli Arnir Meštrovic i Nikola Dobrošević iz Donjega Sela. U Grohotan je meštar od krtoli bi Jere Jakovčević iz Gornje Krušice koji se je oženi u rod Gečića. Za nas dicu znali su uplest mali krtolac, a mi bi se bili superbijali.

Arnir Meštrovic (1904 – 1979) poznati *dolivaški* hobotničar i pletač krtoli

Sapun i lug

Čistoća je pola zdravja, a brez sapuna i luga šporkica bi bila druga polovica. Brž i gore, jerbo bi puno vonjali po sebi. Zato su naše babe i matere kuvale sapun. Kad bi prale kamenice (kamene posude za ulje), murgu (talog ulja) bi ranile digod sa strane u koji važ. Jedna drugoj su davale tu murgu i čago užešćenog uja. Sve je ovisilo o tome jemaju li rezervu sapuna. Kuvanje sapuna bi je ka niki obredni ritual. Skupile bi se žene iz susistva, uvijek su jemali glavnu za kuvanje i usput bi udrile u čakulu. U veliku kotlenku od rama stavile bi kauštiku, vodu i murgu oli samo uje. Mater mi je rekla ovako: U kotlenku se mekne 6 litar murge – uja, 12 litar vode i jedan kil kauštike (NaOH).

Kotlenku bi obisile na komoštre oli mekli na trinoge i uz mišanje bi kuvale sapun. Kad bi se sadržaj u kotlenki počeo stiskati skinule bi kotlenku i tekući sapun izlile bi u kalup. Za kalup su obično koristile banak naopako okrenut. Bile bi prin ti kalup obložile karton od vričić cimenta oli od škartuci.

Evo van i druge riceude za činit sapun; 1 litra maslinovog uja, 127 grami kauštike i 2,5 deca destilirane vode. Ovo je receuda po kojoj kuvaju sapun dica iz Slatin u skuli. U lonac se stavi kauštika i ulije se destilirana voda. Prilikom otapanja kristali šode kauštike razvija se temperatura od 90°C. Kad se smjesa šode kauštike i vode oladi zagrije se uje na temp. oko 40°C pa se onda lagano dodaje u otopjenu šodu kauštiku uz mišanje. To se sve miša dvadesetak minuta, onda se izlije u kalup i pokrije se. Sapun se vadi iz kalupa za 4 dana kad se stvrdne. Ma niko vrime vaja da se ne koristi dok se ne izgubi šoda kauštika. Eto za ovo ne triba kotlenka ni oganj. Malo san iša utreso s novon receudon.

Kako su naše matere prale lancune sa lugon? Bile bi u drveni maštil mekle lancune, prosijale bi bile kil dva luga, mekle ga u lužnjak (mala vrećica), a lužnjak bi mekle na suhu robu. Polivale su vruću vodu po lužnjaku dok se lancuni dobro ne namoču. Potla bi bile malo *mujale* lancune priko daske za pranje, pa ih režentale u dvi vode i š njima na sušilo. Lancuni bi bili ubilili. Vonjali su po lugu.

I ovo bi se sve moglo ukazat našiman turistima, a tako bi oživili likove naših bab i mater.

Ja san za sebe skuva malo sapuna, skuvajte i vi.

Iz naše vire

Na Palmenicu u vrime klanjanja svaku uru remeta bi breca. Na znak zvona vajalo je odma kleknut i okrenut se u smjeru crikve.

Za trajanja brecanja bili bi se lagano tukli u prsi i govorili bi:

Blažena ura blaženi čas kad se porodi Isukrst naš.

Muški su na znak zvona odma skidali kape sa glave.

-

Naše babe i matere na Veliki petak su redovito molile Oče naš. Bile bi izmolile sto puta Oče naš i sto puta bi se bile zlamenovale.

Poza nego ča bi izmolile Oče naš deset puta i deset puta se zlamenovale bile bi izgovarale molitvu:

Oj ti dušo grišna
drž se vazda kripna
znaš da ti je putovati
u dolinu Jozefata.
Trefit će te livi neprijatej
a ti mu vako reci:
Ja te se ništa ne bojin
ja san na Veliki petak
izmolila sto puta Oče naš
sto san se puta zlamenovala
na čast trudne
muke Isusove.

Onda bi nastavile molit Oče naš pa nakon izmoljeni deset, jopet bi ponavjale molitvu. Tako sve do kraja.

-

Sestrime bratovštine Presvetog Ruzarija – Gospine krunice na Uskrs poza sveton mison (sv. misa bila bi u tri ure ujutro) ostale bi u crikvi izmolit krunicu (slavna otajstva). Poza svakin izmoljenin Oče naš izgovarale bi molitvu: Ja ti se Gospe radujen na Tvoj dan da je Tvoj Sinak uskrsnu treći dan. A sad te Gospe molimo, da nan udiliš dar na naš umrli dan.

Naše babe i matere kad bi bile ulizle u crikvu smočile bi ruku (prste) u kršćajku i bile bi se zlamenovale, ali jemale su i za ovi slučaj svoju molitvu:

Ja vaziman svete vode
za spasenje duše moje,
na me voda s mene grisi
sveti Petre ti me odriši.
Ona vaša sveta ruka
koja stoji povrh puka
oni Vaš sveti zlamen
uvik vike vikova. Amen!

Spiza iz zadimjene kužine

U mene doma ni se živilo da bi se jilo, nego smo jili da bi priživili. Tako baba oli mater su bile na mukan , jerbo vajalo je uvijek čago izist. Sićan se jedne suside, govorila je: *Ne zna majka kako soldat pati, jedva čeka od jutra do podne da primi ješalicu čorbe, ješalica plitka a čorba je ritka, mesa malo u joko bi stalo, kruva manje za izličit rane.*

Deboto i u našoj kući bilo je ka i u ovon pismi o soldatu. Mesa je bilo vrlo malo, kako je otac *odi po moru* riba se je jila puno više negoli meso. Kupusa, zevja i ostalega zelenja ni falilo. Svake godine gojili smo prajca, ma od njega ni bili berićeta. Kad bi ga zaklali bržole bi se bile podilile, (likaru, učiteju, kuratu i oblizima). Panceta, pršuti, špale i glava svršili bi u lavaduru pod sol. Na dan klanja žigerice i ostalih izmutric moga si se najjist. Isto tako moga si izist malo pofriganoga mesa kad se je prajca raspravjalo. Dok se pancete ne bi skinule sa dima od prašćevine ništa. Nedaj Bože ako bi se ko bi razboli, e onda si se moga uzirat na pijat juhe i fregulicu lešoga mesa. O Pokladima bili bi se veselili suhoj glavi i makarunima, ako bi se u kući našlo čago šoldi za kupit mesa za učinit toć. Panceton se ne bi baš bili puno sladili, jerbo, oli nan je trajala ka maški muž oli bi je mater sakrivala kako bi mogla odnit čago smoka u poje težacima, kad bi moj otac i drugi kopali uzajmice. Od špalet bi se mašili obično o Uskrsu, a pršuti su se u našoj kući čuvali samo za goste. Moga si izist koju feticu pršuta ako si se prizenta za stol kad dojdu gosti, ali ta fetica pršuta redovito bi nan bila progorčala, jerbo bi nas mater potla bila istriskala. Pravilo je bilo kad dojdu gosti, mi dica smo se morali largat od stola. Više puti pita bi ja oca: “Čale kad ćemo naćet pršut”? “Kad dojde dug dan” odgovori bi on.

A meso od kokoše? I to se je jilo za jutu potribu. Velika bolest oli si vaja rodit, jerbo juhu od kokoše i malo mesa rodilije su redovito jile kako bi se pokripile i kako bi jemale ča više mlika za podojit dite. Moga bi van ja sad nabrajat ča smo sve jili priko godine, ma to ni potriba, želin van reć da su moja baba i mater, jednako ka i vaše babe i vaše matere znale skuvat spizu za prste polizat. Ni nan ostavalo po pijatima spize, nismo je bacali u škovace ka danas.

Kad san spominja prajca i prašćevinu nisan namjerno spomenu kuline i muru. Danas se ti dilovi prajca većinom bacaju. Nadiveni kulini s kupuson i angrizon bili su nan specijalitet. Od mure bi mater skuvala tripice sa krvi od prajca, koju bi prilikon klanja bili uvatili u jednu tećicu u koju bi bili

stavili malo brašna. Neka ovu desetak rečenic bude uvod. Napisat ću dvi ricete po kojima su kuvale naše stare i spizi s okusom dima, jerbo se je kuvala na kominu.

Kump(l)iri na brujet

U riceti nima mire, sve je ovisilo o tome koliko judi sida za stol. Kump(l)iri se očistu, očisti se i kapula. U teću se stavi malo uja i iskrižana kapula. Kapula se šufigaje samo malo dok promini boju. Kump(l)iri se iskrižaju na male fete, stavu u teću i nalije se vode da pokrije kump(l)ire. Stavi se malo konšerve, soli, papra i petresimula. Naše babe umisto konšerve bile bi duperale osušene pome. Svaku malo triba teću protrest da ne zagori.

Tripice od jančića oli kozlića

Da ne bi okrojile criva – kulinčiće i muru od janca oli kozlića naše babe skuvale su specijalitet. Ča nan triba za ovo jíce? Vako: mura, kulinčići, krv od janca oli kozlića i nožice, maslinovo uje, kapula, malo pancete, konšerva, list javora, dvi – tri brokvice, petresimul, sol, papar, kump(l)iri i luk.

Krv se uvati kad se koje jančić, u jednu tećicu u koju se mekne malo brašna i soli.

Mura i kulinčići koje smo po klanju jančića oprali i posolili u jedan bronzinac, operu se i malo prokuvaju. Na sitno iskrižana kapula šufigaje se na uju i u to se doda malo nasićene pancete i nožice. Kad kapula promini boju, kad se napola šufiga dodaju se nasićena criva – kulinčići i nasićena mura, jedna zlica konšerve, nasićena dva režnja luka i nasićeni petresimul, u dva- tri puta. Nalije se voda tako da tripice poplivaju. Kad su tripice napola gotove (skuvane), dodaju se kump(l)iri isićeni na kriške. Količina kump(l)iri ovisi o broju judi kojima se poslužuje ova delicija.

Krv koju smo prin skuvali u vodi na glogoj i oladili, isićemo na kockice i butamoje u teću di se kuvaju tripice i kump(l)iri.

Na kanati učinimo malo pešta od pancete, petresimula i luka pa i to butamo u teću. Dodajemo sol, papar, dvi – tri brokvice (klinčići) i list javora. Gotovo je kad je gotovo. Uslast !

OD ŠOLTE DO KANADE

Sjećam se, ožujak 1952. godine, otac je govorio o marčanoj buri. Brat Andrija je bio došao iz vojske na dopust. Otac, brat Andrija i ja išli smo predvečer na Tatinju. Išli smo s leutom loviti ribu. Već je bila pala noć kad smo došli u Lučica. Tamo su nas čekali Jerko Ursić, Vinko Bezić Radin, Nikola Ozretić, brat mi Ante, majka i sestre Marija i Nikolina. Ukricali smo i njih. Prekrstili smo se i digli jedro. Zaplovili smo prema Visu.

Burin je pomalo puhao. Nakon sata vožnje otac je primjetio neko brzo svjetlo i ocijenio da je to borbeni čamac. Očekivali smo ga, jer je otac govorio kako misli da nas je netko otkucao. Borbeni čamci su nam križali put između Visa i Rogoznice. Otac se odlučio za plovidbu uz kraj prema Rogoznici. Nakon dužeg vremena čamci su nestali pa otac okrene leut prema Italiji. Vjetar je pojačavao. Odjednom vidimo svjetla koja idu ravno na nas. Otac zaviče: "Molaj jidro i pokrij se dekan". Čamac je projurio niti sto metara od leuta. Zapamtio sam na pramcu je bio mornar s mitraljezom. Sljedile su očeve riječi: "Sad ili nikad" mislio je na vjetar. I bura zapuše, nakon sata okrene na tramontanu. More se uznemirilo, a vjetar je postajao sve jači. Uz teško i opasno jedrenje približavali smo se talijanskoj obali. Vrijeme je postajalo nesnošljivo, užasno, opasno... Najednom vidimo brodska svjetla, bila je to talijanska koča. Uz velike poteškoće, zbog uzburkanog mora, svi smo se uspjeti prebaciti na koču, a leut smo vezali u tegalj.

Stigli smo u luku Giulia Nova i doznali za strašno nevrijeme. Snijeg je pao nakon punih sto godina.

Odmah nas je preuzela talijanska policija, sestru Nikolinu su odveli kod časnih sestara, a mene u samostan, sve ostale u zatvor. Tu smo se zadržali sedan dana. Poslije toga su samce Jerka, Vinka i Nikolu odveli u logor *Fraschette*, a nas cijelu obitelj u logor *Farfa Sabina*, koji je prije nas izbjeglica bio logor za ratne zarobljenike. Bio je okružen visokim betonskim zidom natkriven s bodljikavom žicom i stražarnicama. Na ulazu su bila ogromna željezna vrata.

Naša sedmeročlana obitelj bila je smještena u jednu sobu u kojoj smo ostali tridesettri mjeseca. O životu u logoru nema se što dobrog pamtiti, tek toliko, preživjeli smo.

Kako dalje? Otac je odlučio ne cijepati obitelj i raseliti je po svijetu. Želja mu je bila dokopati se SAD-a ili Kanade. No, nijedna od tih država nije primala obitelji, naročito bez garancije nekoga tko tamo živi. Otac se

pismom obratio Vlatku Mačeku za savjet, a on nas je preporučio Ivanu Bulvi, farmeru šećerne repe u provinciji Alberti u Kanadi. Gospodin Bulva poslao je garanciju pod uvjetom da određeno vrijeme radimo za njega na njegovoj plantaži.

Dok smo čekali odobrenje za ulazak u Kanadu bili smo premješteni u logor *Aversa* u blizini Napulja. Nakon točno tri godine od našeg bijega ukrcali smo se na brod *Roma* s kojim smo doplovili u Halifax na istočnu obalu Kanade, 21. ožujka 1955. godine. Bio sam tada šesnaestogodišnjak. Putovanje vlakom iz Halifaxa do Lethbridge-a trajalo je četiri dana i pet noći. Vagon je bio star, spavali smo na klupama. Dan za danom sama pustoš. Ponegdje naselje, gdje bi se vlak zaustavio, a svaki put prilikom zaustavljanja neki smješno odjeveni čovjek unosio bi komade leda i stavljao ih u kutiju u oplati vagona. Taj led bila nam je pitka voda.

Na plantaži šećerne repe, za nas u tom paklu, ostali smo do studenog 1955. godine, kad smo se ponovo ukrcali u vlak, ovog puta odredište je bilo Toronto. U Torontu smo upoznali dosta naših ljudi, priključili se *Hrvatskoj katoličkoj župi*, učlanili se u HSS i nastojali normalizirati život. Sestra Nikolina i ja išli smo u školu a svi ostali, ne baš tako uspješno, tražili posao.

Nakon određenog vremena postalo je očevidno da zbog ekonomske situacije moramo okrenuti pogled negdje drugdje. Saznali smo da u Vancouver-u ima veliki broj hrvatskih ribara. Mater se bojala oceana ali nije bilo druge nego izviditi stvar. Otac i brat Ante su 1961. godine otišli izviditi situaciju. Sestra Marija se u međuvremenu udala pa je skupa s mužem Krešimirom Mance odselila u malo mjesto Rockwood, nedaleko od Toronta. Mi ostali krenuli smo na zapad prema Vancouver-u.

Moram napomenuti da su se u tom razdoblju u Torontu dogodile neke situacije koje su ostavile posljedice na svih nas a osobito na mene. Naprimjer, otvorio se Hrvatski dom HSS-a gdje smo osnovali foklorno društvo u kojem smo sudjelovali Nikolina i ja. Osnovali smo nogometni klub *Croatia*, najviše po zaslugi Kreše Mance. Tamo sam završio prvu godinu studija. Sve to morali smo napustiti. U Vancouver-u kao i u Torontu radili smo sve moguće poslove ali najviše na ribarstvu. U međuvremenu Ante i Andrija su se oženili, a sestra Niklona udala. Ja sam nastavio studij. Socijalno smo sudjelovali u raznim hrvatskim organizacijama, a otac, braća i ja pridružili smo se lokalnoj organizaciji HSS-a. Pod tim okriljem osnovao se nogometni klub *Croatia*. Nikolina i ja smo osnovali prvi hrvatski foklorni ansambl na zapadu Sjeverne Amerike.

Život nije bio nimalo lak. Ekonomska situacija se mjenjala iz godine u godinu, a mi se prilagođavali i radili sve što se moglo. Ipak bilo je bolje nego u Torontu. Ribarenje je bilo unosnije i tako su se Nikolina, Ante i Andrija

skućili sa svojim obiteljima i normalizirali živote. Za to vrijeme ja sam kao i drugi radio što sam god mogao, od konobara, pitura, građevinskog radnika, ribara itd. da bi sebi priuštio sredstva za školovanje i džeparac. Po završetku studija na ekonomskom fakultetu (University of British Columbia) zaposlio sam se u državnoj službi gdje sam ostao 28 godina na raznim dužnostima, direktor odjela, direktor regije i generalni savjetnik te službe.

Lily sam upoznao u travnju 1967. godine a oženili smo se 15. veljače 1969. godine. Imamo tri kćeri koje su nam veliki ponos, Ivanu, Irenu i Jasenku, zetove Tony-a i Simu, te četvero unučadi: Davora, Ellu, Luku i Adama. Od samog početka našeg zajedničkog života Lily i ja smo nastavili biti aktivni u hrvatskim društvima. Bili smo dugogodišnji članovi crkvenog zbora katoličke župe *Srca Marijina*. 1972. godine bili smo uključeni u osnivanje *Društva prijatelja Matice Hrvatske*. Djelovanjem DPMH socijalni život hrvatske zajednice znatno se poboljšao. Kao kulturno društvo nastojali smo nastaviti, barem u tom dijelu svijeta, rad zabranjene Matice Hrvatske. Već punih tridesetpet godina redovito održavamo *Tjedan hrvatske knjige*. Na gostovanja smo pozivali mnoge hrvatske kulturne i političke djelatnike : Vinka Nikolića, Dalibora Brozovića, Antuna Šoljana, Stjepana Šešelja, Vladu Gotovca, Tomislava Ladana i mnoge druge iz raznih djelova svijeta , te razne kazališne grupe. U isto vrijeme osnovali smo pjevački zbor i klapu *Zvonimir*, koji su postigli velike uspjehe pod vodstvom Joška Čalete. Osnovali smo i tamburaški orkestar *Kardinal Stepinac*. Mladi naraštaji rođeni izvan Hrvatske, naučili su kvalitetno pjevati i plesati hrvatske plesove, kao i svirati. Vrhunac njihova uspjeha bila je turneja po Hrvatskoj u srpnju i kolovozu 1995. godine, baš par dana prije *Oluje*. Još uvijek spominju nastup za hrvatske ranjenike u Vojnoj bolnici u Zagrebu.

Od 1990. do 1995. godine Hrvati iz Vancouver-a dali su sve od sebe da bi pomogli Hrvatskoj. Bio je pravi užitek sudjelovati u akcijama za slobodu ljubljene nam Hrvatske.

U svim djelovanjima u hrvatskoj zajednici, naš otac je uvijek prednjačio uz potporu naše majke. Prilikom osnivanja NK *Croatia* posudio je svoj novac, te je bio prvi doprinositelj. Isticao se je sve do smrti u ožujku 1982. godine. Želja mu je bila da ga se pokopa u njegovoj Šolti. Jugoslavenski konzul u Vancouver-u nije bio voljan izdati papire za transport pokojnika s obrazloženjem da to ne dozvoljavaju dužnosnici Šolte. Ipak nakon prijetnje kanadskih organa, viza je izdana i njegova se želja ispunila. Sljedila je smrt naše drage majke Vice 1993. godine. Pridružila se svom Jozi u obiteljskoj grobnici u Grohotama. Lily i ja nakon nekoliko posjeta Šolti odlučili smo, i hvala Bogu, izgradili svoj dom u Grohotama, na zemljištu mojih djedova u Krajnima. Sada pred sedamdesetu godinu života šest mjeseci boravim na

Šolti, a šest mjeseci s djecom u Vancouver-u. Lily i djeca mi se pridruže i uživaju u ljepoti Šolte kad god je to moguće. Uz Božju pomoć tako će i nastaviti.

Josip Cević sa suprugom i djecom

Folklor

PREGLED ŠOLTANSKIH PREZIMENA U SANTIAGO DE CHILE

U Santiago de Chile ne postoji nijedno socijalno hrvatsko društvo gdje bih mogao dobiti neke informacije o našim iseljenicima, a ja se osobno nisam bavio iseljeništvom u Chileu.

Kako bih došao do mogućih šoltanskih prezimena uzeo sam sljedeću metodologiju:

- sastavio sam listu svih prezimena s otoka Šolte
- zapisao sam stara prezimena iz knjige *Otok Šolta*, urednika Mira Mihovilovića,
- nadodao sam liste prezimena obitelji koje danas žive na Šolti i od onih koje su izumrle ili se potpuno iselile,
- nadodao sam također one iz imenika brzoglasa iz revije Baščina br. 5,
- pregledao sam knjige Vjere Zlatar i članak Matea Marinića,
- na kraju sam pregledao listu revije *Borba* iz 1971., neizdana,
- pregledao sam imenik brzoglasa Santiago de Chile 2007.

Tako sam dobio čistu listu mogućih šoltanskih prezimena u Santiago de Chile.

Popis meni poznatih Šoltana:

- Bezić K. Nikola, trgovac (+)
- Bezić Ruić Marija, trgovkinja (+), rođena u Grohotama, a ne u Nečujmu kako piše Vjera Zlatar.
- Cecić Kalarin Josip (Joseph), frizer (+)
- Cecić Kalarin Ivan, brijač (+)
- Domić Bezić Tonka, “visitadora social” i glumica
- Mihovilović Sinovčić Ivan, trgovac (+)

Iz svi dostupnih mi podataka moguća šoltanska prezimena u knjigama Vjere Zlatar su sljedeća: Begović, Bezić, Braškić, Burić, Grković, Jakovčević, Jurić, Klarić, Kuzmanić, Lisičić, Mateljan, Mihić, Mihotović, Mihovilović, Novaković, Ozretić, Pavišić, Pavlović, Perić, Petrić, Purtić, Radman, Remetin i Sinovčić.

Moguća šoltanska prezimena u članku Matea Martinića *La inmigracion Croata en Magallanes, apellidos y origin regional, Anales del Instituto Patagonico, volumen 21, 1992., Punta Arenas*: Burić, Kalajzić, Klarić, Kuzmanić, Ljubić, Mateljan, Mihovilović, Mihić, Novaković, Ozretić, Pavišić, Pavlović, Perić, Petrić, Slade i Ursić.

U listi revije *Borba* moguća šoltanska prezimena su: Atlagić, Bezić, Kuzmanić, Lisičić, Mihovilović, Pavlović, Perić, Petrić i Purtić.

Šoltanska prezimena u imeniku brzoglasa Santiago de Chile 2007 : Bezić, Blasković, Garbin, Klarić, Kuzmanić, Mihovilović, Mihić, Novaković, Paladino, Pavišić, Pavlović, Perić, Petrić, Purtić, Radman, Sinovčić, Sule i Ursić.

Ove podatke poslao je gospodin Antun Domić Bezić iz Santiaga de Chile. Iako sva prezimena ne moraju biti šoltanska, možda ovi podaci posluže onome tko se odluči napisati knjigu o Šoltanima u svijetu. Gospodin Antun je po majci Šoltanin. Majka mu je iz roda Bezić – Sokolovi.

DOMIĆ BEZIĆ, ANTUN (Ložišća, Brač 17.studenoga 1919.)

Inženjer, pisac. U Čile se doselio 1927. godine. Živi i djeluje u Santiagu de Chile. Piše za časopis *Male novine* iz Punta Arenasa, a najznačajniji članci su mu: *Hrvatska u Isla Negra, Dalmatinsko iseljavanje za vrijeme Austrije, Otvoreni prozori na Dalmaciju, 2500 godina povijesti i Književnost Hrvatske u srednjem vijeku*. Nakon osamostaljenja Hrvatske objavio je slijedeće knjige u Santiagu: *Kratka povijest otoka Brača* (napisana 1955.), *Kratka povijest Dalmacije* (2000.), *Kratka povijest Hrvatske* (2004.), *Kratki prikaz hrvatske književnosti* (2005.), *Znanstvenici iz Hrvatske i čileansko hrvatski znanstvenici* (2005.). Piše na španjolskom jeziku a namjera mu je promicati Hrvatsku na području Južne Amerike. Napisao je *Poezija u životu* (2005.) i *Pričanje i priče* (2006.) gdje je skupio svoje starije radove, ali i one iz novijeg vremena.

HRVATSTVO I ASIMILACIJA SE MEĐUSOBNO NE ISKLJUČUJU

Priča obitelji Bezić

Prije više od stotinu godina, 1892. godine Nikola Polić počeo je izdavati u Chicagu list pod imenom *Chicago* namijenjen Hrvatima koji se žele brzo integrirati u američko društvo. To je bio njegov odgovor na dilemu: zadržati nacionalna obilježja pod svaku cijenu, ili se asimilirati, postati “netko i nešto” i zatim pomoći svojoj domovini. Uskoro je odustao. Bilo je daleko prerano. No, od tih se dana, kako u dijaspori, tako i u domovini, razmatra pitanje Polićeve dileme.

Koristimo ovu prigodu da se na nju vratimo, a izravni nam je povod knjiga koja se krajem prošle godine pojavila u Sjedinjenim Državama i Kanadi pod naslovom *The Passion to Skate* (Strast za klizanjem, Turner Publishing, Atlanta, 1996). Knjiga je prekrasno opremljena, bogato ilustrirana i rječito napisana, i sigurno će obradovati ljubitelje danas tako popularnog umjetničkog klizanja. No, za nas knjiga znači daleko više - to je spomenik uspjehu jednog od danas najuspješnijih Hrvata na svijetu, autorice knjige, Kanadske Hrvatice, Sandre Bezić.

Sandra i njezin brat Val bili su juniorski (1967) i od 1970. godine peterostruki seniorski prvaci Kanade u umjetničkom klizanju parova (1970. Sandri je bilo 13, a Valu 17 godina). Nastupili su na Olimpijskim igrama u Sapporu 1972. godine (deveto mjesto), te na pet svjetskih prvenstava. Bili su najbolji zapadni par, peti na svjetskoj rang – listi, iza ruskih i istočno – njemačkih parova. Nakon povrede u osamnaestoj godini života, Sandra je napustila led kao natjecateljka, da bi se nekoliko godina kasnije vratila kao koreografkinja i započela jednu od najfantastičnijih karijera na ledu. Tom drugom putu do uspjeha Sandre Bezić posvećena je ova knjiga koja zaista strastveno govori o doživljajima na ledenoj ploči, oko nje i iza kulisa velikih natjecanja i revija na ledu. Iz poglavlja u poglavlje, Sandra Bezić nam duhovito i riječito govori o tajnama svog umijeća (i svog uspjeha) i prenosi na nas svoju vlastitu zaraznu “strast za klizanjem”, za ledenom arenom kojoj je donijela toliko uzbuđenja i ljepote.

Sandra nije jedino poznato ime u toj kanadsko – hrvatskoj obitelji koja potječe iz Grohota na otoku Šolti. Ime Sandrinog oca, Dušana “Dicka”

Bezića poznato je gotovo svakom američkom i kanadskom Hrvatu. Mr. Bezić je uvaženi kanadski poslovni čovjek iz Toronta, a svojim je političkim i humanitarnim radom neizmjerljivo zadužio Republiku Hrvatsku u krvave dane njezinog stvaranja, kad je od veljače 1991. do studenog 1993. godine vodio Ured Republike Hrvatske u Torontu, ured koji se nalazio u poslovnim prostorijama Bezićeve tvrtke.

Sandrin brat, Val Bezić, također je napustio svijet profesionalnog klizanja nakon povrede 1982. Danas je i on poznati poslovni čovjek, voditelj poduzeća za gradnju i prodaju nekretnina, koje je osnovao njegov otac. Nedavno se pojavio u kanadskom građevinskom magazinu kao jedan od 110 najutjecajnijih graditelja u Torontu i okolici.

No uspjeh para Sandre i Vala Bezića je nezamisliv bez četvrte osobe obitelji, njihove majke Angeline, rođene Mateljan. Angelinini su roditelji također porijeklom iz Grohota na Šolti, a u Kanadu su stigli 1924. odnosno 1926. godine. Angeline se rodila u sjevernom Ontariju. Od ranih dana jako ju je privlačilo klizanje no iz novčanih razloga nije mu se mogla posvetiti. Svoju strast za klizanjem prenijela je na svoju djecu.

“Kako da se predstavim?”, rekla je Sandra prilikom našeg nedavnog razgovora. “Želim prvenstveno naglasiti da sam član obitelji Bezić, žena i majka. Obiteljski odnosi su u nas uvijek bili bliski i prisni. S majkom razgovaram telefonom gotovo svaki dan. Vidimo se tjedno. Moji roditelji često pomažu, čuvaju Deana (sina Sandre i Dina Riccija, kanadskog Talijana, uspješnog poduzetnika i Sandrinog supruga). Moj sin uživa u društvu babe i dide”.

Pitamo Sandru kako uz svoj posao ko – producenta i direktora poznate revije na ledu *Stars on Ice*, koja ove godine ima 65 nastupa u SAD i 20 u Kanadi, uopće stiže i pomisliti na obitelj. “Ne putujem stalno s predstavom”, objašnjava Sandra. “Moj je zadatak da priprelim *show*, da nadgledam probe, što traje pet tjedana. Dean ide sa mnom. Koji put i majka, a Dino nas redovno posjećuje. Kad *show* krene na put, posjetim ga tek tu i tamo, da vidim kako stvari idu, dok kod kuće pripremam novi program za sljedeću godinu”.

Reviju *Stars on Ice* zasnovao je poznati prvak umjetničkog klizanja, Scott Hamilton. Kako Sandra kaže, kroz nju su prošli “svi koji nešto znače u svijetu umjetničkog klizanja”. Ove godine, *Stars on Ice* uključuje 13 vodećih klizača svijeta. *Show* traje oko dva sata i spaja doživljaj visokokvalitetnog klizanja sa svjetlosnim efektima i kvalitetnom glazbom. “Radi se o dvosatnoj večeri široke zabavne vrijednosti”, objašnjava Sandra.

Kroz *Stars on Ice* Sandra je imala prilike raditi sa “svim najvećim klizačima današnjice”. No i ranije je u svojoj koreografskoj karijeri radila s onim najvećim. “Imena koja mi prvo padaju na pamet su par Barbara

Underhill i Paul Martini, Kurt Browning, Kristi Yamaguchi, Katarina Witt i Brian Boitano” (Sandrini pitomci osvojili su svjetsko prvenstvo 1984., svjetsko prvenstvo i olimpijsko zlato 1988., svjetsko prvenstvo 1991., 1992. i 1993., olimpijsko zlato 1992. i srebro 1996.). Kao poseban uspjeh i kao najveće vlastito zadovoljstvo u koreografskom radu Sandra navodi pripremanje Briana Boitana za Olimpijske igre 1988. godine. “Bilo je neobično uzbudljivo nadgledati i voditi njegove pripreme koje su trajale deset mjeseci. Njegov trijumf na Olimpijadi bio je za mene veliki osobni uspjeh, a priznala ga je i javnost. Dakle, mogu reći da se radi o dvostrukom uspjehu.

Kako se dolazi do uspjeha? Sandra toplo preporuča bavljenje športom od malih nogu.

“Šport daje usmjernije, uči vas kako se određuju i ostvaruju ciljevi. Također i kako se prihvaća neuspjeh. To su važne životne lekcije. Djeca koja od malih nogu nemaju neko polje aktivnosti – bio to šport ili nešto drugo – što ih absorbira, moraju sve to naučiti u kasnijem životu”.

Naš razgovor vodimo na engleskom. Sandra zna, kako sama kaže, jako malo hrvatskog. “Val zna nešto više. Roditelji govore hrvatski, čak i majka iako je rođena u Kanadi. No kad smo odrastali nisu mislili da je to najvažnije. A nismo uz sve ostalo niti imali puno vremena za jezik. Najvažnije je da ja osjećam svoje hrvatske korjene. Nikad ih ne tajim. Ponosim se time, no to nije nešto posebno što treba dnevno naglašavati. To je, jednostavno, činjenica. Mnogo sam putovala svijetom, i svugdje sam se osjećala kao kod kuće, upravo zbog moje etničke baštine. Udata sam za Talijana. Dino također cijeni svoju etničku baštinu”.

Dušan Bezić se slaže: “Ponosan sam uspjehom svoje djece. Osjećaju se Hrvatima i to ne samo zbog moje supruge i mene, jer smo mi zadržali svoje hrvatstvo. Jezik nije ključan. Kod kuće smo govorili engleski, jer sam ga ja morao naučiti da budem uspješan u poslu. Val je do *kindergartena* govorio hrvatski, no kad djeca jednom uđu u školski sistem, prevlada Engleski”

“Dick” je stigao u Kanadu 1950. godine nakon odiseje koja je započela 27. prosinca 1943. godine, dolaskom u Italiju, kamo je prebačen nakon ranjavanja u partizanima. Slijedio je logor – zbijeg u El Shattu, odakle je pobjegao nakon trećeg dana, pa niz drugih britanskih logora u Egiptu, tri godine školovanja u Betlehemu. Vraća se u Egipat 1948. godine “kad se u Palestini počelo pucati”. Prebacuje se u Italiju gdje boravi od 1948. do 1950. godine, kad uz pomoć obitelji Mateljan iz njegovih rodnih Grohota dolazi u Kanadu.

“Počeo sam kao radnik u klaonicama. Skupljao otpatke zaklanih volova i svinja”, sjeća se Dick. 1951. godine oženio je kći svojih dobročinitelja, Angeline Mateljan. “Žena i ja smo imali oko 1.000 \$ ušteđevine, kupio sam

auto i počeo prodavati nekretnine”. Iz toga je izrasla uvažena nekretninska i građevinska tvrtka koju danas vodi Val Bezić.

Dušan Bezić je upoznao budućeg predsjednika Hrvatske, Dr. Franju Tuđmana, prilikom njegovog posjeta Kanadi 1987. godine. Sastali su se ponovno u Kanadi kad je 1989. osnovan HDZ (“tada sam upriličio najveći hrvatski banket na svijetu – 2.500 uzvanika, od kojih je svaki platio 100 dolara”), te 1990. godine nakon slobodnih izbora. Uz rad u Uredu Republike Hrvatske, Mr. Bezić je jedan od začetnika Hrvatskog nacionalnog fonda za gospodarsku pomoć Hrvatskoj, koji je na poziv tadašnjeg Ministra za iseljništvo, Gojka Šuška, osnovan 1991. Bezić je bio predsjednik Fonda do lipnja 1991. godine, kad se zahvalio na toj dužnosti zbog rada u Uredu Republike Hrvatske. Fond je u Kanadi prikupio 14 milijuna dolara za pomoć Hrvatskoj.

“Klizanje moje djece i njihov uspjeh, otvorili su mi mnoga vrata u politici kad je trebalo pomoći Hrvatskoj”, kaže Dick. “Neko sam vrijeme bio jako uključen u kanadsku politiku, ministri su mi zalazili u kuću, no najviše je vrata otvorio uspjeh moje djece. To se još uvijek pamti, tada stvorene veze nisu nestale”.

Bacimo još jedan pogled na biografiju Sandre Bezić, izvucimo tek nekoliko ključnih stavki. Uz već navedeno, istaknute kanadske novine *Globe and Mail* proglasile su Sandru “jednom od 25 najmoćnijih osoba u svijetu sporta”; Sandra je proizvela, odnosno koreografirala više od 20 posebnih TV programa za Disneya, CBS, ABC, NBC, CBC, CTV i HBO. Koreografirala je film “Karmen na ledu”, koji je dobio dvije nagrade “Emmy”. Bila je koreograf i producent posebne TV emisije “Kurt Browning: toga se morate sjećati”, koja je dobila pet kanadskih nagrada “Gemini”. 1996. godine uvedena je u “Etobicoke Sports Hall of Fame” (Sportski dom slave u Etobicoke – predgrađu Toronta).

“Uvijek sam vjerovao da je važno da se mi, Hrvati u Kanadi, afirmiramo gospodarski i kulturno, jer siromah ne može pomoći nikome, niti samom sebi”, kaže Dušan Bezić osvrćući se na uspjeh članova svoje obitelji. “Što smo gospodarski jači, to možemo više pomoći Domovini. Kao u slučaju svih političara na svijetu, za utjecaj na kanadske političare potreban je novac”:

“Uspješna sam Kanađanka”, kaže Sandra. “Kanada je moja domovina, no ponosim se svojom hrvatskom baštinom, kako su nas, mene i Vala, odgajali otac i majka. Ne valja izbjegavati asimilaciju. Treba biti otvoren svemu i razumjeti razlike”.

“Ne smijemo ostati u hrvatskom *getu*”, zaključuje Dušan Bezić. “Oni koji ostaju, ne mogu koristiti Domovini. Treba nastojati da budemo Amerikanci ili Kanađani – hrvatskog porijekla. Kao takve nas se sluša. Kao takvi možemo utjecati na stavove i na politiku prema Hrvatskoj”.

Sudeći po obitelji Bezić, i po njenom uspjehu u novoj, te uspješnoj podršci staroj domovini, asimilacija i Hrvatsstvo se međusobno ne isključuju. Naprotiv, uspješno se nadopunjuju obogaćujući i poboljšavajući živote sviju nas.

Članak je objavljen u mjesečniku *Matica iseljenika* 1997. godine

Sandra i Val Bezić

DOBRIČIĆ - NAJPOZNATIJI ŠOLTANSKI PROIZVOD

Program revitalizacije dobričića koji je pokrenula šoltanska općina u suradnji s Institutom za jadranske kulture i melioraciju krša daje prve rezultate

Crno šoltansko vino sorte dobričić u 19. i 20. stoljeću najviše od svega utjecalo je na životni standard na otoku. Od njega su živjeli težaci, trgovci, mornari i bačvari. Ono je othranilo generacije Šoltana. U vrijeme najveće proizvodnje i potražnje za njim Šolta broji preko 3000 žitelja, najviše u povijesti. Padom proizvodnje i prodaje dolazi do velikog vala iseljavanja i osipanja stanovništva.

Šoltansko vinogorje je vjerojatno danas najmanje vinogorje u Dalmaciji. Na otoku ne postoji vinarija, ni vinski podrum. Proizvodnja vina obavlja se po privatnim konobama za vlastite potrebe. Šoltansko vinogorje predstavljaju dva polja Gornje i Donje, te terasate padine okolnih brežuljaka. Međutim, danas se to svelo na svega nekoliko hektara pod vinovom lozom, od čega su dvije trećine dobričić, a nažalost nasadi su uglavnom stariji od četrdeset godina. Pamti naš dobričić bolje i slavnije dane, kada je koncem 19. stoljeća bilo pod lozom preko 400 hektara, a dobričić se konzumirao na Bečkom dvoru, te čak i u Francuskoj, a izuzetno su ga zbog njegove tamno crvene boje sa ljubičastim preljevima cijevali i češki uvoznici. Sami Šoltani su ga u to vrijeme osim pićem, zbog njegove gustoće smatrali hranom, pa čak i lijekom. U posljednje vrijeme trendovi u proizvodnji grožđa i vina znatno se mijenjaju. Tržište sve više traži specifična vina, koja možemo povezati sa određenim područjem. Dobričić pripada grupi rijetkih i neopravdano zapuštenih sorata. Upravo iz tih razloga na Šolti je krenula akcija revitalizacije dobričića. Program kojeg je pokrenula Općina Šolta u suradnji s Institutom za jadranske kulture i melioraciju krša iz Splita ušao je u treću godinu.

Za one manje upućene nešto o dobričiću:

Sorta je pretpostavljamo po imenu, davno donesena sa otoka Čiova, jer tamo postoji prezime Dobričić. To pretpostavljamo i zato što su ga naši stari zvali *okručanin* (Okrug je mjesto na otoku Čiovu). Međutim, pored

ovih pretpostavki znamo i da je to autohtona šoltanska sorta, te da osim na Šolti ne postoji nigdje. Bilo je pokušaja njegovog uzgoja na drugim otocima, ali se od toga redovito odustajalo, jer nigdje nije davao rezultate kao na Šolti. Također znamo, jer je DNK metodom dokazano, da je zajedno sa kaštelanskim zinfandelom praroditelj svim malim plavcima. Dakako, da sorta koja ima tako poznato i kvalitetno potomstvo mora biti izuzetna. Sorta je otporna na vjetar i sušu, uspijeva u polju, ali i na najškrtijim terenima, odnosno tamo gdje druge sorte ne mogu. Sigurno su stari Šoltani u svoj kamenjar pokušavali saditi i druge vrste, ali dobričić se jedini održao. Dakle, Šolta je ostala vjerna dobričiću, a dobričić Šolti. Prema tome, škrta zemlja, suša i puno, puno sunca, rezultirali su izuzetno crnim i izuzetno ekstraktnim vinom, kojeg su puna usta. Stoljećima su tu njegovu kvalitetu koristili vinari i trgovci popravljajući njime slabija vina.

U nepune tri godine trajanja programa stvari su se počele dosta povoljno razvijati u prilog toj vrijednoj vinskoj sorti. Formiran je matični nasad, a time stvorena i mogućnost za proizvodnju sadnog materijala. Zasađeno je preko deset tisuća novih trsova.

Čitava proizvodnja sadnog materijala za iduću sezonu od šest do osam tisuća trsova je već rezervirana što ukazuje na sve veći interes za sadnju. Za otprilike godinu ili dvije, kada se umatiče novozasađeni vinogradi, stvorit će se mogućnost za povećanje zasad ograničene proizvodnje sadnog materijala. Time će se stvoriti uvjeti za podizanje većih nasada, što znači i proizvodnju vina za tržište. Nadamo se, da će u slijedećoj fazi, dobričić biti ponovno sađen i u kršu, a sve u cilju bolje kvalitete. Veliki požar, koji je Šoltu nažalost zadesio prošlog ljeta, otkrio je mnogobrojne terasaste padine bivših vinograda, koje je progutala šuma. To su bez sumnje, područja na kojima veliki potencijal ove sorte, najbolje može doći do izražaja.

A da potencijal postoji, pokazale su i dvije degustacije vina iz pokusne proizvodnje, što je također dio programa revitalizacije dobričića. Grožđe koje je ubrano na otoku 2006. i 2007. godine pod vodstvom mr. Gorana Zdunića, prerađeno je u podrumu Instituta za Jadranske kulture u Splitu. Šoltanski vinogradari, u dva navrata imali su priliku kušati vino, koje su proizveli stručnjaci u idealnim uvjetima i uvjeriti se da se radi o sorti koja daje odličnu kvalitetu.

Sada je već vidljivo da našeg *okručanina* očekuju bolji dani. Opet će po šoltanskim konobama umjesto praznih bačava, biti simbola otoka. Opet će turisti, koji u sve većem broju posjećuju Šoltu, kušajući ili kupujući dobričić, prenositi priču o njegovoj boji i bukeu i u one krajeve gdje je bio poznat prije više od stotine godina.

NAJLJEPŠE METLE NA SVIJETU

Kad u proljeće otočka gora i doci porumene od ružičastog vrijeska po kojem oblijeću pčele i ose s čuđenjem se pitam, sjećajući se, zar je moguće da su se od tih lijepih grančica s mirišljavim cvijetom pravile metle? Da, moguće je. Šoltanski dvori meli su se desetljećima upravo tim metlama! Ružičasti vrijesak, grm s grančicama visokim i do pedesetak centimetara, nezaobilazno je raslinje mediteranske makije. Svoje ružičaste cvjetice uz malene bijele loptice smjestio je uz vršak grančice, a pod njima se zelene sićušni igličasti listovi. Za nečiju bodljikavu frizuru znalo se reći: «Strši ti kosa ka vrisak!»

U mojem djetinjstvu grane vrijeska bi se nabrale i posložile jedna na drugu kako bi se dobio bogati snopić. Zatim bi se par dana pritiskale kamenim teretom kako bi cvijet i list otpao. Takvo šiblje otpalih cvjetova i listova uplitalo se špagom na dulji štap i dobivale su se metle. Njima su se prale bačve u jematvi, mele su se konobe, balature, skale, dvorišta i ulice. Već i malene djevojčice s njima su mele i čistile.

Otočki dvori, ogledalo čistih i požrtvovnih otočanki zablistali bi ponovno svake subote i pred blagdane. Tamo gdje su stanovale djevojke dvori su bili posebno čisti: ni travke, ni crkvine, ni magarećeg izmeta nije bilo. Sve to uklonile bi metle od vrijeska. A za Palmenicu dvorišta i balature dugo bi ostali posuti cvjetovima bijele i ružičaste vijole.

Mladići bi potajno po noći djevojkama kao znak udvaranja i simpatije posipali cvijeće, a znalo bi se naći i pisamce s ljubavnim porukama. «Kurceje» i pepeo posipali bi rugajući se nekima od njih, a one bi, bojeći se sramote, to pomele prije zore.

Kao djevojčica i ja sam mela dvor takvim metlama, a kad ne bih stigla za dana, znala sam to dovršiti i po mjeseci. Često bih se sjetila od čega su napravljene i bilo mi je žao tih ružičastih buketa, mislila sam kako su oni izrasli da ukrašavaju naš prelijepi otok ili barem neku bogatu vazu, a da je okrutno od vrijeska praviti metle.

U siromašnom otočkom životu nije bilo vremena za razmišljanje na taj način. Koristilo se svime iskoristivim. Osušeno korijenje vrijeska, «hrepčići», koristilo se kao zapaljeno drvo u kovačnicama jer je vrlo kalorično i dugo tinja zapaljeno.

Danas kad metle od vrijeska nisu i jedine dostupne, šeući samotnim i netaknutim predjelima našeg otoka, punim mirisa smilja i kovilja uživam gledajući to prekrasno obojeno grmlje i prisjećam se kako se nekada na Šolti melo metlama od najljepšeg vrijeska na svijetu.

BRIT(V)ULIN

Odavno se zna da je dugo prije Roka i Cicibele ribarski život bio mukotrpan i siromaški. Prije četiri do pet desetljeća još uvijek je sigurno bio takav, a danas su ipak za ribare bolji dani. Surovost ribarskog života proživljavala su i ribarska djeca.

Njihovi očevi, šibani žegama i hladnoćama, vjetrovima i valovima, više mokri nego suhi, živjeli su teške živote za nekad bolji, a nekad lošiji ulov. Bogatiji ulovi često se nisu mogli u potpunosti ni prodati ni darovati. Žene ribara na glavama su nosile kašete ribe od sela do sela, a znalo se dogoditi da sve neprodano završi u nekoj jami ili nezatrpanoj rupi. Ponekad su se kupci morali pronalaziti i u drugim mjestima, na Drveniku, u Trogiru i slično. Tamo se riba odvozila na vesla, a kasnije s motornim brodicama.

«Državni neprijatelj br.1» ribarima je bio dupin kojeg se u spomenuta vremena nije doživljavalo tako idilično kao danas.

Uzalud su ih ribari pratili, uzalud su pamtili ure kada su se pojavljivali, uzalud su odabirali posebne pošte i mreže koje je dupin zaobilazio.

Čemerna jutra puna očaja i pokidanih mreža za koje bi im trebali čitavi dani krpanja bila su česta. Nakon toga bi se sjelo pod česminu ili u neki drugi hlad i krpalo, krpalo i krpalo. Vješte, naborane i ispucale ruke ribara, ogrubjele i zadebljale od bezbrojnih potezanja mreža, razvlačenja konopa, «tangavanja» mreža, veslanja po bonaci i fortunalu, započele bi krpanje očicu po očicu, umećući ponekad i «tašele», a sve to iglama od lopočičke koje su sami «dilali», glatke kao da su od porculana.

Dodatni alat bez kojeg se to nije moglo raditi bio je b r i t (v) u l i n .

Maleni nožić, nešto poput današnjeg «švicarca» bio je osnovni alat svakog ribara, nešto od čega se nije odvajao.

U mukama ribarskog života ponekad se događalo da upravo taj dragocjeni predmet ostane doma, a on je već došao u valu i sprema se započeti krpanje mreža.

Ako bi žena primijetila što se dogodilo tada bi i mi, djeca, dobili zadatak. «Triba ocu odnit brit(v)ulin na Velu luku!» Bez obzira na naše godine, duljinu puta ili vrijeme nije bilo rasprave. Tako sam i ja kao djevojčica od sedam, osam godina sama odlazila u valu, a bojala sam se.

Plášila sam se «višćica» i «vukodlaka» kojima su nas strašili u djetinjstvu, plášila sam se vuka i zmije, ali tko me je pitao! Kroz polje je bilo lako. Do Skadra sam još mogla nekoga i sresti. No nakon toga je iz svakog grma moglo izaći spomenuto čudovište.

Stišćući brit(v)ulin u ruci, sa srcem u petama, penjala sam se uz Stražu, žureći što sam brže mogla. Kad bih došla do Benkotove vode bilo je lakše, još samo strmi puteljak nizbrdo i eto me u vali. Približavajući se žalu i kućici znala sam osjetiti miris ognja, pečene ribe ili brudeta i mom veselju nije bilo kraja. Ali znalo se dogoditi da ribare ne bih našla. Bili bi na moru, a onda su moj strah i tuga ponovno uskršavali.

Da ih što prije dočekam, penjući se obišla bih sve škrape do izlaza iz vale jer mi se činilo da sam im tako bliže. Ipak oni dolaze s mora. Kad bismo se konačno sreli i kad bi brit(v)ulin došao u ruke mog oca, zadivljeno bih promatrala s koliko umijeća on reže končiče pokidanih mreža i povezuje ih drvenom iglom u cjelinu koja će opet u more da bi nam donijela ribu koja nas je prehranjivala.

KATOLIČKA UDRUGA LOVRET – SPLIT

Općina Šolta je u suradnji s Katoličkom udrugom Lovret od lipnja prošle godine pokrenula Program pomoć u kući za starije i nemoćne osobe. Na otoku Šolti je nažalost, sve više starijih osoba narušenog zdravlja, često u samačkim domaćinstvima, kojima je potrebna svakodnevna pomoć; od kupnje namirnica, prijevoza do liječnika, pomoći u održavanju osobne higijene, kupanja i pranja, kao i u čišćenju stambenih prostora. Ovaj Program koji je zaživio svakako je za svaku pohvalu te je dobro da ga je Općina prihvatila. Gospođa Sigrid Pavišić koja je imala već određena iskustva na sličnim poslovima u Njemačkoj, zaposlena je na radno mjesto gerontodomačice. Općina je kupila vozilo za potrebe obavljanja potrebnih poslova, a s obzirom na financijske poteškoće Katoličke udruge Lovret, sredstvima iz Proračuna podupirat će se ovaj Program.

U glasilu Katoličke udruge Lovret Sunce br. 13 god. 10/2007 donaćelnica općine Šolta, Perina Buktenica piše: *Smatramo da je ovaj Program pomoći u kući starijim osobama prvi korak prema izgradnji doma za starije osobe kojega imamo u planovima za budućnost.*

Samo neka to ne bude Sveti future moli za nas. Na problemima starijih i nemoćnih treba raditi brzo i učinkovito, jer sve više je onih kojima treba pomoć. Hvale je vrijedan Program Udruge Lovret, ali još bi bio bolji i učinkovitiji da uz dosadašnje usluge koje obavlja pokrene i kužinu. Na Šolti za pružanje ovakvih usluga postoje neiskorišteni prostori. Prisustvo Katoličke udruge Lovret na Šolti, Šoltanima bi trebalo otvoriti oči i zajedno s tom Udrugom riješiti problem potrebnih, riješiti i probleme naših bratovština. Zapravo naše bratovštine trebale bi ponovo postati ono što su i bile, ako ne škole vjere, onda makar škole socijalne pomoći. Za tako nešto imaju i pravnog uporišta imaju i tradiciju. Pisanjem ovog malog priloga o Udruzi Lovret želimo u prvom redu zahvaliti poduzetnim časnim sestrama koje vode Udrugu i brigu o nemoćnima, želimo potaknuti općinske strukture, sve članove šoltanskih bratovština i šoltanske župnike da sjednu za stol i naprave Program spasa za stare. Imaju kuće, zemlje, pameti, daj im Bože i sloge. Vjerujem da će i časne s Lovreta podržati ovu inicijativu, te da će na Šolti imati svoju podružnicu. Šolta više nema časnih sestara (svega dvije u poodmaklim godinama) ali Šolta je zaslužila podružnicu u kojoj će moći djelovati i volonteri. Šoltanske časne sestre radile su na ovim programima u drugim sredinama. Neka njihov rad bude nagrađen otvaranjem podružnice bilo kojeg reda časnih sestara koje bi skrbile za starce.

Dr. MIHO KAMENJARIN

Siguran sam da se svaki stariji Šoltanin sjeća, i to samo po dobru, dr. Mihe Kamenjarina. Započeo je i završio svoju lječničku karijeru na Šolti, i to u vrijeme kad nije bilo lako biti lječnik na otoku. Nije to ni danas jednostavno, a kako je onda bilo može se zamisliti. Od medicinskih pomagala imao je samo oči, uši, ruke, bistru glavu punu medicinskog znanja, (kolike li je samo recepte, doze pamtio) iskustva, etike ljudske i profesionalne, osjetljivo ljudsko srce i spremnost pomoći svakome. Od prijevoznih sredstava samo noge i za duže relacije konja i/li mazgu.

Pacijenti su rijetko dolazili k njemu, ali je zato on odlazio k njima. Svaki dan, svojom je *boršicom* obilazio bolesnike i tako bio u bliskoj vezi ne samo s bolesnikom nego i ukućanima, upoznavši na taj način skoro sve stanovnike otoka. Vjerojatno nema kuće u koju nije ušao, nema stanovnika s kojim nije razgovarao, skoro je sa svakim bio prijatelj. Bio je u pravom smislu riječi *kućni lječnik* za kojim danas čeznu mnogi, pogotovo u zapadnim zemljama.

Dr. Miho Kamenjarin bio je, fizički gledano, impozantna figura. s oko dva metra visine i oko sto kilograma težine, uglavnom mišićne mase, lijep, zgodan, prava *preženca od čovika* kojoj bi svaki filmski glumac trebao zavidjeti. Svojom pojavom, optimističkim karakterom, ponekom šalom, umirujuće je djelovao na bolesnika i ukućane pa je već ta njegova pojava smirivala neugodnu atmosferu u kući. Njegova briga za pacijente bila je bezgranična. Svaki je dan obilazio bolesnike bar jedanput, a po potrebi i više puta. Porazgovarao bi s bolesnikom i ukućanima pa bi odmah svima bilo lakše. Pacijenti su u njemu imali neograničeno povjerenje, a Šoltani su ga odveć poštivali.

Nije imao, kako sam već spomenuo nikakvih medicinskih pomagala, čak mu nisu ni najjednostavnije laboratorijske pretrage bile dostupne, a ipak je imao uspjeha u lječanju. Bio je izvanredan kliničar. Znao je promatrati bolesnika, slušati ga, pipati bolesne djelove tijela. Tako je svakodnevno izoštravao svoja osjetila i sticao dragocjeno medicinsko iskustvo. Koliko su ga Šoltani cijenili govori i činjenica da su k njemu išli na preglede, savjet, objašnjenja i po njegovu umirovljenju.

U daleke kućne posjete odjahao bi na koju ili mazgi, s kojim bi po njega došli. Za takve slučajeve birale su se odgovarajuće, poslušne, brze životinje uz pratnju onoga koji je došao po lječnika.

Taj bi obično hodao ispred i vodio dotičnu životinju, pazeći da se ne prestraši i eventualno zbaci lječnika.

Dr. Kamenjarin je bio strastveni lovac. U lov je išao tek nakon što bi mu stanje njegovih pacijenata to dozvoljavalo, ali se je i pored toga znalo gdje ga se može naći u slučaju iznenadne potrebe. Bio je dakle u pripravnosti dvadesetčetiri sata dnevno, cijeli svoj radni vijek.

Ljeti se svakodnevno kupao na *Pluzavici* sa svoja dva sina i to, za razliku od nas tada običnih klinaca, po cijelo popodne, ako mu je to posao dozvoljavao. Vraćali su se u selo tek kad bi se sunce sakrilo. Po dolasku kući, svaku večer izlazili su u šetnju *kroz poje* on, supruga, te dva sina, Zlatko i Mladen. Uz njih još i pas Argo.

Volio je Šoltu i rijetko ju je napuštao. Koliko znam nikada nije bio na godišnjem odmoru! Znao je ne samo Šoltane nego i u mnogim slučajevima čije je vlasništvo neki vinograd, maslinik, posjed. Odgajio je svoje sinove u ljubavi prema Šolti. Nije stoga čudo, što je njegov stariji sin prof. Zlatko Kamenjarin sagradio kućicu na *Badu* i svako ljeto provodi tamo. I Zlatko voli Šoltu, kao i njegov otac, a dva Zlatkova sina, Hrvoje i Domagoj možda još i više. Iskoriste svaki slobodni trenutak skoknuti na Šoltu.

Kratko rečeno, dr. Kamenjarin je bio pravi pravcati gospodin u svakom pogledu, gospodin plemenite duše, ljudskog srca, staratelj jedne neobično fine, tihe, kulturne i štovane obitelji.

Siguran sam da je dr. Kamenjarin zadužio Šoltu, bio je čini mi se veći Šoltanin od mnogih Šoltana.

Ipak, pored svega što je učinio za Šoltu, taj dobar i pošten čovjek skoro je izgubio glavu na Šolti. Jedne ratne srpanjske noći 1943. godine provališe preko kuhinjskog balkona naoružani nepoznati ljudi, partizani, pokupiše sve što im se svidjelo, zavezaše dr. Kamenjarina, kao kakvog zlikovca i odvedoše ga u nepoznatom smjeru. Pošto se znalo da ljudi u tim ratnim godinama, odvedeni noću nisu prolazili dobro (rijetko, ako uopće, su se vraćali živi), to je izazvalo zebnju, strah i nemir u obitelji. Stariji sin je tada imao dvanaest, a mlađi pet godina. Može se zamisliti što su proživljavali dok im se otac i suprug nije vratio. Vijest se brzo pročula pa su se mnogi Šoltani solidalizirali s obitelji, svakodnevno ih posjećivali, nudeći im pomoć, osuđujući taj brutalni čin. Ipak je u ovom slučaju valjda prevladao zdrav razum, shvatili su da su zarobili nedužnog čovjeka te su ga nakon deset dana zatočeništva oslobodili. Te iste noći odvedeni su još neki ljudi od kojih se neki nisu nikad vratili. Bili su to dani kad se je lako gubila glava po *kratkom postupku*.

Sve gore napisano o dr. Kamenjarinu stariji Šoltani dobro znaju pa radi njih ovo ne pišem. Pišem radi onih koji ga nisu poznavali, pišem dakle da i mlađe generacije znaju za dr. Kamenjarina, izvanrednog čovjeka i liječnika koji je dugo godina liječio njihove roditelje, djedove i pradjedove.

Siguran sam da je dr. Kamenjarin ostavio dubok trag u sjećanju svih Šoltana, posebice onih o čijem je zdravlju toliko brinuo. Umro je u svom domu, u Splitu dana 6. svibnja 1992. godine u dubokoj starosti od 89 godina. Njegovi posmrtni ostatci počinjavaju na mjesnom groblju njegova rodnog mjesta Kaštel Kambelovca.

Bog mu dao pokoj duši.

TKO JE TKO?

FILIP DOBROŠEVIĆ

(Donje Selo, 1930)

Filip Dobrošević rođen je u Donjem Selu 1930. godine gdje je pohađao osnovnu školu, u kojoj su učitelji prepoznali njegovu nadarenost u lijepom pisanju i crtanju, te su ga radi toga usmjeravali i podržavali u njegovim željama da radio no što najviše voli. Počkom II. svj. Rata prekida školovanje, pa 1946. školovanje ponovo nastavlja u osmoljetki u Grohotama. Školovanje u Grohotama prekida jer dobiva poziv za prijem u Školu primjenjenih umjetnosti u Splitu, gdje je primljen po nalogu Oblasnog odbora za kulturu kao nadareni kandidat. Ovu školu koja traje pet godina (1947 – 1952) nazvanu *Mala akademija* uspješno završava.

Odlazi potom na odsluženje vojnog roka i u tom periodu dolazi mu poziv od *Konzervatorskog zavoda Dalmacije* da utemelji prvu restauratorsku radionicu, jer se je osjećala velika potreba obnove i zaštite našeg bogatog kulturnog blaga, a koje je bilo zapušteno i u lošem stanju. Po povratku iz vojske odmah se javlja direktoru *Konzervatorskog zavoda* dr. Cviti Fiskoviću. Po njegovim naputcima utemeljuje 1954. godine prvu Restauratorsku radionicu na području Dalmacije, koja je imala zadatak registrirati i sakupljati oštećene eksponate iz bogatog fundusa umjetnina u muzejima, crkvama i privatnim zbirkama. Svoje odgovorno zvanje usavršava u *Restauratorskoj ustanovi Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* u Zagrebu i u *Saveznom Restauratorskom institutu* u Beogradu. Posjećivao je i slične ustanove u Rimu i Firenci, a sve radi boljeg usavršavanja u struci. Na restauriranju oštećene spomeničke baštine radio je od Rovinja pa sve do Boke Kotorske.

U svom dugogodišnjem restauratorskom odgovornom poslu konzervirao je i restaurirao mnoge umjetnine štafelajnog slikarstva, oltarnih pala, ikona, fresaka i drugih etnografskih i arheoloških predmeta. Izradio je nekoliko spomenika palim borcima, u: Marini, Vinišću, Klis Kosi, Sevidu, Donjem Selu, Gornjem Selu, Maslinici, Kladnjicama, Vrsinama, i niz spomen ploča diljem Dalmacije.

Za svoj predani rad na očuvanju kulturno – spomeničke baštine dobio je niz priznanja i pohvala. Na Šolti je uz već spomenute spomenike palim borcima radio na restauriranju fresaka iz XIV. stoljeća u crkvi sv. Mihovila,

restauriranju slika u crkvi sv. Martina u Donjem Selu, kompletne obnove oltara i svih pokretnih spomenika. Kompletno je obnovio srednjovjekovnu crkvicu sv. Jelene u Donjem Selu. Izradio je Gospin kip u masliničkoj crkvi. Popravio je kip sv. Nikole u crkvi u Stomorskoj. Restaurirao je Gospin kip sa sjedalicom iz baroknog razdoblja u grohotskoj crkvi, te nekoliko slika iz privatnih zbirki Šoltana. Pomagao je savjetima našem velikom slikaru naivcu, Eugenu Buktenici. Sudjelovao je na likovnim kolonijama posvećenim Eugenu Buktenici.

Prvi rad na modeliranju u glini
Split, Škola za primijenjene umjetnosti, 1951. godine

Restauriranje široko-briješke Gospe

Filip u svom ateljeu

BISERKA JURIĆ PROTEGA

Biserka Jurić Protega rođena je u Splitu 1945. godine (otac Tomislav i majka Ivanka rođena Glavurtić). Svoju košarkašku karijeru započela je 1959. a završila je 1974. godine. Nastupala je za KK *Split* i KK *Jugoplastiku*. 1962. godine članica je ekipe koja osvaja juniorsko prvenstvo Jugoslavije u Ljubljani. Nastupala je u reprezentaciji Jugoslavije. Kroz svoju prvoligašku karijeru dugo godina nosila je kapetansku traku koju je nasljedila od legendarne košarkašice Tatjane Zoković. Biserka je i nakon igračke karijere ostala vezana za košarku. Od 1982. do 1995. godine bila je tehniko ekipe splitskih košarkašica, koje su u tom periodu tri puta bile prvakinja Hrvatske i dva puta osvajale kup Hrvatske.

MAJA JURIĆ VRDOLJAK

Maja Jurić Vrdoljak rođena je u Splitu 1953. godine (otac Tomislav i majka Ivanka rođena Glavurtić). S košarkom se bavi od 1964., pa sve do 1977. godine. Kao prvotimka nastupala je više godina u KK *Jugoplastika*. Od 1982. godine Maja, njezina sestra i Biserkina kćerka Maja su članice veteranki KK *Split* (ekipa broji 25 članica), pa još igraju na turnirima u Hrvatskoj i van Hrvatske. Nastupale su na Europskim veteranskim prvenstvima u Ateni (2002), Helsinkiju (2004), Hamburgu (2006), a ove se godine spremaju za Europsko prvenstvo koje će se održati u Italiji.

ĐEK PREKPALJAJ (Zjum, 1928)

Šoltanski umirovljeni pekar, Đek Prekpaljaj rođen je 1928. godine u Zjumu na Kosovu. Na Šoltu je došao davne 1964. godine i otvorio samostalni obrt, pekaru. Potječe iz katoličke obitelji sa Kosova. Kao šesnaestogodišnjak radio je kao građevinski radnik u Crnoj Gori, a kad je stekao zvanje pekara, radi kao pekar u sarajevskoj državnoj pekari. U državnoj pekari u Sutomoru – Crna Gora radio je kao poslovođa, kao poslovođa radio je i u prištinskoj državnoj pekari. Ovaj samoprijegorni pekar za svoj odgovorno i savjesno obavljani posao primio je osobno Općinsko priznanje – općine Šolta, 2005. godine. Izreke govore; gdje ti je grob tu i pripadaš. Tako i naš umirovljeni pekar, Đek Prekpaljaj pripada Šolti, jer je tu napravio grobnicu za sebe i svoje. Po njegovu umirovljenju obrt je preuzeo njegov sin Zef, inače jedan od osnivača šoltanskih vatrogasaca. Sva Zefova djeca, njih šestero bili su članovi DVD Šolta, a neki su još. Ovoj albanskoj, katoličkoj obitelji, uz kratki zapis o njihovoj glavi kuće, čestitamo na samostalnosti Kosova, njihove prave domovine.

Đek Prekpaljaj (prvi s desna) s familijom

MATE RADMAN
(Maslinica, 1912 – Maslinica, 2006)

Mate Radman rođen je 30. kolovoza 1912. godine u Maslinici od oca Jerka i majke Perine, porijeklom iz ribarsko težačke obitelji Bartulovi – Matinovi. Osnovnu školu završio je u Maslinici. Po završetku osnovne škole želio je nastaviti školovanje u Mornaričko oficirskoj školi ali ga otac nije pustio, zato je do dvadesete godine života ribario je s Fortunatom – Srećkom Glavurčićem, loveći ribu svim vrstama ribarskih alata, preveslavši tako u gajeti područje okolo Šolte pa sve do Trogira, Rogoznice, Splita i Brača. 1933. godine odlazi na odsluženje vojnog roka u Kragujevac, a nakon toga sve do 1937. godine ponovo živi u Maslinici. Budući da mu posao u Maslinici nije garantirao bolji život u budućnosti, odlazi u Beograd i zapošljava se u Jugoslavenskoj riječnoj floti. Kad je Jugoslavija okupirana od njemačkih i talijanskih fašista, kao dosljedan Hrvat i član Udruženih radničkih sindikata vraća se u Maslinicu. Tada je primljen u članstvo KPH-e. Dodjeljen mu je zadatak da radi s omladinom. Ubrzo postaje sekretar partijske organizacije Maslinica i član Općinskog Komiteta Šolte.

Za vrijeme II. svjetskog rata poziva talijanske vojnike na bojkot služenja fašizmu, sudjeljuje u pripremi slanja prvih omladinaca u partizanske jedinice, sudjeluje u formiranju šoltanske flote naoružanih brodova sa sjedištem u Stomorskoj, organizira zbjegove Šoltana. Obnašao je dužnost rukovoditelja gerilaca i obavještajaca komande Ratne mornarice u Visu. 20. kolovoza 1944. godine odlazi na otok Brač, tamo je postavljen za člana NO Brač – Šolta. Na Braču ostaje do kraja 1944. godine pa prelazi u Kotar Split – Solin. Od početka 1946. do početka 1952. godine obnašao je dužnost rukovoditelja Kotarskog zadružnog saveza, potpredsjednika Zadružnog saveza za Dalmaciju, rukovoditelja za zadrugarstvo u Predsjedništvu Oblasnog Narodnog Odbora za Dalmaciju, te direktora Fonda za investicije i investicijsku izgradnju zadružne poljoprivrede za područje Kotara Split. Od 1. svibnja 1952. godine je postavljen na dužnost predsjednika novoformirane Općine Šolta. Na toj dužnosti ostaje sve do 30. listopada 1962. godine, odnosno do prestanka rada Općine Šolta (sve aktivnosti Mate Radmana na dužnosti predsjednika Općine Šolta objavljene su u *Baščini* br. 11).

Nakon prestanka rada Općine Šolta nastavlja raditi u Općini Split, gdje je kao član Predsjedništva bio zadužen za rad s pripojenim općinama Kaštela, Solin, Muć, Žrnovnica i Šolta. 1. siječnja 1967. godine s ove dužnosti odlazi u mirovinu. Po umirovljenju Mate Radman i dalje je aktivni društveno politički radnik, te je uključen u sve aktivnosti infrastrukturne izgradnje otoka Šolte.

Svoj život završio je u dubokoj starosti 27. lipnja 2006. Do samog kraja svog života bio je vrlo vitalan, te je aktivno i kritički pratio sva zbivanja na otoku, državi i u svijetu.

MARIN URŠIĆ
(Grohote, 1886 - Grohote, 1972)

Za Marina Uršića don Ante Bezić u svojoj autobiografiji piše: “Marin Uršić je šoltanski *Edison*, po mom sudu najpametniji je čovjek moga doba na Šolti”.

Marin Uršić u narodu zvan *meštar Marin* bio je stolar, zidar, mehaničar i konstruktor. Pred početak I. svjetskog rata dezertirao je iz austro-ugarske mornarice i domogao se Amerike. Zaposlio se u brodogradilištu *M.C.Daugalla* u Duluthu u državi Minnesota na Gornjem jezeru. Tu je u početku radio kao nekvalificirani radnik, ali je njegovo bistro oko sve dobro zapažalo pa je napredovao u stolarskom, kovačkom i mehaničarskom zanatu. U slobodno vrijeme izrađivao je djelove nekih strojeva i modele brodova te je bio zapažen od nadzornika. Promatrajući na Michiganu rječne brodove domišljao se o nekim promjenama u konstrukciji koje bi na plovidbu povoljno utjecale. Tako je 1918.godine, na poticaj vlasnika brodogradilišta izradio model tankera koji na prolazu ispod mosta na brz i praktičan način spušta dimnjak, jarbole i most. Isto tako je konstruirao model izletničkog broda *Kristof Kolumbo* s nekim specijalnostima koje su brodski konstruktori ispitali i prihvatili. Po uzoru ovog modela izrađeni su bili nacrti i po njima sagrađeni brodovi, koji su plovili Michiganskim i Gornjim jezerom. Prvi njegov veći rad bio je model austro-ugarske krstarice na kojoj je nekada kao mlad mornar služio. Radeći u brodogradilištu u Duluthu, sve svoje slobodno vrijeme koristio je za konstrukciju i detaljnu izradu ovog modela. Svi su djelovi i postrojenja bili pokretni: topovi, čamci, reflektori, sidra itd. Ovaj izvanredno precizno izrađen model završio je u Pomorskom muzeju Ratnog arsenala u Veneciji. Konstruktivne sposobnosti *meštra Marina* manifestirale su se tako tokom njegova života na raznim područjima od prvih početaka s brodskim modelima na sjeverno-američkim jezerima preko automatskih naprava u njegovoj radionici u Grohotama i specijalnih čamaca i vesala do sigurnosnih aparata za avionske akrobacije. Ovaj svijetli primjer sposobnosti našeg čovjeka koji se bio uputio u svijet oboružan samo svojim čvrstim mišicama, bistrim umom i oštrim okom zaslužuje svaku pohvalu. *Meštar Marin* je po povratku iz Amerike kupio presu za prerađivanje maslina i isticao se u gradnji kuća. Nema na Šolti sela u kojem meštar Marin nije sagrađio barem jednu kuću. Djelo njegovih ruku je i crkvice u Nečujmu. Marin Uršić pisao je i pjesme.

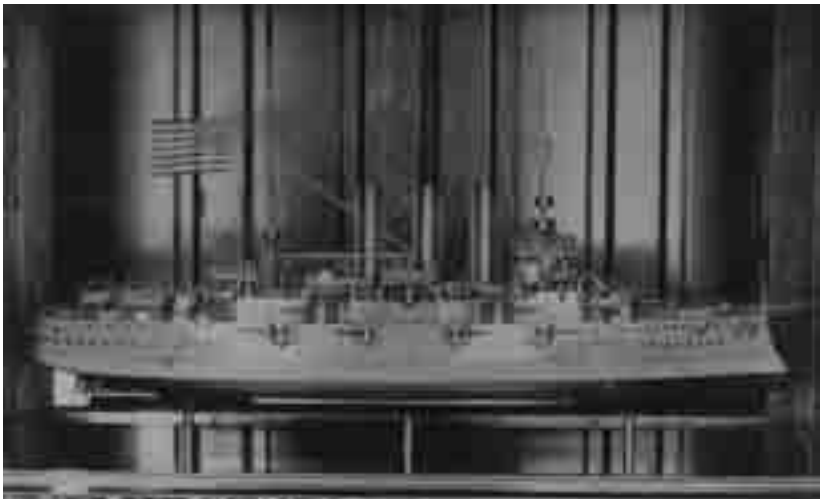
Meštar Marin u svojoj radionici

Trgovачki brod s pomičnim dimnjacima za prolazak ispod mosta

Izletnički brod Kristof Kolombo izrađen po modelu M. Ursića

Model krstarice

Uređaj za avionske akrobacije

MILA DOMOVINO

Ljubim te mila zemljo
ljubim tvoj mili kraj
ljubim ti polje brda
i mili zavičaj.

Ljubim te zemljo slavna
i ponosim se tog
junačka ti odavna
ponosna roda svog.

Brdašca tvoja mila
otoke kraja tvog
polja i more tvoje
branit će sinak tvoj.

Od bijesnih divljih zvijeri
koja je na tvom tlu
branit će sinci tvoji
i skršiti silu svu.

Neće dozvolit vragu
da bjesni hara tu
sinovi na svom pragu
braniti će te svud.

Sinovi naše krvi
koji se bore sad
dušmana hoće smrvit
i očistit sav gad.

Branit će grudu svoju
svoj dragi mili kraj
spremit budućnost bolju
za mlađi naraštaj.

Na parobrodu, 30. siječanj 1944.god.

DOMOVINA NAS ZOVE

Domovina zove
Treba nas
Na odaziv složno
Sada je čas

Spremaj se družo
Ne dvoji ti
Podići zemlju
Dužnost je svih

Majka nas zove
Pod otkrilje svoje
Podići gradove
Sela i polje

Porušenu domovinu
Od tuđina kleta
Čeka i njega
Osveta sveta

Zato drugovi
Složno svi
Na rad kući
Sa pjesmom veseli

El Shatt, 4. ožujak 1945. god.

O EUGENU NIKAD DOSTA

Svaki novi podatak, bilo novinski članak, bilo intervju, dobro dođe da se o Eugenu uvijek nešto napiše. To je dopuna građe o našem Eugenu, to je dopuna objavljenoj monografiji **Eugen Buktenica**.

Iz njegovih intervjuja objavljenih u raznim dnevnim tiskovinama, uvijek se dozna nešto novo ili obnovi već zaboravljeno.

OTOČKI USAMLJENIK I SVJETSKI PUTNIK

Ivica Mlivončić, Nedjeljna Dalmacija, 10. prosinca 1972.

Ne smeta mi što živim na selu. U njemu se osjećam kao u svom svijetu. To svaki put doživljavam kada se vratim u Grohote. Samo ne mogu se smiriti duže vremena ...

Jugoslavenska naivna umjetnost pobrala je opća priznanja i stekla svjetsku slavu. U plejadi naših naivaca nalazi se samo jedan svjetski afirmiran slikar iz Dalmacije. Ali on svojom pojavom i izvornošću svoje inspiracije i njezina izraza daje posebni pečat našoj naivnoj umjetnosti.

Eugen Buktenica (Đenko ga zovu u selu), otočki je usamljenik, neženja, zbijen sa svojim stanom i ateljeom u dvije sobice, od kojih je jedna kuhinjica i slikarska radionica.

Taj svjetski likovni putnik, rođen u Grohotama na Šolti 1914. godine, malo poznat i priznat u Splitu. Premda je izlagao po čitavom svijetu i dosta putovao, ostao je jednostavni ribar, a to se opaža u njegovu govoru, stilu života, načinu izražavanja i ponašanja.

Dok pijemo domaću lozovaču, listamo prve novinske osvrtne na Đenkovo slikarstvo i ponude za nove izložbe koje pristižu upravo iz Torina, Los Angelesa, «Arena» traži slike, iz Muenchena javljaju da je osigurana izložba itd.

- Đenko, kada ste počeli slikati?

- Poslije rata odmah sam slikao. Bio sam u školi dobar crtač, a za vrijeme rata dok sam bio u Zagrebu vidio sam nekoliko izložba slika. Tada su me slike osvojile, pa sam uzeo misao da ću se dati na slikanje. U posjetima kod prijatelja također sam vidio slike, i one su mi osvojile

- Što Vas potiče? Zašto Vi slikate?

- Volim slike. One su mi veselje. Tu mi je i glavna životna zarada, od toga i živim.

Volim davati izložbe, da budem poznat, da me cijene i pišu o meni. Zadovoljava me štampa i radio, samo ne televizija. Vidim toliko puta reklame, utakmice, svake druge

programe, a najmanje izložbu, tko izlaže i slike. Tako u Zlataru, u rujnu ove godine, na Danima kajkavske riječi, snimali su mene i moje kolege, ali od svega toga ništa. Prije tri-četiri godine francuska televizija je došla ovamo na Šoltu, snimala emisiju o meni, a nakon prikazivanja u Francuskoj i Njemačkoj davala je i naša televizija...

- Kako nastaju slike na Vašim platnima?

- Prije nego počnem, mislim što ću slikati. Nekad veoma dugo razmišljam. Više puta idem u polje, u samoću, razmišljam šetajući, i sami mi dolaze na pamet pejzaži.

Crpeći inspiraciju u sunčanom nebu Meditera na kršu i moru, Buktenica je različit od ostalih naivaca po temperamentu, običajima, psihičkoj konstituciji i sadržaju svojih slika. On podsjeća na dijete i njegove slike odišu dječjim veseljem. Buktenica je čisti kolorist, potez kista mu nije krut, nego slobodan, vedar, raspjevan, širok.

- Na kolektivnim izložbama – potvrđuje sve to Buktenica – uvijek vidim razliku između svojih slika i slika svojih kolega iz unutrašnjosti. Želim slikati more, krš, sunce. Želja mi je da se na slikama vidi i naša Dalmacija, njezini ljudi i krajevi. Dosad sam izradio oko 220 slika. One se nalaze po cijelom svijetu, u privatnim zbirka i galerijama. Sve slike prodam.

- Težak je put od nepoznatog ribara do slikara svjetske reputacije. Kako ste se probijali, šjor Đenko?

- Želio sam pohađati tečaj gdje bi se mogao bolje upoznati sa slikarstvom. To se nije ostvarilo. U početku nisam imao podrške ni od koga. Sam sam se razvijao. Kasnije sam upoznao neke prijatelje koji su me hrabрили, i njih sam pitao kako se to radi. Upoznao sam se s prof. Antom Kaštelančićem, i on mi je davao upute. Poznajem se i s Marinom Mihanovićem, koji mi je mnogo pomogao. Filip Dobrošević, naš Šoltanin, restaurator, hrabrio me je da idem naprijed i da stvaram.

- Bilo je sigurno i teškoća? Ljudi koji su Vas obeshrabrivali...

- Kada sam počeo slikati, bilo je dosta mještana koji su me odvrćali od te moje namjere. Nisam se dao, iako sam imao teških problema.

- Sjećate li se kako je prva Vaša slika došla na izložbu?

- Bilo je to onda kada se osnovala naša današnja Galerija primitivne umjetnosti u Zagrebu, tada «Seljačka sloga». Dobio sam poziv da dođem na sastanak u Zagreb. Prva moja slika bila je na skupnoj izložbi još u Zagrebu 1952. godine, a prvu samostalnu izložbu imao sam također u Zagrebu 1957. Mislim da me je Kaštelančić tamo preporučio jer mi je on fotografirao slike i slao ih »Seljačkoj slozi«. Onda je sve lakše išlo.

- Na kojem materijalu slikate? Vi se i po tome razlikujete od većine naivaca!

- Upotrebljavam uljene boje i slikam na platnu. Moje kolege rade na staklu. Na njemu je lakše raditi i slika je sjajnija. Neću da radim na staklu. Padne slika i razbije se. Ne volim to zbog sebe, a ni zbog svojih kupaca.

- Slikari obično u isto vrijeme rade više slika. Radite li Vi paralelno nekoliko slika?

- Slikam nekad dvije, a nekad tri. Prelazim s jedne na drugu. Dok se jedna suši, drugu radim. Volim slušati glazbu dok slikam. Najviše mi se sviđaju narodne pjesme.

Buktenica nije član ULUH-a i to ga nekako peče, jer osjeća da se omalovažava njegovo slikarstvo i slikarstvo svih naivaca. Izlagao je pored Lubarde, Milutinovića, Tartalje, Motike, Stupice i tu stekao priznanja.

Nisam član ULUH-a veli Đenko. – Prije tri–četiri godine poslao sam molbu, ali me nisu primili. Rekli su da ne primaju naivce. Za vrijeme Velesajma ove godine bio sam u Zagrebu i tada su mi poručili da pošaljem molbu pa ću bit primljen.

Premda je Šolta nadomak Splita, u njemu je imao samo jednu samostalnu izložbu i rijetko je sudjelovao na skupnim izložbama.

Pitam ga bi li želio izlagati u Splitu.

Moja posljednja i jedina izložba u Splitu bila je 1966. u Galeriji umjetnina. Ona je malo van ruke, pa nije bila dobro posjećena. Tamo sam malo slika i prodao. Volio bih još jednom prirediti izložbu u Splitu, sada nemam radova, ali ću poslije raditi, pa ću moći pripremiti dovoljno slika za izložbu.

- Živate na selu na otoku kao usamljenik. Malo ste podaleko od kulturnog centra. Osjećate li se prikraćenim zbog toga?

- Ne smeta mi što živim na selu. U njemu se osjećam kao u svom svijetu. To svaki put doživljavam kad se s putovanja vratim u Grohote. Samo, ne mogu se smiriti duže vremena u selu. Ako svaki mjesec ne odem s otoka, nemam mira. Kada bih živio bliže Zagrebu, imao bih veće posjete nego ovdje na Šolti. Daleko sam od središta, pa mi manje dolaze stranci nego mojim kolegama.

- Kažete da nemate dovoljno slika, a ponude za izložbe dolaze sa svih strana?

- Većina mi se slika nalazi kod prijatelja u Frankfurtu. Upravo sada radim više, pa ću s novim slikama i onim u Njemačkoj prirediti samostalnu izložbu u Muenchenu.

Otvorenje te moje izložbe je 19. siječnja slijedeće godine.

- Čujem da ste imali neprilika s pripremama za izložbu u New Yorku. Što se to dogodilo?

- Oni se izgleda, ne razumiju u umjetnost. Smatraju da ja prodajem slike po ulicama i žele me tako predstaviti. Ja želim izložbu u galeriji s pozivnicama! Tu sam ponudu onda odbio. Javio mi se Murray Sporn iz Los Angelesa koji priprema moju izložbu. On je kupio dvije moje slike s jedne kolektivne izložbe naših naivaca prije sedam do osam godina. U svojoj zbirci pored mojih slika ima Rabuzina i Generalića.

- Šjor Đenko, mnogo ste putovali po svijetu. Ispričajte nam gdje ste bili najbolje primljeni.

- *Bilo je to u Hamburgu nedavno kada sam imao izložbu. Ona je bila jako dobro organizirana. Posjet mojoj izložbi bio je velik. U galeriji je direktor govorio o meni i mojim slikama. U mojoj prostoriji svirao je orkestar, bio je koncert u čast moje izložbe. Do osam dana bila je jugoslovenska večer, pekli su se naši specijaliteti. Dopalo me da malo govorim preko zvučnika na toj našoj večeri.*

- Na Vašim slikama ima mnogo ribarskih motiva. Poznato je da ste rado ribarili.

Podete li i danas na ribe?

-Ovog ljeta sam popravio brod i ugradio motor. Nabavio sam neke mreže iz Japana.

Preko ljeta radio sam oko broda pa nisam mogao slikati. Imam uz more vikendicu koju ću popraviti i urediti, pa ću tamo malo športirati.

- Spomenite nam neka mjesta u kojima ste izlagali?

- *Samostalne izložbe imao sam u Zagrebu 1957. godine, Splitu 1966. opet u Zagrebu 1970. i ove godine u Hamburgu. Na skupim izložbama sudjelovao sam od 1952. u Zagrebu do ove godine u Trebinju i Zlataru. Izlagao sam u Beogradu, Ljubljani, Varšavi, Skopju, Pragu, Brnu, Sopotu, Dubrovniku, Baselu, Lenjingradu, Čačku, Moskvi, Tunisu, Edinburgu, Beču, Budimpešti, New Yorku, Parizu, Rotterdamu, Dortmundu, Guadalajari itd.*

- Želite li na kraju nešto sami dodati ovom našem razgovoru?

- *Upućujem pozdrav našim galerijama i upraviteljima, svim kupcima mojih slika i svima koji vole umjetnost i posjećuju izložbe. Pozdravljam sve one koji me poznaju. Moja je želja da svi slikari i svi koji se bave time imaju zadovoljstvo u poslu.*

Premda živi nadomak Splita, Buktenica nije unio u sebe, u svoju umjetnost sugestije urbaniziranog svijeta. Ostao je izvoran, pun prvotne snage doživljaja i izražaja. Eugen Buktenica je izdržao 20 - godišnji kriterij i danas slovi kao naivni slikar, uporno slika i izlaže. On je 20 godina ostao na likovnoj pozornici kao izvorni naivac. Prvi navještaji o njegovu slikarskom talentu neprestano se potvrđuju. Ušao je u enciklopedijska izdanja

Svjetske galerije i kolekcije, našao se na Olimpu naivnog slikarstva.

Eugen Buktenica i prof. Ante Kaštelančić prilikom postavljanja izložbe u hotelu "Lav"

RIBAR, VJEČNI SLIKAR - MARIN KALAJZIĆ

Reflektirajući kist sa šoltanske palete likovnih umjetnika naivaca zasigurno je onaj Marina Kalajzića, dobrog duha Rogača koji je još 1991. godine zauvijek napustio svoj *ateljje*.

Dok u luci bonaca izranjajućim zrakama budi uzibane dane, nemilosna bura još uvijek zna okrajcima vala pokucati na vrata svog dobrog poznanika - ribara Marinka. *Očete* u kamenu, drvo puno bora, *krakun* čvrsto zamaknut, a iza vrata - muk. Pamti ovo more vrijeme kada su ta ista vrata stare konobe zelenom vedrinom i potpunom otvorenosti pozivala u neki drugi svijet - svijet slikarstva. U svježini kamenih gromada, među bačvama, *demejanama*, *mrižama* i *feralima* jednostavnim koloritom nizale su se ukovirene davne težnje samoukog slikara.

Marin Kalajzić rođen je 15. kolovoza 1911. u Grohotama. U rodnom mjestu stječe osnovno obrazovanje, a priklonjenost zanatu dovodi ga do zvanja kovačkog pomoćnika. Otočna zbilja razvija mu duh autohtonog težaka i ribara čiji život već na samom početku biva trajno obilježen. U dvadesetoj

godini doživljava ozbiljnu ozljedu kuka koja ga je šest godina prikovala za krevet. Ni fizička bol ni nemogućnost kretanja nisu narušili njegove najveće pobornike - vedrinu i optimizam. U agoniji ozdravljenja okrepljujući zagrljaj i istinski cjelov pruža mu upravo more. Njihova povezanost postaje trajna, njihova veza neusporediva. Marin seli u Rogač u kojem ostaje do kraja svog života. Uzdržavajući obitelj radi i kao prodavač brodskih putnih karata sve do umirovljenja 1979. godine. Upravo tada iz Marinova života izranja davno usidrena želja – slikati!

Obdaren neizrecivim porivom, spontanim umjetničkim izrazom i jasnom vizualizacijom motiva Marin u svoju svakodnevicu unosi davno kupljene boje. Konoba postaje atelje, platno ili lesanit - podloga, tematika - prirodno okruženje i život na otoku. Rukom koja ne poznaje ni tehnike ni osnove slikarske percepcije počinju se nizati rukopisi jedne senzibilne duše. Ni najnezainteresiranijem oku slučajnog prolaznika u Rogaču ne mogu promaknuti uokvireni isječci škojarske idile koji iz kutka tamne konobe koloritom pozivaju na druženje. *Želja mi je da negdje izložim svoje slike pa da se javno vidi što sam napravio i koliko to vrijedi* - izjavio je u jednom od intervjua primjećeni Marin Kalajzić. Iskrena želja bi ostvarena! Već nakon dvogodišnje angažiranosti u pustolovini slikarstva, 1981. godine, u organizaciji Centra za kulturu Radničkog sveučilišta Đuro Salaj u Splitu šoltanski naivac doživljava svoju prvu samostalnu izložbu radova. 1982. godine na skupnoj izložbi Narodnog sveučilišta Đuro Salaj u Splitu dobiva 1. nagradu. Prihvaćenost od publike i kritike motiv je daljnje javne prisutnosti. Sudjeluje na Vinodolskom skupu u Novom Vinodolskom, a njegova ulja komplementarni su dio brojnih autorski raznolikih izložbi.

Marin Kalajzić postaje član Društva naivnih likovnih umjetnika Hrvatske u Zagrebu koje mu 1984. godine organizira samostalnu izložbu. Njegov opus u emisiji Radio Zagreba predstavlja prof. Juraj Baldani, a kataloški kritički zapis ispisuje prof. Zrinka Pillauer-Marić. Silueta jednostavna, skromna naivca iz tihe uvale našla se u središtu likovne virtuoznosti sa čak 26 ostvarenja.

Dok je ribarstvo održavalo i odražavalo njegov život, slikarstvo je krunilo svaki njegov dan. Marin Kalajzić nizao je svoje vizije mora i polja koje je bez zadržke i bezpretenciozno predavao doživljaju mnogobrojne publike. Sudjelovao je na skupnim izložbama u Splitu, Zagrebu, Livnu, Duvnu, Zenici, Rijeci, Kumrovcu, Travniku, te likovnim kolonijama u Novom Vinodolskom i Rijeci (Lovorka Kuhanić). Za svoja ostvarenja dobiva brojna priznanja, a stručne kritike ispisuju i Tonči Marović, Duško Kečkemet.

Dok originalnost Kalajzićeva izraza kritika pronalazi u perspektivi koja je dvojna (horizontalna i povišena-ptičja) te u dimenzionalnom (ne)srazmjeru

prikaza, njegov naivitet pršti upravo iz - jednostavnosti. Jednobrazni prikazi ljudi u polju, na moru, u interijeru koji je okrilje tradicionalne djelatnosti i običaja prioritetna su tema njegovih ostvarenja kojima dominiraju dojmovi uvala, brežuljaka. Suživljenost ljudi i prirode u tolikoj je mjeri dimenzionalno izjednačena da se važnost poručenog može isčitati tek iz naziva same slike. Jedinostvenost čitavog opusa krije se i u činjenici da je u nastanku njegova djela potpuno izostavljena komponenta stvarne vizualne koncepcije. *Sve najprije imam u glavi. U njoj ja sve nacrtam i onda slikam. Ne radim u prirodi, već samo u svojoj konobi* - rekao je Marin, slikar čije slike ne gube na vjerodostojnosti. Nju, pak, potkrjepljuju brojnost detalja (u prikazu livada, drveća) i jednolično nizanje oblika (u prikazu kuća, gomila). Povremeni otklon od omiljenih tema čine ilustracije književnih djela, te začeci izložaka mrtve prirode (jastog, cvijeće). No, ribar ipak ostaje vjeran svom glavnom izvoru i utočištu - moru. Stoga je njegova najdraža boja - plavozelena - jasnim koloritom ovjekovječila živopisne otočne uvale, poznate ribarske pošte, otočiće...

Marin Kalajžić je svoj likovni svijet stvarao u vrijeme kada je dalmatinsku naivu u svjetskim razmjerima obilježio sumještanim - Eugen Buktenica. Očekivana suradnja je izostala, a njihova međusobna netrpeljivost ostala je zabilježena i na stranicama tiska. Poznata ljudska *delozija* i dalmatinski *dišpet* pridonijeli su originalnosti Kalajžićeva rukopisa. Sve, od izbora boja, miješanja, nanošenja na podlogu i načina prikazivanja do dubinske ekspresije zamišljenog motiva ostalo je podložno samo jednoj sugestiji - intuiciji samoukog slikara.

1991.g. kist koji je bojao simfonije jedne otoku predane duše utihnuo je, konoba-atelj zanijemila. Iz tamnog kutka nepokolebljivom vedrinom ostale su dozivati uokvirene davne težnje jednog ribara. Iz biografskog zapisa : kada mu je za potrebe izdavanja leksikona neakademskih likovnih stvaralaca od uredništva Zajednice likovnih radnika Zagreb upućena smjernica za biografski zapis, na pitanje od kada se bavite likovnim radom Kalajžić je zapisao : *Bavim se likovnim radom od malih nogu u mislima, a u djelovanju od 1979. godine jer prije nisam imao vremena jer sam se morao brinuti za život i opstanak moje obitelji*. Rukopisi ribara - vječnog slikara dugogodišnju težnju prometnuli su u vječnost. Marinovo uvijek dobroćudno more nastavilo je oplahivati neke nove slikarske obale. Izbor iz opusa izložen je na predstavljanju naivnog slikarstva Srednje Dalmacije u Zagrebu 2001. godine u Galeriji *Mirko Virius*. Marin Kalajžić zastupljen je u opširnoj monografiji *Čudo hrvatske naive* u izdanju Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti.

Inspiriranost otokom obilježila je otok sam. Marinove uvale, brežuljci, polja, gomile i konobe spremno poziraju još i sada - obzorima duše, percepciji srca i originalnosti izraza.

IZVORI

Članci

1. Otokar Lahman : Marinko iz Rogača
2. I. Mlivončić : Izazov mora (Slobodna Dalmacija)
3. Gordana Marasović : Draž spontanosti i izazov pejzaža
4. I slikar i *griot* (Nedjeljna, 1981.)
5. A. Turković : Početak u sedamdesetj (Arena)
6. M. Rakić : Boje Mediterana (Glas, 1985.)
7. D. Mikulandra : Škarpina i platno (Slobodna Dalmacija, 1986.)

Katalozi izložbi

1. /Kk/ str.23 : Marin Kalajzić, Šolta, Rogač
Split : Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, 1983.
2. Katalog izložbe slika članova *Zajednice likovnih radnika Zagreb*,
Zagreb, 1984.
Predgovor - Juraj Baldani
3. Katalog izložbe Likovne kolonije *Lovorka Kuharić*, Rijeka, 1984.
4. Katalog samostalne izložbe slika u Galeriji Kluba samoupravljača
Zagreb, 1984.
Predgovor - Zrinka Pillauer-Marić
5. Naivno slikarstvo Srednje Dalmacije
Zagreb: Hrvatsko društvo naivnih umjetnika, Galerija *Mirko Virius*, 2001.
Tekst i postava izložbe Željka Zdelar

Zapisi

1. Dopis Marina Kalajzića Zajednici likovnih radnika *Zagreb*
2. Najava samostalne izložbe uz osvrt prof. Jurija Baldanija u emisiji
Radio Zagreba
04.svibnja 1984. u 14,00 sati

LITERATURA

1. Sto slikara, sto kipara
Zagreb : Zajednica likovnih radnika Zagreb,
2. Miro A. Mihovilović i suradnici : Otok Šolta
Zagreb : vlast.naklada, 1990.
3. Ratko Vince, Josip Depolo, Ivan Rogić Nehajev: The Miracle of
Croatian Naive Art
Zagreb : Amalteja, Hrvatski muzej naivne umjetnosti, 1995.

Proljeće - bajame

Balotari

KRITIČKI OSVRT NA OPUS MARINA KALAJZIĆA (Iz publikacije *Sto slikara, sto kipara*)

Riječ je o uljima na lesonitu kojima Kalajzić sabire svoje cjeloživotno viđenje šoltanskih uvala i vinograda, vapnenica i voćnjaka, prizora iz svakidašnjeg života i neusporedivo lijepih, jedinstvenih šoltanskih naselja, kao što su: Maslinica, Rogač ili Marulićev Nećujam. Oporost šoltanskih pejzaža i života, njihova sunčana surovost, žestina i siromaštvo – našli su se svojevrsno i osobeno slikarski predočeni Kalajzićevim kistom, koji više može negoli zna.

Šolta siromašica – uz Eugena Buktenicu – dala je eto još jednog naivnog slikara. Nije uputno posezati za razlikama između proslavljenoga Buktenice i Kalajzića, ali valja reći da je Kalajzić nešto tamniji, oporiji, jezgrovitiji u kompoziciji i u koloritu. Kalajzićevi vinogradi s mrkom crnicom i čokotima s težacima u mornarskim majicama, njegove vapnenice, voćke, drage, brodi i škoji – sve to posjeduje svojstvo istinskoga slikarskoga umijeća i radosti gledanja.

Tonći Marović

Neusklađenost veličina prema udaljenosti od očišta i prema njihovoj stvarnoj veličini (odnos ljudskih i životinjskih figura, kuće i drveta, broda i ptice) na neki način govori i o važnosti koju slikar daje pojedinom predmetu. Čovječji lik nikada ne iskače, čak niti kad bi u prvom planu trebao biti nosilac radnje, već je dio cjeline u koju je uklopljen kao ravnopravni element. Istu važnost ima i polje, svako stablo, kuća, brod, životinja i sl.. Zbog toga je često teško odrediti koja je glavna tema slike, budući su svi elementi podjednako pažljivo naslikani. Kompozicija slike je u pravilu čvrsta s vrlo vješto postavljenim odnosom mora i obale ili zemlje i neba. U želji da točno i vjerno prikaže sve ono što zna, slike su mu ispunjene detaljima, točkastim raznobojnim šarama ili strogim geometrijskim nizanjem istovrsnih elemenata.

Zrinka Pillauer Marić

Oprijedjelivši se za realne motive koji ga okružuju, Marin Kalajzić ih interpretira na dva različita načina. U prvom sagledan predio ili scena odvijaju se u ravnini pogleda s time da izvjesnu perspektivu postiže osebnim odnosima između pojedinih oblika. Ako je, na primjer, panorama krajolika polazna točka, on u nju smješta uvećane arhitektonske objekte, prema kojima su opet ljudske figure također hipertrofirane.

U drugoj situaciji rakurs njegova promatranja diže se iznad objekta, te se predjeli i događanja u njemu uočavaju iz ptičje perspektive. Kroz gotovo plošna rješenja ambijenta slikar nastoji dočarati prostor, dok opet u njega ugrađuje likove što teže se kreću po zakonitostima treće dimenzije. Takav pristup oslobođen svih kanona i koncipiran ne prema određenom sistemu, već prema situaciji ovisnoj o temi, uspostavlja novu dimenziju gdje u punom izražaju proces kreacije diktiraju nespontanost, neposrednost i emotivnost.

Slikarstvo Marina Kalajžića, realistično u svojoj suštini, a rustično u izrazu, potvrđuje se kroz izvorni naivitet gdje disharmonija odnosa, nezgrapnost crteža i sirovosti kolorita konstituiraju novu estetiku, koja promatrača privlači svojom iskrenošću i proživljenošću.

Slike o ambijentima otočkih sela i scenama iz života težaka i ribara rađene s puno ljubavi i topline, sugestivan su dokaz, da je Marin Kalajžić u našoj naivnoj umjetnosti ponovo potakao problem sukusa izvornosti pučkog likovnog izraza na kojem se temelji i gradi sistem mišljenja i iskaza što pretendira naivu – NAIVITET.

Juraj Baldani

Maslinčki škoji

EDITA GLAVURTIĆ - SLIKARICA ANĐELA

Edita Glavurtić mr. akademska slikarica, koja svojim slikarskim stilom prikazuje anđele onakvima kako ih ona doživljava i u svojim slikama stvara vibraciju mira, eteričnog, mističnog...

Ideja anđela čuvara prati me još od najranijeg djetinjstva, posljednje riječi izgovorene prije spavanja bile su upućene njemu:

*Anđele čuvaru mili, svojom snagom me zakrili.
Prema Božjem obećanju, čuvaj mene noću, danju.
Od svakoga zla me brani, da mi dušu grijeh ne rani.
A kod s ovog svijeta pođem, sretno da u nebo dođem
Da se ondje s tobom mogu vijekom klanjat dragom Bogu.*

Toj pjesmici naučile su me moje drage mama i baka i ja sam je ponavljala svake večeri, čvrsto uvjereni da onog trenutka kad sklopim oči, nad mojim krevetom bdije jedan mali anđeo zaštitnik koji me u snu čuva. Bila sam sigurna i zaštićena. Kad je djetinjstvo obasjano ljubavlju onih koji nad nama bdiju, realnost vanjskog svijeta zaista malo znači, pa tako ni ja nisam primjećivala da odrastam na malom otoku na kojemu sav svijet predstavljaju stariji ljudi, a malobrojna djeca bila su drugačija od mene, okrenuta igrama u koje se nikako nisam uklapala. Za zamjenu ponuđene su mi boje i papir. I tako je sve počelo. Kasnije, u odrastanju u velikom gradu sve je bilo drugačije. I ljudi i zvukovi i boje i mirisi, čak je i vrijeme nekako brže prolazilo, no samo je jedno ostalo isto, uzbuđenje pred bijelim, praznim papirom nad kojim sam provodila sate i sate crtajući. U tom periodu mog života polako je bljedila ona dječja pjesmica kojim sam se svake večeri obraćala svom zaštitniku, i proći će mnogo godina prije nego što je se ponovo prisjetim. Ono što je uslijedilo bilo je toliko uzbudljivije, (prve ljubavi o kojima se ne piše u službenim životopisima a ponekad su toliko važne da nas određuju za cijeli život), studiranje na Akademiji, prijateljstva, slikanje, studentski život.

Osjećaj da cijeli svijet postoji samo zbog mene i trebam samo posegnuti rukom, samo malo, malo ispružiti, i sve je tu....

Nakon tih sretnih godina opijenosti i ludovanja uslijedio je stvaran život, boje nisu bile baš onako jako blistave kao što se to činilo na Akademiji, ali nudile su se razne mogućnosti, i u jednom trenutku želje da zaista uhvatim cijeli svijet poželjela sam sve promijeniti, i ljude, i jezik, i grad. Upoznati nešto novo, drugačije, strano učiniti poznatim. Ta me čežnja za daljinama odvela u Beč, grad u kojemu ću provesti narednih trinaest godina, i u vrijeme u kojemu ću naučiti da bi riječi kao što su ljubav, prijateljstvo, odanost trebalo pisati velikim početnim slovom. Ali i vrijeme u kojemu ću, nakon mnogo traganja i pokušaja sa raznim tehnikama i temama definirati svoj put kao slikar. Ali i odbolovati nekoliko velikih tuga koje su konačno i dovele do onog značajnog trenutka u kojemu ću se po prvi put osjetiti toliko beznačajna, bespomoćna i mala da u trenutku kad zaista ne postoji dalje pomislim - sve je u Tvojim rukama, neka bude po Tvojim volji.... I u tom trenutku potpunog beznađa i očaja, odjednom začuti izgovorene maminim glasom (koja se tog trenutka u Zagrebu bori za život teško bolesna) one riječi - anđele, čuvaru mili..... Sljedeći dan, sjedam pred prazno platno u svom ateljeu i tako, u toj mucu, nastaje prvi anđeo. Tzaphkiel, glasnik smrti.

Slikajući, osjećala sam da svijet oko mene nestaje i odjednom ništa više nije postojalo, samo strahovita izvjesnost da nisam ja ta koja vodi svoju ruku, da moram dovršiti sliku što prije, dok se još sjećam tog blistavog lika kojega sam osjetila negdje na spajanju noći u zoru, i zaista više ne znam jesam li samo sanjala? Kriza je u tom opsjednutom radu polako jenjavala, a nakon svakog naslikanog anđela slijedio je još jedan, slikanje je bilo lijek, i tako su se smjenjivali jedan za drugim anđeo tuge, anđeo osamljenosti, anđeo istine, anđeo duševnog mira....

U tom periodu zaista nisam mogla ni naslutiti da će se ti prvi počeci pretvoriti u nepresušnu inspiraciju, moje anđele nisam nikom pokazivala jer devedesete godine i nisu bile vrijeme za njih pa ih je u mom ateljeu bilo sve više.

U meni se dogodio preobražaj, postala sam mirna jer sam shvatila da milost, u religioznom smislu jest blagoslov koji čovjek dobiva time što postaje svjesniji sam sebe, a što sam bliža vlastitoj prirodi, bliža sam i Stvoritelju. Da bi se to postiglo potrebno je sve pustiti od sebe; i samosažaljenje i strah, krivnju, prihvatiti odgovornost za sve ono što se dogodilo u životu, i tek tada ući u jedno posebno stanje u kom živi pravo Ja, a to stanje zove se poniznost i zahvalnost. Jer samo u srcu, kao stvarnost egzistira to beskrajno strpljivo, suosjećajno Biće koje nas poznaje bolje nego što se sami poznajemo, biće Svetog anđela čuvara.

Oni su uvijek tu, oko nas. Ništa im nije skriveno, ovdje su da nas vode i da nam pomognu, potrebno je samo vjerovati, ali ne kao u mogućnost nego kao činjenicu.

Svi su oni zapravo anđeli ljubavi, jer su Bića svjetlosti svemogućeg Tvorca koji jest ljubav sama i oni tu ljubav samo reflektiraju.

Dana mi je jedna osobita milost, da ih osjetim i na svoj način prikazem, onako kako ih ja vidim i doživljavam. Početak rada na svakoj novoj slici popraćen je molitvom i željom da na što bolji način uspijem dočarati ono što osjećam i vidim, sve što slijedi nakon toga nije više moje, samo dolazi kroz mene, ne od mene. Završetak slikanja svakog pojedinog anđela obilježen je također molitvom zahvalnosti i molitvom da taj anđeo pronađe osobu kojoj je upravo on potreban, koju će upravo on pratiti svojim svjetlom one energije koju predstavlja. Na kraju ove priče postavlja se pitanje na koje ni sama ne znam točan odgovor. Tko sam ja? Slikar? Mistik? Nešto između toga?

Najtočniji odgovor bio bi da sam samo jedno ponizno biće koje je posredstvom anđela spoznalo svu ljepotu života, i u tamnim, i u svijetlim bojama. Jer, oni su tu. Inspiriraju me da živim i slikam u skladu i harmoniji. Za što sam veoma zahvalna.

Edita Glavurtić - Biografija

1965: rođena u Splitu

1984: Završila Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu, odjela slikarstva, klasa prof. Francina Doleneć

1988: diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, odjel slikarstva klasa prof. Djure Sedera

1988- 1990: asistentica scenografije u Zagreb filmu, suradnja na animiranoj seriji „Mali leteći medvjedići“ (kooprodukcija sa kanadskom televizijom)

1995: nostrifikacija zagrebačke diplome na „Schule für angewandte Kunst“ U Beču

Od **2002** radi kao slobodna umjetnica

SAMOSTALNE IZLOŽBE

- 1989. Galerija „Mundus“, Wien, ulja na platnu
- 1989. Galerija „Nikola Tesla“, Zagreb, akvareli
- 1989. Galerija „Fokus“, Mokrin, Vojvodina, crteži, akvareli
- 1990: Galerija „Mundus“, Wien, crteži, akvareli
- 1994: Galerija „Kristina Hartman“, akvareli
- 1995: Galerija „Studio“, Wien, akvareli
- 1996: Bawag, Wien, akvareli
- 1998: „Bank Austria“, Wien, akvareli
- 2002: „Amerlinghaus“, ulja na platnu
- 2005: „Cheops“, Wien, ulja na platnu
- 2006: „Cheops“, Wien, ulja na platnu
- 2006: „Kuga“, Großwarasdorf, Burgenland, ulja na platnu

SKUPNE IZLOŽBE:

- 1987: Galerija „Janko Misic“, Samobor, ulja na platnu
- 1987: Galerija „Školska knjiga“, Zagreb, ulja na platnu
- 1988. Galerija „Klek“, ulja na platnu
- 1988: Galerija „Vladimir Nazor“, Zagreb, ulja na platnu
- 1994: Galerija „Kristina Hartman“, Wien, akvareli
- 1996: Galerija „Prisma“, Wien, akvareli
- 1996: Galerija „Prisma“, Wien, akvareli
- 1997: Galerija „Prisma“, Wien, akvareli

STUDIJSKA PUTOVANJA:

- 1988: Dalmacija, Klek, studijsko putovanje sa studentima Akademije likovnih umjetnosti
- 1990: Donja Austrija, pejzaži u tehnici akvarela, crteži
- 1991: Jadranski otoci, akvareli i kombinirana tehnika
- 1994: Kanada, studije pejzaža u akvarelu
- 1997: Jadranska obala, akvarel i kombinirana tehnika
- 1997: Gradišće, studije crkvenih interijera, akvarel i crtež
- 1999: Venecija, akvarel
- 2001: Donja Austrija, studije crkvenih interijera, akvarel i crtež

TEZALEL, Anđeo vjernosti

Priča o Anđelu TEZALELU teško se uklapa u današnje vrijeme. Živimo brzo, sve se odvija u žurbi i grču, a ono što je imalo vrijednost i težinu danas, sutra je već van mode. Tim naglim promjenama svi smo podložni, svakodneвно. Potrebno je brzo se mijenjati, usklađivati i prilagođavati - u poslu, obitelji i svim međuljudskim odnosima. Potrošačko društvo ima svoje zakone, ponuda je velika, sve je primamljivo, sa svih plakata nešto nam nude i obećavaju, i svaki mjesec je to nešto drugo, novo i još bolje. Vjernost kao pojam postalo je nešto veoma staromodno i ne odgovara duhu XXI. stoljeća fleksibilnosti i brze prilagodbe. Pa teško mi je ostati vjerna već i omiljenom parfemu ili sorti kave kad se neprestano pojavljuju vrste još aromatičnije, mirisi još zamamniji, slađi, opojniji... Da i ne govorim o drugim stvarima, kad je s kavom i mirisom tako teško!

Ipak, negdje u sebi svaki čovjek ima potrebu za konstantnim vrijednostima, onima koje traju i ne mijenjanju se. Ima također i potrebu za jednim vjernim bićem, (bez obzira može li sam uzvratiti istom kvalitetom), nekim u koga se može pouzdati i osloniti u svakoj prilici, svejedno bio on prijatelj ili partner ili poslovni suradnik. Vjerni i postojani ljudi prije su rijetka dragocjenost nego pravilo i prema njima se treba odnositi kao prema pravom Božjem daru, sa zahvalnošću i nastojanjem da se uzvrat na isti način.

Za pojam vjernosti, prostor i vrijeme su nevažne kategorije. U prilog tome govori moje prijateljstvo s mojom dragom prijateljicom N. Poznajemo se i volimo još iz doba osnovne škole, godinama smo dijelile istu klupu. Trenutno nas razdvaja Atlantski ocean, rijetko se čujemo i još rjeđe vidimo. Ali svaki put kad kroz telefonsku slušalicu do mene dopre njen glas, sasvim svejedno o čemu razgovaramo, ponovo imamo 18 godina, ponovo svijet čeka samo nas i ponovo hihoćemo kao nekad. Njen glas vraća mi mene samu, onakvu kakva sam bila prije dvadesetak godina, i moju Mamu koja nam peče palačinke, i naš prvi zajednički prijemni ispit na Školi primijenjene umjetnosti, i sve koncerte i kazališne predstave u sezonama 1986 i sljedećim. Dok mi priča o vlastitoj djeci, boja njenog glasa vraća mi fragmente vlastitog života i sve važne i velike trenutke u kojima je N. odigrala jednu od glavnih uloga. Ta sjećanja preplavljuju me velikom nježnošću, svaka nad svojom

šalicom kave na dvije različite strane svijeta spojene smo u krugu tridesetak godina međusobne ljubavi i odanosti! Duše su nam oduvijek na istoj frekvenciji, pa ako se u nekoj temi i ne razumijemo i dalje se uvažavamo i volimo vjernošću koju ni Atlantik nimalo ne umanjuje!

U brakovima i ljubavnim vezama vjernost je postala prava rijetkost, imam osjećaj da uopće nije popularno otvoreno priznati da si nekom vjeran jer se time izlažeš opasnosti da budeš javno smiješan i staromodan. Za nevjeru općenito gledano postoji razumijevanje (Pa ljudi smo!) i uvijek se nalaze opravdanja (Ljudski je griješiti!) Popularizirana je i kao tema mnogih viceva u kojima se uvijek ismijava naivnost prevarenog a pošto je u ljudskoj prirodi da se radije voli šaliti na tuđi, a ne na vlastiti račun, nije teško pogoditi tko su autori duhovitih pošalica. Zakletve dane na vjenčanjima često se već nakon nekoliko godina zaboravljaju i ljudi bez obzira žive li i dalje zajedno ili ne kreću svatko svojim putem u potrazi za nečim novim, boljim, uzbudljivijim, drugačijim... Primamljivim ponudama obasuti smo sa svih strana a umjesto dugotrajne kvalitete (za koju se ipak treba malo potruditi!) nude se uzbuđenja kratkog vijeka. U skladu s materijalizmom današnjice - ništa nije zabranjeno, sve treba iskušati (jer se time dobiva na životnom iskustvu) i svaku priliku valja iskoristiti da kasnije ne bismo žalili što smo je propustili. Usprkos tome, ako već ne možemo garantirati za sebe, priznali to ili ne, ipak priželjkujemo vjernog partnera, nekog na koga se u svako doba možemo osloniti, tko nas neće iznevjeriti i tko će biti pored nas kad nam zatreba. Od drugog očekujemo ono što nismo sigurni da sami možemo dati.

U brakovima i vezama svih vrsta, nevjera je vjerojatno najveći problem, sa najtežim posljedicama a za onoga tko je prevaren ona je strahovito bolno iskustvo. Zato jer se na taj način ubija povjerenje u čovjeku. Vjera u ljubav, vjera u ljude, vjera u budućnost, vjera u život. Strašna stvar je ubiti nekog na taj način! I ovdje se gubi svaka sličnost s šalama na tu temu jer u stvarnosti to su rane za čije su zacjeljivanje ponekad potrebne godine, ponekad cijeli život. Samo što u vicevima uvijek nekako izostaje taj nastavak!

Anđeo TEZALEL je naš nebeski pomagač, energija svjetla i čiste ljubavi koja je tu kad nam treba ohrabrenje da u nečem ustrajemo, snaga da nekog ne razočaramo jer u konačnici, uvijek se sve vraća odakle je krenulo, što od nas polazi - to nam se i vraća, na sličan ili jednak način. Računi nepogrešivo stižu na naplatu.

Zato je potrebno moliti Anđela i često, svakodnevno mu se obraćati. On blagoslivlja ljubavnu vezu ili brak vjernošću a partnerima daje snagu da odole iskušenjima i ostanu postojani i međusobno odani. On čisti naša srca da bismo bili sposobni zaista voljeti drugo biće. Iskrenom ljubavlju koja prihvaća i poštuje dostojanstvo u drugom čovjeku. I upravo zato, neće ga poniziti prevarom.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA ORHIDEJE OTOKA ŠOLTE

Prošle godine u *Prirodoslovnome muzeju* – ZOO vrtu mogla se pogledati izložba fotografija *Orhideje otoka Šolte*, autora Vladimira Golubića. Isti postav fotografija ove godine postavljen je u *Malfakološkom muzeju* u Splitu. Autor izložbe u predgovoru kataloga napisao je:

- Orhideje su zagonetna mlada skupina biljaka. Ističu se raznolikošću oblika, a u populacijama velikom individualnom varijabilnošću. Orhideje su izraziti simbiotski organizmi jer žive usko povezane s određenim vrstama gljiva bez kojih ne mogu rasti i razmnožavati se. U populacijama orhideja često se pojavljuju interspecifički hibridi. Neki hibridi zasad nemaju ulogu u evoluciji populacije. Takva je na Šolti česta hibridna kombinacija *Orchis italica x Orchis anthropophora*. Češći je slučaj pojava većeg broja hibrida koji stalno učestvuju u razmjeni gena između dviju vrsta. Na Šolti je to hibrid *Serapias bergoni x Serapias orientalis*. Selekcijom vitalnih hibrida vremenom može nastati nova vrsta. Dosad je na Šolti nađeno pet rodova orhideja, a najviše vrsta pripada sredozemnom rodu *Ophrys*. U našem vremenu zbog upotrebe kemikalija u poljodjelstvu i drugih oblika degradacije sredozemnih staništa orhideje se povlače.

Katalog ove izložbe nalazi se u *Knjižnici Marko Marulić Split* – knjižnica Grohote pa zainteresirani mogu pogledati i ove ljepote naše Šolte.

Andro Purčić

VRKLINA - CENTAR SVITA
(odlomak iz još neobjavljene knjige *Šoltanski blues*)

Letrat s Vrklina

Sad će se nikor pitat: „Kako to Vrklina pa centar svita?“ E, ali ko malo boje poznaje zemjopis, zna da je Sredozemje otrpilike u sredini zemaljske balote kad bi je se raširilo u ravninu (ujedno možemo reć da je tu i centar najstarijih civilizacij), otrpilike u sredini Sredozemlja je naše Jadransko more, otrpilike u sredini je Dalmacija, otrpilike u sredini je Sridnja Dalmacija, otrpilike u sredini je Šolta, otrpilike u sredini je Srinje Selo (zato se i zove Srinje jerbo je u sredini), a tačno u sredini Srinjega Sela je Vrklina, ča oće reć, ako se to tačno pogleda, da je Vrklina u sredini i mogli bi reć, mirne duše, da je Vrklina centar svita.

To je za nas dicu bilo tako još i prin nego smo učili zemjopis i čuli za ovu istinu koju je prvi izračuna i glasno i jasno objavi barba Davorin Pavišić. Ali mi nismo to mogli tako naučenjački znat i dokazat. Naši su dokazi bili više po osjećaju i po svakodnevnici, a to je da smo mi skoro stalno bili na Vrklini, prolazili priko, igrali se i kad je tribalo reć materi di greš, moga si mirne duše reć „na Vrklinu“; naime, ako si zapravo i tiva nikud drugdi poč, na Vrklinu ćeš doć toga dana još barenko pet puta. I tako za Vrklinu nisi nikad moga lagat. Ka ča su svi puta u Italiji i svita onoga doba vodili u Rim, tako su i u Srinjeme Selu svi puta vodili na Vrklinu. Vrklina je bila orjentir za sve. Ako se pričalo o nikin udajenostima, onda je bilo daleko „ka od Vrklina do“, ako se pričalo koliko triba vrimena za doć nigdi, onda je bilo „ka da ideš od Vrklina do“, ako se pričalo na koju stranu, onda je bilo „ od Vrklina prima“, ako se pričalo o veličinan, onda je bilo „ka dvi-tri Vrklina“. S Vrklina i gripine se moglo sve i vidit: kad dolazi autobus, Izgrališće, Prisade, put krospoje, Potoke, Basilija, Livel, Podsvetimijovil, Lokva i Straža.

Kroz Vrklinu su prolazili svi pirevi, procesije, sprovodi, a i štafete.

Na Vrklini su se nalazile, poslin crikve, najvažnije građevine u selu: braski dvor i braska kuća, čitaonica, dućan, kućica Kate Županove di si moga u rupan i poranan ostavit stvari da ih, dok trčeš, ne izgubiš ili ne razbiješ, ka Blaž Rokin, zvani Šeprka, svoje očale (druga je stvar ča je poslin bilo muke za nać sve te stvari, ali ako ne najdeš odma, sitiš se za koji dan pa ih onda najdeš i uzmeš), sada za sidit, dvi tole, jedna veća, ravna, za igrat na karte i na bare, a druga samo za na bare, stine za statave za igrat na balun i dvi vočke koje su služile za hlad i za igrat na košarku. One su dobro služile i za igrat na balun jer si oko njih moga mutit, držat se za njih i cipat druge po nogan. Tu su još bile dvi kućice: tete Marije Mendože, na koju smo se mi dica penjali i odozgar mogli gledat kako judi igraju na kvintiliju na toli, i druga je bila barbe Duje Mihina, brata od moga dida Filicija, i prostor do Mihina vrkla i gustirne di su prolazili Puhalićini za u Puhalićin dvor, a ostali dil se najviše koristi za odlaganje savure, salbuna i drugih većih i manjih stvari i stinja, bloket, a koristili bi ga i cigani, Alija, njegova žena Kata i mnogobrojna dica,

iz Konjica koji su tu logorovali svako lito. Mi smo se uvijek čudili, kako su mogli doći iz toga Konjica pješke sve do Šolte. Iako su oni stalno, svako lito, dolazili, mi ih nismo držali turistima nego više ka domaćima. Mi bi znali da su oni došli i prin nego bi došli na Vrklinu i vidili ih, i to po vonju. Mi smo mislili da je to ciganski vonj, ali zapravo se je radilo o tome da su se oni još manje prali i posvećivali pažnju higijeni nego mi. Alija, glava famije, brkati visoki Cigo, popravja je lumbreje, stanjava ili, kako se to po cigansku reče, kalaisava teče, piriye, lakomice i zna je svašta radit s nožima, kliščima, mlaton i stanjaduron tako da me je podsića na moga brata Srečota. I tako bi on čagod zaradi, a Kata čagod isprosila ili izgatala i bome bi oni ostali i više od desetak dana. Nan je to bilo malo nezgodno jer kad smo igrali na balun, skoro svaki šuc u korner ili gol je izaziva privrćanje kotlići i kotlenki, a niki put i obida ča se kuva na otvorenome ognju, ča se ni ni Aliji, a ni Kati baš sviđalo. Zato smo mi lagano pucali ili uzimali Osmana ili Mustafu da igra s nan da se smanji opasnost da Alija ne beki balun. Mi smo se s njima više igrali na druge igre, jer o balunu nisu jemali pojma, ali isto ne puno, radi onoga poznatoga ciganskoga vonja. Bilo nan je najzabavnije njih slušat kako govoriđu po onu njihovu cigansku „hala al maha al halapa ču.....“, a niki put bi i mi njima pokušali čagod reč ili objasnit igru na ciganskomu. Oni bi nas samo blido gledali i nastavili daje trkat, ali kako su slabo razumili i naš srdovaški govor, bilo je svejedno na kojeme jeziku mi njima objašnjavali pa bi na kraju svi trkali. U njih ni falilo dice, skoro svaku godinu evo ti još jedan novi mali Cigančić, a jedan put je Kata rodila jednu malu Cigančicu i dali su joj ime, ka ča Bog zapovida, Šoltanka. Ja san uvijek zamišja kad se pivala ona pisma *Cigančica vodu gazi*, Šoltanku kako gazi po lokvan, i to bosa jer oni skoro da i nisu nosili postole. Alija se voli napit vina, a i Kata i malo odraslija dica, tako da bi svi poligali i pozaspali, a mi smo mogli vikat i urlat i igrat se, njih to ni ništa smetalo. Kad bi oni išli ča, iza njih je ostajalo uvijek kotlići, žice i svakakih ostatak, ali nas je najviše smeta vonj kojega bi tek nakon nekoliko dan uspi meštral otpuhat.

Vrklina je u to pravrima bila, ka i svi puti u selu, pokrivena zemjon, stinan, stinčican, škrapan i škrapican svih veličin, ča je imalo svojih prednosti (za potpicavanje stinčic), ali za igrat na balun je bi nedostatak jer nisi nikad bi siguran di će se balun odbit, a ako si igra bos, bilo bi pravo čudo da svršiš igru bez razbijenoga palca. Još gore od igranja po tin stinan je bilo branit penale i šuce na branki koja je bila između zida od čitaonice i gornje tole kod Katine kućice, a kad se je tribalo bacit za obranit balun, svi bi tri puta prin razmislili, osin Bakana. Zato bi mi primali gole, a Bakan ne bi, mi bi jemali razbivene palce, a Bakan i kolina i lakte.

Jedan od glavnih razloga za doć na Vrklinu je bi i dućan ča ga je držala Ređe Stipanova. Za nas dicu su tamo bili najglavniji artikli bonboni i karamele, a za velike cugar, brašno, sol i šemuline. Poslin se je sruši zid od Braskoga dvora (inače idealan za igrat na juriš) i u prizemju Braske kuće je bi napravljen dućan, magazin je bi kod čitaonice, a držala ga je PeZeGe, to jest grojska zadruga. Od tada su u dućanu radili Sreško Parunov i žena mu Marica. Isprid dućana su se napravila sada tako da se oko i isprid dućana moglo sidit i gledat ko dolazi u dućan, a i ča je ko kupi. U to vrime je za velike najvažniji artikal postalo pivo, naravno za muške, dok su ženske i daje kupovale i nosile doma sve ostalo ča je tribalo. Nisan moga razumit kako niko može volit pit pivo, gorko ka pelin, i zato smo mi dica najviše volili pit koktu ili narančadu. Redovito je u našem dućanu pi Pošćer. On bi doša u selo nosit poštu i uvik bi u dućanu pi pivu, i zato je bilo najboje, ako si čeka koje pismo oli paket, doć u dućan i to priuzest. I tako se more reć da su Groćani jemali bufet za pit i zvat na piće, a mi našu Vrklinu i dućan. Na Vrklini se je, osin u dućanu, prodavalo i na sadima, i to riba koju bi donili Lele, David Cirkulov ili Slade iz Maslinice, a najviše srdele, skuše i crnci. Oni bi ribu donili u kašetan, a najprin bi ih opazili mi dica i maške i svi trč na Vrklinu. Maške su brzo trkale jer su se nadale da će koja riba ispast iz kese oli kašete, a mi smo dica trkali ko će doć prvi jer bi prvih par dobilo priliku da idu oko sela i banzaju. Banzalo se tako da smo hodili oko sela i vikali: „Ala, jema na Vrklini ribe, po osan dinari kil.“ Žene bi izvirile iza škuri i pitale: „A koje ribe?“ „A jesu li velike, kake su?“ i još puno takvih sitnic koje mi u priši nismo ni primjećivali. Za tu deračinu okolo sela dobili bi po kila ribe i cili ponosni donili je doma i tako pokazali da i mi ništo zarađivamo, ali je najveći gušt bi ipak to ča san baš ja banza, a ne Neven oli Boris oli ko drugi. Riba bi se mirila na balancu, a doma nosila u rukan, žepima, traversan, škartucima ili u karti od vrić koja bi se našla pri ruci ili ležala na putu, pa makar bi to bile i vriće od cimenta ili japna. To ni nikoga posebno smetalo jer se je riba i tako morala očistit od lustru (niki bi to činili i odma na licu mista, odnosno na Vrklini, a niki bi je čistili tek kad dojdou doma, ali isto vanka kuće, po zidima, gripinan i krovima od kućic). Po temu svemu i vonju po friškini je čovik odma moga znat da je danas bilo ribe na Vrklini, da će bit ribe za obid, maške bi bile zadovoljne (ako bi uspiale čagod uvatit i izbjeć noge i stine koje su ih povremeno pokušavale odalečit od kašet s ribon), lustre i ostale ostatke bi oprala prva kiša, a sve bi se ponovilo za novega mraka. Osin te ribe na Vrklini su Pešo Judin, Visko Jerkotov, Dominko Rokin, Osib i Branko Bornotov i Mladin Špaletrov prodavali obotnice, a meni je u sićanju najviše osta Mrkas iz Donjega Sela sa svojim crnin brcima i boršon od miha priko ramena punon obotnic. Po vonju Vrklina si odma moga znat ča se je dogodilo; je li bi Alija

sa čurmon, ili je bilo ribe, ili se istače vino. U sičnju je vonjalo po vinu kojega bi žene nosile u maštilima na glavi i ulivale u velike badanje. Najprin ručnon, a poslin motornon, pumpon bi se to vino punilo u bačve na kamionu i odvozilo na Rogač i daje brodon Slovincima. Prodajon vina priko zadruge judi bi zaradili pineze i zato je u konoban u selu bilo opasno stanje kad bi dolazi niki Slovenac kušat vino i odlučiva koje će vino vazest. Niki put ni njemu ne bi bilo lako jer je mora kušat svakaki paštroči. On bi to sve lako podni, malo se pripī i vazima skoro svima crno vino jer je ono njima služilo za tangu i za njihove paštroče koje bi kasnije prodavali po dućanima. Vino je bilo jedan od najglavnijih proizvodi jer bi se prodajon dobivali pinezi i moga si ga pit, skoro uvik i u svin prilikan, a i neprilikan. Njega se pilo svaki dan, nikor više, nikor manje, a nikor i previše. Nikor je pi samo bevandu, a nikor cilo, nikor samo za obid i za večeru, a nikor bi počē čin se ustane, a zadnji žmul bi popi prin nego gre leć. Mi dica smo ga pili s vodon i polivali šnjn cukar na feti kruva.

Čitaonica je, uza dućan, bila najvažnija kuća na Vrklini i mora da je dobila to ime jer se u njoj moglo ništo čitat, ali kad smo mi bili dica, tamo ni više bilo ničega za čitanje, već samo jedan radio, razglas i gramofon i nekoliko gramofonskih ploč, stoli, katride i bangi za sidit. Kad je došla televizija, čitaonica je često puti bila pritisna za sve koji su tili gledat. Skupili bi se i veliki i dica, a jedino ženske nisu skoro nikad dolazile. To je mene malo čudilo, ali san misli da ili ne volidu gledat televiziju ili jemaju prišnijega posla. Nan dici i velikima muškima je televizija bila najprišnja. Gledanje televizije u čitaonici, zadimjenoj od dima cigareti kojega si moga nožen sić, bilo je interesantno najviše zbog glasnih komentari, objašnjenja i čudenja velikih. Mi smo dica ništo i znali iz škole, a za naše velike je sve bilo novo, sumnjali su u istinitost slike i pitali se kako oni svi ti pusti judi mogu stat u tako mali kašun. Ali nakon prvih nedoumic bi se koncentrirali na sliku i komentirali, pri čemu su filmovi i posebno glumice u njima, kad bi se tuširale, kupale u kostimima ili jubile, bile omiljena tema licitiranja izražena u kamenican uja i bačvan vina. Svakako bi najviše dali Mladin Špaletrov ili Jerko Sokolov, a njihove žene, Katica i Rajka, nisu o tome pojma jemale, i boje da nisu. Nan dici su se sviđali i filmovi i komentari. Veliki nisu komentirali jedino politiku i političare, bili su puno ustrpjani jer nikad nisi moga bit siguran da to neće doć do drugova iz komiteta. Jedino smo mi dica mogli malo beštimit i jidit se kad bi *Dnevnik* umisto po, traja i do tri ure, jer bi se drug Tito uvati govorit, te „drugovi i drugarice ovo, te ono“, te „preduzeća“, te brastvo jedinstvo, te nika klasna borba, pa klasni neprijateji (dok bi on nabroji samo neprijateje, trajalo je najmanje po ure), i nikad svršit. I zareka san se sto puti da neću nikad bit ka drug Tito, jer ne bi nikad tiva da dica o meni tako mislidu i spominjedu

me dok ja držim govore. On je više-manje uvijek govori isto, i to „drugovi, mi moramo ovo izgraditi, ono napraviti“, ali ja san vidi samo naše oce i dide s motikan i mašklinima, ali njega nikad. I mi smo o njemu puno slušali u školi, kako je bi puno pametan, i to već od malih nog (puno pametniji od nas) jer, zamisli, ko bi se siti kad si gladan stavit kuvat glavu od prajca i tako spasit sebe i svoju braću i sestre od sigurne smrti od glada. On se je u sve tendi, od politike do ekonomije, športa, muzike, fizike, ratovanja, dizanja štrajki i revolucij, i eto ja mislin da ni on sam ni zna ča ni zna. Mene je to malo čudilo kako, kad nikad ni iša u školu jer je mora stalno hodit okolo i dizat štrajke i revolucije. Je, jedan dan je radi u jednome škveru u Kraljevici, ali mu se ništo ni sviđalo, diga je štrajk, osvisti radnike, ostavi ih da rade daje, a on je i iša ča, i to sve do Rusije. On se ni boja ni suda ni Njemac u našin filmovima, iako moran priznat da se ne bi ni ja njih boja kad su bili onako glupi. Osin toga, mi smo odma bili primjeni u pijonire, „kao vojska prava“, i uz takvega komandira ni bilo straha. Mi smo školi za njegov rodendan tribali napraviti štafetu i s najboljin žejan mu je poslat u Beograd. Prvi put nisan ni zna ča je to štafeta (ja san odma promisli na paštetu), ali kad mi je učitejica Dobroslava objasnila da to triba ništo napraviti od driva i to najlipše i najboje ča se more zamisliti, ja san odma zna da se moja neće sviditi drugu Titi, jer ja san bi antitalenat za ništo izrađivat, a i nisan mu je smi nosit trkajuć jer se nisan smi spotiti radi moje anomalije. Zbog tega je meni bilo odma jasno da se ja i drug Tito nećemo baš puno zavolit. Ma, mislin san se, ja jedna štafeta manje ili više, nima veze, jer di će on sve njih staviti, triba bi mu jedan magazin velik ka Hajdukov plac. I u toj ciloj priči o dobrome drugu Titi ja san se pita zašto ga se toliko puno judi boji, a moja famija ga ne voli. Neven Klarićev je to shvati 71. godine kad je na zidu čitaonice nacarta Hajdukov grb sa šahovnicom, bez crvene zvizde. Grb je nacarta on jer je boje crta od nas drugih, ali ja nisan moga svatit da se drug Tito boji Nevena. Pa mi smo bili samo dica. Nakon, kako smo mi čuli priko televizije, pobjede druga Tita nad „hrvatskin nacionalistima“ i „neprijateljima brastva-jedinstva i revolucije“, „socijalizma“ i „radničke klase“ (iako san ja vidi da su se najviše bunili oni ča nisu radili nego sidili po sastancima i komitetima), vidi san da su i moj otac i Neven bili među tin stotinan ijad neprijateji, ali nikako nisan moga nač ča su oni to loše mislili i učinili. I onda je najprin Marin Klarićev docrta na grb jednu crvenu petokraku, ali to ni bilo dosta pa se je opitura zid od čitaonice, prvi put nakon ča se izgradila, i grb je prikrla boja, ali ja (i ka ča se pokazalo poslin) i puno drugih Hrvati su ga i daje vidili.

Zid od čitaonice je služi i za držanje tri kopišća sa zastavan (jedna zastava je bila partijska, crvena, druga jugoslavenska, a treća Socijalističke Republike Hrvatske) koja bi se postavila za svaki 29. novembra, prvi maja, na

Dan ustanka 1 i 2, Dan mladosti (ča je drug Tito bi stariji, to se više slavilo), a grojska glazba bi došla na Vrklinu i svirala marševe i druge borbene pisme i budnice, i to tako jako da bi te sigurno probudila, a u naše selo su uvijek dolazili najranije ujutro. Čitaonica je služila i za sastanke na koje bi došli drugovi „partijaši“ ili koji novi iz komiteta ili svi skupa i lipo bi sve rekli, objasnili i zapovidili kako i ča se triba činit. Mi dica nismo smili unutra, a ako bi i uspili nikako ulist morali bi mirno sidit i mučat. Kad san ja jedanput uspi uč, vidi san da bome i veliki isto tako lipo mirno sididu i mučidu i misli san se da su oni boji i mirniji nego mi u školi. Jedva san ih moga pripoznat jer inače nisu bili baš taki.

Za mene je prava revolucija bila kad se je Vrklina cimentirala 1967. godine. To je značilo za Vrklinu i selo, a posebno za nas dicu, novo, moderno doba. Te i u nikoliko slijedećih godin se je cimentiralo cilo selo, to jest svi glavni puti i štrade. A sve je počelo kad je Marin Klarićev, zvani Mister, doša iz Amerike. Najviše su se njemu obradovali Klarićevi, ali kako je mora hodit uz pomoć ščapa, i to po našin putima punin stinja i škrap, on je odlučit dat pineze za kupit cimenat, judi iz sela su tribali dat ruke, motike, mašure, toware, kenje, ništo je platila mjesna zajednica za savuru i salbun, pa je cimenat zamini naše pute pune svakakih stvari za potpicavanje. Mister je nosi bili strijač, tamne očale, košuje s najmanje dvajstiriti boje i moga si ga vidit s dva kilometra, i stalno je govori pola naški, a pola americkanski i uvik je dodava „jes, jes“ ili „šur, šur“. Kad su judi bili u punemu poslu na cimentavanju Vrklina, doša je Mister i reka Sekuli ništo i zavři sa „šur, šur“, a kako je Sekula bi meřtar koji zna svoj posal, misli da je Mister reka da je dosta jedan mašur za Vrklinu cimentat pa mu je odma reka ča misli o tome: „Ma ča mašur, sto mašuri.“ Mister je uvik priča o Americi: kako svak jema kuću, karu (to oće reć auto), plaže su od salbuna, a ne ka u nas same škrape i stinjurine, kako tamo restu palme, a ne ka u nas nike mendule, masline, zdrače i bagici, kako su tamo „dolori“, a u nas ova kartušina od pinez i da je kratko rečeno, „u Jamerike sve boje“. Ja san se jedino pita sam u sebi da zašto je onda doša vode i privali toliki put. Za nas dicu je bilo glavno da smo na ravnemu mogli igrat na balun, a za Popeta i starije da mogu lipo sidit po cimentanin sadima, bez da ih nažuja, a niki bi stavili još pod guzicu malo kartuna. Sve u svemu, Vrklina ka centar svita je to i zaslužila i svi su bili zadovoljni, ali meni je ipak bilo malo žal ča je u tom napretku stradala tola na južnoj strani, jer nismo jemali više baru, a i kamen mi je izgleda lipje od cimenta.

Na Vrklini su resle i dvi voćke koje su bile višestruko korisne. Najprin je bilo to da si oko njih moga mutit, igrat na kořarku, davale su lad, a i bile su i ka niki ukras. Mi smo ih zvali voćke iako one nisu rodile nikakvo voće nego, bi s njih padale samo nike sluzinjave košćice, a zimi bi otpalo i lišće.

Vrklinu su volili i veliki i tamo su stalno išli poslin mise do obida, prin i poslin večere, popit pivu isprid dućana kad bi došli iz poja, kad bi bili žedni (a bilo je i takih koji su pili pive a da nisu išli u poje i uvik su bili žedni). Niki put bi bilo toliko judi i dice da je bilo teško nać mista na sadima za sest, a ja san najviše voli slušat priće i prićice velikih i gledat kako igraju na kvintiliju. I mi smo dica igrali na kvintiliju, ali na Vrklini poslin mise prid publikon su igrali samo veliki. Pet igrači bi selo za tolu, a baren deset do petnajest gledalac, zapravo komentatori, bi se rasporedilo okolo i koristilo svoj položaj iz kojega su vidili karte u više igrači. Ja san se u početku čudi i divi tim komentatorima sa strane koji su dilili savite igračima ča je ko triba igrat, koga zvat za druga, kome dat pod zog i kad igrat sam i misli san da zapravo boji igrači gledadu, a slabiji igradu. Šimun Bakanov je tako bi najboji igrač kvintilije u selu, a nikad ni igra. Niki put san misli da će mu se zamantat u glavi ili da će mu se ukoćenit vrat od silnoga okrićanja glave sad na jednu sad na drugu stranu za gledat u karte. Poslin san se i ja provuka malo bliže pa kad san i ja moga vidit karte od više igrači, onda san brzo shvati da san i ja, zapravo, odličan igrač na kvintiliju. Ali je meni najzanimjivije bilo kako su se igrači jidili, beštimali, bojali se izgubit 50 dinari, drćale in ruke, falivali igrat, jemali više sriće nego pameti i kako niki gubidu, a niki dobivadu „za kilo ribe“. Ti cili „aram baram“(kako bi rekla moja mater) bi traja dok zazvoni podne, a onda bi se svi digli ka po komandi i išli doma na obid, da se ne bi jidile žene, koje su nakon mise više volile ić doma i kuvat.

Ali najveće okupjanje Srinjaci od pamtvika je održano ne, kako bi se očekivalo, na Vrklini nego na Lukinu Livelu. Jednega popodneva se začu zvuk koji se približava i pojačava i pojačava i svi smo se već počeli pitat ča je to, nevera oli nikor bombardira Srinje Selo, ali se ubrzo pokaza helikopter koji je prileti selo i spusti se, na zaprepašćenje svih, na Lukinu Livelu. Tu priliku nikor ni tiva propustit i svi, ma baš svi, od dice do velikih, su počeli trkat na Livel, pa čak i moja baba Roza. Samo oni s četrdeset gradi fibre i slomivenin nogan su ostali doma. Helikopter je sta dvadesetak minuti, izašla su dva tri pilota, malo gledali u nike mape i odletili. Mi smo, ka i trava, svi poligali na zemju, i to zbog vitra, kako smo svi govorili, a zapravo najviše od straha.

Na Vrklini su se pričale najzanimjivije štorije, anegdote, sićanja na stara vrimena, izvješća iz cilega svita, male i velike laži, i to je bilo misto di su svi mogli slobodno govorit, osin se mišat u politiku, a naročito ne u unutrašnju u koju se i ni imalo ča puno paćat kad su je vodili i sve znali unaprid oni njoj posvećeni: od „najvećega sina naših naroda i narodnosti druga Tita“ pa do manjih i najmanjih sinova po komitetima. O toj politici i vistima, koje se nisu

mogle pročitati u novinama, čuti na radiju i televiziji, a ni čuti na Vrklini, moj bi otac sazna slušajući Grgu Zlatopera na Glasu Amerike i Radio Vatikanu, i to bi prisloni uho na radio koje se moralo tako utišati da meni izgledalo da bi prinču kako tuče srce.

Meni je bilo najdraže slušati velike koji su pričali o svojim doživljajima na brodima i u tuđini zemljan, a nisan voli pričati o macinorgotima, kozlacima kojima je proglašavano sve ča se miče, a ne vidi se, višćican koje plešu uvečer na guvnima, nikin nepoznatim ljudima u crnima veštita s cilindrima, koje malo vidiš pa nestanu, o feralima i svičan na krasima uz more i o svakakin prikazivanjima ljudi koji su već bili umrli. Te priče su, kako je meni objasnio moj otac, nastale da se strašu dica, da ne gredu po noći i daleko od kuće, a drugo da su te priče potekle od onih koji su po noći itekako šetali i koristili mrak za krađe, dok su se pošteni ljudi bojali i stali doma. U svakom slučaju su kod mene jemali potpuni uspjeh jer san se ja boja ić po mraku i iz naše kuhine u zahod u dvoru, a sam proć po noći kroz selo je bilo skoro nezamislivo. I tako, ča se mene tiče, oni ča se nisu bojali, a jemali su po noći posla, mogli to mirne duše raditi. Meni je isto pomalo postajalo to sumnjivo jer je svak, koji ga je vidi, macinorgota opisiva drukčije tako da nisan bi više siguran je li jema svitlo na glavi ili mu samo svitlu oči, koliko jema ruk, nog, pa nisan zapravo ni zna koga se ja to triban bojat. Tako su za tetu Nedu govorili da je višćica, a meni je ona bila baš draga pa makar bila sto puta višćica i ja se jedino te višćice nisan boja, a onih svih drugih jesan. Ona je spasila moga brata Srećota od sigurne smrti kad se je on ka skroz mali u Klementovih u Klarićevu dvoru igra sa šuferinam i zapali posteju. Njegov zapomaganje ni čula baba Roza doli u konobi, nego je, sva srića teta Nede vidila dim di izlazi iz kuće i brzo je Srećota izvadila vanka. Ja san bi siguran da takvo dilo ne bi učinila jedna višćica.

Kako je u selu bilo dosta pomorac, tako je i priča sa svih mora i kontinenta bilo najviše, ja san primjeti da ča su zemlje i gradovi o kojima su pričali bili daji, priče su bile sve fantastičnije, kuće i neboderi sve veći, ceste sve šire, a auti sve brži. U jednoj je priči Toma Krnjačin iz Grot, jedan od najpoznatijih šoltanskih laživac, radi u jednoj tvornici gumenih čizam u Navijorki na stotridesetom podu. Iznenada je izbi požar i on je, spašavajući svoj život, obuka dvista pari gumenih čizam iz skladišta i skoči doli. Međutin, kako su čizme bile od gume, on se počeo odbivati od betona ka balun i da ga nisu uspili zaustaviti nakon tri dana, Toma bi bi umra od glada i žeđi. Drugi put je naviga na brodu koji je privozi šenicu i nasrid oceana brod je sta i ni moga naprid. Kad je on vidi da je u provu uprlo silno jato galebi, siti ti se Toma i baci jin nekoliko lopat šenice u more, galebi se bacu na šenicu, a brod smista krene svon brivon tako da su svi na brodu popadali na guzicu. Niki

drugi, ne tako poznati i priznati pripovidači, ka na primjer Stipan, Ante Judin, Visko Jerkotov, Ružarijo Klarićev, vidili su morskoga pasa koji je striga ušima, lovili špare velike ka platul i još svakaka druga čuda. Velike je veselilo pričat, lagat na kučerine do lagat na lopate, nadožuntavat stare priče, a nas dicitu je to zabavjalo. Mladin Špaletrov je definira laganje i izmišljanje ka „eno, trči niz kotare“, i tako su niki puno, a niki malo manje trkali. Vrklina je bila štacija, „vrša za svakoga“. Mi dica smo se najviše volili šalit s Milovanom iz Donjega Sela. Meni se to ni sviđalo i bilo mi ga je žal, ali na moje veselje, on bi puno puti uspi, zahvaljujući svojon bistrini ispalit takve baze i odgovore da bi se mi svi čudili. Voli je malo popit i Rezika Gajotova mu ni smila dat ništa za pit kad bi ga zvala da jon zakopa vrtal, jer inače ne bi bilo ništa od posla. Priča bi ka navijen.

U litnje doba bi se na Vrklini poslin večere skupilo i dvadest do trideset svita, možda i više, a najviše nas dice. Mi smo volili slušat velike, ali bi i mi čagod pričali među sebon, niki su pokušavali svakako ništo reč i izrazit ča mislidu, i to na svoj način. Tako je Zoran Mirićev jedne litnje, mirne večeri iznenada jednostavno reka: „Jo, ča je lipa ova noć. Puna je čuvit.“ I ja san to isto misli, i jesu meni i čuvite bile lipa, ali ta noć je bila i puna lita, puna dice, nebo puno zvizda. Tu noć si moga ne samo gledat, nego i čut, mirisat, ćutit je. Ta noć je bila lipa ka ča samo šoltanska noć može bit lipa, a ti si na Vrklini.

Letrat s Brkačića

Letrat na Sokolovu dvoru

POEZIJA

NE ODI MOJIN PUTEM

Noćas se ćutin ka svitlo i prosuću se moren bez kraja,
na široke krme starih jedrenjaka, na ruzinave palube teretnjaka.
Slobodna s vitron i moren brzo ću biti daleko
i ni me briga kada se svane, koje će boje bojiti dane.
Pivaću s moren nevere, a vitri ćedu basirat
Na putu u smiraje dana, da buden svitlo liciman kapetana.

A ti, koji misliš da sve znaš, ne odi mojin putem, jer tu se sanja.
Za to ti treba otvorena duša i baren mrvu neznanja...

MODERNO VRIME

Ako je tako dobar ovi moderni svit
zašto se uvijek sićamo
nikih pasanih vrimena
zašto sa siton mislimo
na prošla mista i imena.

Ako mi baba ni makinj jemala
zašto se uvijek o' srca smijala
na blidin slikan iz škafetina
kako je uvijek, baš uvijek jemala
vrimena, priča i galetina.

Ako mi dide ni makinj jema
zašto je puca zdravjen
i nakon pustih kopačija
kako je uvijek mašure jema
voje, pisme i smija.

Ako ja živin u moderno vrime
zašto ga uvatit ne mogu
a stariji moj već je momak
kako vidila nisan
da mlaji već moj jema korak.

ČUVAŠ LI

Zašto si me, Bože, ti stvori ovaku
bez riči i glasa plaćen svoje boli,
a suzaman svojim velikim i teplin
za sve druge plaćen, za sve druge molin.

Kakvu zadnju luku ti za mene čuvaš,
u mijun mi kapi duša za me samu,
a za tuje boli izlije se cila
bez ikakog štita, nosin je na dlanu.

Čudiš li se i ti, ča još je na dlanu,
kidaju je, vuku, gaze i sakate,
a malo je onih na mojemu putu
ča jubavju svojom sve dilove vrate.

Ti znaš da ja niman ni oca ni majke,
i znaš da ja niman ni sestree ni brata,
i kad malo onih puta mog ne najdu
čuvaš li za mene otkjučana vrata.

UZDAN SE U TE

Zaroni ruke u crjenu zemju
didova tvojih ča rod nan daje,
njihova muka, jubav i snaga
neka za vike u tebi traje.

Srebro i zlato, miseca, sunca,
neka ti budu života blago,
biser i čipka zemje i mora
san nek ti pletu, ti moje drago.

Svu jubav silnu i nježnost svoju
na tvoje, sine, prosipan pute,
vrime me gazi bez smilovanja
u srcu svome uzdan se u te.

KRUŠNA PEĆ

U kužini litnjoj, livo od komina,
od kad pametin ona je stala,
s vratiman od late i crna od dima
najboje je gušte ditinjstvu mi dala.

Čim bi se svanulo, baba bi užgala
Šušanj, lozje oli suho granje,
pognuta bi, miseć, isprid stola stala,
bubke za njih veće, a bubčiče za nas manje.

I skupa sa suncen kroz moje bi škure
ulizali vonji ditinjstva i sriće,
mora, tepla kruha i marčane bure,
crjenice zemje oko naše kuće.

Još balabra stoji na zid naslonjena
i uza nju platul, njezin stari znanac,
ma nje više nima, tužna sudba njena
sruši ju je litos naš Amerikanac.

TU SAN

Tu san
di posteja za srce moje uvijek je bila namištena.
Mirisan lancun modar od mora
i bili merli njegovih vala
drugova mojih...
Koji lipotan sa dugih puta
ispletu umorni sva naša žala.
Tu san
di posteja za dušu moju uvijek je bila ugrijana.
Skriveni kantun, zelen od bora
zagrljen zlaton zraka s visina
pratilja mojih...
Koje toplinu daleka sunca
daruju krilu našeg đardina.

Tu san
di posteja za tilo moje uvijek je bila ostavjena.
Ležaj od ljubavi svih naših starih
prostrt u srciman njihovih dice
sokola mojih...
ča uspavanci svojemu škoju
u istu notu štimaju žice.

NEKA MI VONJA ZEMJA OD DIDA

Varjive kapje usnula mora
kroz prste bižu, a duša boli
od živa srebra na momen dlanu
ostane prid zoru tek bokun soli.

I nove trave na škoju restu
i novi judi oblake nosu
mirisi novi pokriju stare
ja čekam zoru i prvu rosu.

Kad ona takne bilo mog škoja
zavonja zemja od moga dida
pitari s murtilon na balaturi
nad njiman glava babina sida.

Na zemju legnen, a tilon teče
sva pot i ljubav ča ih je meka
moj dide davno, Bog mu da pokoj,
da na me i moje sinove čeka.

SVÄ BILA JIDRA

Sve grube stvari, patnje i boli
utopila san
sa broda života ka teška sidra
sve lipo sa čin se punilo srce
sačuvala san
za te su bila sva bila jidra.
Svu ljubav koju san pronašla puten
skupila san
ka mater dicu u svoja njidra
kad san akoštala u zanju luku
vezala san
u mandrač tvoj sva bila jidra.

TONEŠ U SAMOĆI

Kad loš puhne vitar u našem portu
uzmuti se more i postane ružno
dok nevera stiže spremamo se, brodi,
ko će pasat dobro, ko završit tužno

A pasaćeš dobro ako nikog jemaš
iz posteje teple noću da se digne,
u porat da sleti i tebi se prigne,
pogleda konope, kadene i sidra
i jesu li dobro vezana ti jidra.
A mi koji nikoga nimamo da dojde,
ili smo na suho ispod prveg bora,,
raspuknuti, ružni i sami bez mora,
il nas gnjili konop sa obalon veže,
a s neveron svakon sve je teže, teže
jer nijedne na te ne gledaju oči,
pa kad sidra pustu i konopi puknu
znaš...
Toneš u samoći.

SA VITRIMA POĆU

Otploviću noćas dok miseca nima
da ne vidi ni on kako dižen sidra,
a bol ča se nikor, kad osvane zora,
neće pitat di san, stisniću u njidra.
Stisniću, pa sama razvit brodu jidra.

Možda vitri mogu, znaju i razume
kako volit ovu moju gladnu dušu
ča jubavi dosta nikad nije našla,
ćutila je uvek ništa nego sušu,
ćutila da poče s vitrima ča pušu .

VIKTORIJA VESTIĆ, učenica 8. razreda OŠ Grohote
Samostalna prva pjesnička zbirka *Traganja*

Viktorija u pjesmama otkriva poseban izričaj te raznolikost osjećaja, misli i raspoloženja. Život na otoku kojeg voli nametnut će teme poput mora, valova, jedrenjaka...

Prevladavaju misaone pjesme u kojima se nameće ozbiljnošću shvaćanja i poimanja svijeta koji je okružuje. Godinama je pisala samozatajno pjesme i prozu za svoju dušu. Napisano će uskoro ugledati svjetlo dana i biti prezentirano svima koji vole poeziju.

Poput toplog šoltanskog sunca ogrijava nas svojim svijetlim zrakama mladenačkog optimizma punog metafore i vjere u nešto novo, bolje, drugačije. Pjesme su njena *traganja* koja su neminovna i normalna za njezine godine. Pjesmama ne šalje uvijek poruku, već nas potiče na razmišljanje.

Uspješno se služi vezanim stihom, a misli i osjećaji koji naviru mladenačkom silinom ne ostaju zarobljeni.

Za vjerovati je jer voli pisati, a to uspješno radi, da će nas obradovati još nekom zbirkom pjesama ili priča!

Njene su pjesme do sada objavljivane u dječjem časopisu *Modra lasta*, a na čakavskom susretu osnovaca Splitsko-dalmatinske županije *Ča-more-judi*, desetom jubilarnom, dobitnica je 2. nagrade za pjesmu *Ako i nađen riči*.

Ako i nađen riči

Ako i nađen riči
za šum lišća, suhe trave,
ja za tihi šapat mora
nikad neću naći prave,
a taj glas, znam, već prati
svaki korak moje staze
i bez njega sve su moje
nade, snovi, želje
prazne.

Ako i nađen riči
za sjaj zvizda, sjaj u travi,
ja pronaći riči neću
za sjaj mora zlatno-plavi,
ni za spokoj one luke
di i sad mirno čekam
mokra lice,
mokre ruke.

Noć

Tisuću lampica
na tamnom baršumu.
Svijetli li jedna za mene?

Noć

Noć je puna
priča.
Sada šuti.

Jedrenjak

Jedrenjakom već dugo plovimo
u zrcalnom moru zvijezde lovimo,
no one samo stoje
dok u dubini odraze svoje love.

Jarbol nam ponosno stremi k visini,
no kamo poći u beskrajnoj daljini?
S morskom pjenom došli su nama
neki glasi sa zapadnih strana;
da tamo sigurna luka za brodove ima,
da sjajna zvijezda svjetlit će njima.

Oluja za olujom dolazi i odlazi,
a vrijeme, vrijeme samo prolazi.
s vjetrom što nas sve dalje nosi
tim nestašnim vjetrom u mojoj kosi.

JOZE PEROŠ
(Gornje Selo, 1905 – Gornje Selo, 1994)

Joze Peroš rođen je 1905. godine u Gornjem Selu na Šolti. Poznati *samarišta* i crkveni pučki pjevač. Za svoj doprinos u njegovanju tradicijskog pučkog crkvenog pjevanja posmrtno je nagrađen, Priznanjem općine Šolta (1994). Malo više o Jozi Perošu, crkvenom pjevaču doznajmo iz zapisa prof. don Šime Marovića.

**SPOMEN NA CRKVENOG PUČKOG PJEVAČA
POKOJNOG JOZU PEROŠA
IZ GORNJEG SELA NA OTOKU ŠOLTI**

Glazba je Božji dar čovjeku. Našla je svoje mjesto u pamćenju i udomila se u srcima ljudi. Biti u uskoj povezanosti s pravom glazbenom umjetnošću znači osluškiivati vječne melodije koje neprestano pred Bogom odzvanjaju: «*Svet, Svet, Svet*». Stoga istinski cilj svakog glazbenika je osluškiivati vječna nadahnuća i pretvoriti ih u dostupnost i prihvatljivost svim ljudima.

Prisjećajući se starine barba Joze Peroša, ne mogu a da ne razmišljam o onom vječnom, lijepom i dobrom što se nalazi u čovjeku.

Kao dijete, svakoga sam ljeta dolazio u Gornje Selo na ljetne praznike. Uvijek sam rado ministrirao u crkvi Sv. Ivana u Selu i u Gospe od Bori. Sve me to neodoljivo povezivalo sa dvije osobe: župnikom don Slavkom Bilićem (i župnicima koji su bili poslije njega) i pjevačem barba Jozom, koji je predvodio crkveno pučko pjevanje za vrijeme bogoslužja. Njegov zvonki i oštri glas isticao se između svih ostalih glasova. Njegovo započimanje melodije odavalo je čovjeka koji zna što u tom trenutku treba činiti.

Što je označavalo ovog neobičnog pučkog pjevača? Njegova iskrenost i proživljenost kojom je izvodio crkvene napjeve. U mom svećeničkom životu nisam doživio crkvenog pučkog pjevača i osjetio njegovo proživljeno pjevanje kao što sam to osjetio kod pjevanja u crkvi kad bi pjevao barba Jozo. Još su ti tonovi i melodije, koje je taj časni starina pjevao, duboko upisani u moje sjećanje. Neke sam melodijske fragmente i kasnije koristio u mom glazbenom stvaralaštvu. Zar drugi *Jaganjče Božji* u mojoj *Hrvatskoj misi* (1977) neodoljivo ne podsjeća na melodiju i način pjevanja pjevača barba Joze?

Pučki crkveni pjevači doista su nešto posebno. Oni sve melodije pamte, i služeći se samo tekstovima, pjevaju ih bez notnog zapisa. U takvom načinu izvođenja događa se posebnost koja je neponovljiva: uz melodiju koja se pjeva nastaju mali ukrasi, «fioretti», u čemu se prepoznaje vještina pjevača i njegova stvaralačka sposobnost. Taj način izvođenja crkvenih melodija nije nešto obično, već odražava što se u tom trenutku odvija u dubini bića pjevača koji pjeva određeni crkveni napjev. «Fioretti - cvjetići» barba Joze bili su nešto posebno, uvijek neko novo iznenađenje, što je odražavalo njegovu veliku nadarenost u crkvenom pjevanju.

Živo mi je u sjećanju ostalo njegovo pjevanje «lecijuna» (*Život blažene Djevice Marije*) na blagdan Velike Gospe. Nitko nije znao onako dirljivo i proživljeno pjevati život Majke Božje kao što je to pjevao barba Joze. Dok je pjevao «lecijun» zastao bi na trenutak, i kad bi prošlo uzbuđenje, ushit, nastavio bi smireno pjevati do kraja. To je već bio «obredni» čin, koji se iz godine u godinu ponavljao.

Malo je onakvih pravih, stamenih crkvenih pjevača, kao što je to bio barba Joze Peroš. Živio je ono što je pjevao. Njegov život bio je usklađen s onim što je u bogoslužju pjevao. A pjevanje u crkvi nije mu bio neki folklorni čin, već način slavljenja, štovanja i klanjanja vječnom i besmrtnom Bogu. Ne znam da li je pjevanje barba Joze i pjevanje crkvenog pučkog zbora iz Gornjega Sela ostalo snimljeno i zapisano za buduće naraštaje? Bila bi velika šteta ako nije.

Pučka crkvena baština veliko je bogatstvo i duša hrvatskog naroda. Po tomu smo i među narodima prepoznati. Stoga dušu naroda valja čuvati! A duhovnu memoriju čuvaju obični, mali, ali duhom veliki ljudi kao što je to bio barba Jozo Peroš, pučki crkveni pjevač iz Gornjega Sela na otoku Šolti. Zahvaljujući njemu i ostalim vjernim pučkim crkvenim pjevačima, koji pjevanje prenose na mlade, memorija hrvatskog naroda traje.

Prof. mo. don Šime Marović
kanonik i kapelnik splitske katedrale

Nataša Blagaić

**PASIONSKA BAŠTINA
17. SVEČANOSTI
9 - 19. ožujka 2008.
Zagreb**

**VELIKI TJEDAN NA ŠOLTI
Ponedjeljak, 10. ožujka 2008.
Bazilika Srca Isusova, Palmotićeve 33**

Zahvaljujući gospodinu Jošku Čaleti, etnomuzikologu, glazbenom pedagogu i dirigentu, koji se u svojim istraživanjima bavi temama vezanim uz vokalnu glazbenu tradiciju Dalmacije, u Zagrebu je predstavljen bogati repertoar crkvenog pučkog korizmenog pjevanja iz različitih mjesta na Šolti.

Iako ta mjesta nisu udaljena jedna od drugih, svako njeguje svoj specifičan način pjevanja, a sve to se na koncertu slilo u jednu fascinantnu cjelinu koja je oduševila prepunu Baziliku Srca Isusova.

Nosioci programa bili su *pivači* župe Sv. Stjepana Prvomučenika iz Grohota, dok su župe Donjeg, Srednjeg i Gornjeg Sela predstavljali njihovi istaknuti *pivači-kantaduri*.

Izuzetni i neponovljivi glasovi *Gročana, Goripojana, Srinjaka i Donjaka* stvorili su tu večer živu vezu s našim mrtvima, našim korijenima i pripadnošću našem otoku, pjevali su neprekinutu hrvatsku povijest koja je upisana kao drevno znanje, ne na papiru, nego u srcima, dušama i sjećanjima.

Hvala Ivanki, Marini, Vanji, Terezi, Zvonku, Vojku, Miji, Anti, Zdravku i svima ostalima, ne samo na predivnom koncertu, nego i na čitavom dvodnevnom druženju u kojem su mi otkrili mnoge pučke pjesme i napjeve za koje nisam znala. Velika mi je želja da ustraju u očuvanju naše baštine i da to blago prenesu na mlađe generacije, da ne posustanu ni kad im kažu da revu i ne pjevaju dobro, jer oni se ne gledaju samo očima i ne slušaju samo ušima, oni se i gledaju i slušaju i osjećaju srcem i dušom. Oni su izuzetan glazbeni pučki fenomen koji je zasigurno vjekovima jedan od najbitnijih kulturno-religioznih značajki kako Šolte tako i Hrvatske.

Zato se nadam da će svi oni koji mogu doprinijeti da se taj kontinuitet nastavi, dati sve od sebe, bez obzira jesu li Šoltani ili ne, da se ta neprekinuta hrvatska pjevana povijest nastavi i da nam i dalje bude dika i ufanje.

Foto: Vido Bagur

crkveni pjevački zbor župe Sv. Stjepana Prvomučenika, Grohote
kantaduri župe Sv. Ivana Krstitelja, Gornje Selo
kantaduri župe Očišćenja blažene Djevice Marije, Srednje Selo
kantaduri župe Sv. Martina Biskupa, Donje Selo

Tematskim koncertom konzmenog pučkog pjevanja otoka Šolta Pasonaska baština nastavlja s predstavljajem (kao rezultatom istraživanja) bogate tradicije konzmenog pučkog pjevanja na hrvatskim otocima. Razlog odabiru je bogati, do sada ne predstavljeni, repertoar crkvenog pučkog pjevanja u različitim mjestima na otoku Šolti. Rezultat je to kontinuirano pjevane crkvene pučke tradicije koju su generacije Šoltana uspješno gradile i nadopunjavale, repertoara koji se u izvjesnoj mjeri u svojoj arhaičnosti održao i do danas. Kao vodič na ovom istraživanju poslužio nam je članak Jurka Bezić *Folklorna glazba otoka Šolte (Narodna umjetnost, 1991)* u kojem se raspravlja i o tradiciji crkvenog pučkog pjevanja. Za crkveno pučko pjevanje na otok Šolti Bezić tvrdi da je već krajem 18. i početkom 19. stoljeća bilo razvijeno. Razvoj i kontinuitet repertoara crkvenog pučkog pjevanja na otoku Šolti moguće je pratiti zahvaljujući brojnim rukopisnim zbirkama tekstova koje su prepisivali i kompirali kako svećenici tako i nadarem pojedinci, predvodnici pjevanja. Posebno mjesto među spomenutim zbirkama zauzima rukopisna zbirka tekstova za pjevanje večernjih misa "Večernje priko slega godišta od blagdanih i svećac koje se štaju osobitim načinom u ovoj kuzati od Grohot na Šolti" koje su istumačene i upisane od mnogo polifonogog gospodina D. Alvisa Macanovića, kuzata Grohota 1804. godine.

Kako u uvodniku spomenute zbirke piše kuzat Macanović, mise večernje su se već onda pjevale "o Blagdanih na jeziku arvatskomu" i to obično "na oboje strane od Pivaoca, ili Kantura Čerkvenih". Osim pjevanja stalnih dijelova mise na večernjama i jutranjima, repertoar je bio nadopunjavan različitim pjevanjima. To se u prvom redu odnosi na, psalme i responzorije za vrijeme spomenutih bogoslužja (običnih i svećanih), paraliturgijske pjesme koje nisu sastavni dio bogoslužja, posebne pjesme (himne) kao i različita števja (čitanja: psalmi, poslanice, leonjuri) koje s generacije na generaciju prenose nadarem pojedinci, vješt pjevači – kantaduri. Kantaduri su obavezno predvođili pjevanje liturgije, liturgijskih i paraliturgijskih pjesama u prošlosti izvođenju u dvije pjevačke skupine raspoređene na dvije strane (na dva banka). Danas se ovaj način način pjevanja, nažalost, rijeđe prakticira u glazbenj praksi pučkog crkvenog pjevanja otoka Šolte. Razlog tomu je mali broj pjevača, posebice muških pjevača – kantadura. No i pored toga, kantaduri, su i danas ostali predvodnici pjevanja u Gornjem, Srednjem i Donjem Selu dok su tu ulogu u Grohotama vrlo uspješno preuzele žene.

Koncert konzmenog pučkog crkvenog pjevanja otoka Šolte će pokušati prikazati današnje starije crkvenog pučkog pjevanje u šoltanskim župama. Koncert je koncipiran kao prikaz najistaknutijih događanja kroz konzmu, koji će pjevanjem različitih napjeva i čitanjem števja dočarati pjevači. Događ konzme na njihovu otoku izvođači će jolj vjernije dočarati scenskim prikazom prizora procesije (Cvijetnica), čitanja psalama uz gašenje svijeće i Baraban (Velika Srjeda) te ljubjenje križa (Veliki Petak). Spomenute obrede pjevači uglavnom obavljaju u svojim selima pa će nekim od njih ovo također biti prilika čuti različite interpretacije istih napjeva kod svojih susjeda. Nosioi programa su pjevači župe Sv. Stjepana Prypmučenika iz Grohota dok ostale župe (Gornje Selo, Srednje Selo, Donje Selo) predstavljaju njihovi istaknuti pjevači – kantaduri.

Joško Čačeta

ADVENT U BEČU KULTURNO-UMJETNIČKOG DRUŠTVA “ŠOLTA”

Kulturno-umjetničko društvo *Šolta* gostovalo je u Beču i Moedlingu od 14. do 17. prosinca 2007. godine, i to po treći put.

2005. godine Klapa *Ćuvite* gostovala je u Moedlingu gdje je održala nekoliko koncerata, te u Gradišću, a sve u organizaciji gospodina Tomislava Ivekovića, koji je živio i radio u Moedlingu, a sada umirovljeničke dane provodi u Maslinici.

2006. godine u Moedling pored Beča odlazi i zbor i klapa KUD-a *Šolta* i to na *19. internacionalni festival zborova*.

Na poziv voditelja zbora iz Moedlinga, gospodina Mayera, i prošle godine KUD “*Šolta*” odlazi na gostovanje i nastupa u sklopu kulturne manifestacije *Advent in Moedling 2007*.

U Theresiensaal, prekrasnoj koncertnoj dvorani koja je nekada bila crkva, nastupili su zajedno s Austrijancima i Mađarima. Brojna publika bila je oduševljena hrvatskim narodnim božićnim pjesmama. Poseban dojam na kraju koncerta ostavila je pjesma *Es ist ein Ros entsprungen* koju su izveli svi zborovi zajedno na njemačkom jeziku. Nakon koncerta njihovi domaćini priredili su prigodan domjenak.

Kako se dobar glas daleko čuje tako je KUD *Šolta* dobio poziv Odjela za kulturu Grada Beča za sudjelovanje na inernacionalnoj manifestaciji u sklopu Bečkih adventskih svečanosti *Internationales Adventsingen*.

Koncert ženskog zbora *Škojič* i ženske klape *Čuvite* održan je u svečanoj sali gradske vijećnice, neogotičkoj građevini sa dva tornja visoka 109 m, inače sjedištu gradonačelnika te gradske knjižnice i arhiva.

Vrijedno je istaknuti da je *Klapa* izvela nekoliko pučkih autohtonih kolendi.

Bečke adventske svečanosti traju cijeli mjesec i zastupljeni su svi kontinenti, a zahvaljujući KUD-u *Šolta* i *Dubrovačkom komornom zboru* kao jedinim predstavnicima iz Hrvatske, naše su se Božićne pjesme orile zgradom gradske vijećnice na oduševljenje mnogobrojne publike. Pjesme koje su svojom melodioznošću bile nešto sasvim novo oduševile su Organizatora. Pročelnik Odjela za kulturu grada Beča uručio je maestri Mariji Brunsko priznanje KUD-u *Šolta* za sudjelovanje i uputio im poziv za ponovno gostovanje.

Nakon koncerta predsjednica KUD-a *Šolta* Katja Tramontana-Domaćina i predstavnica Općine Šolta, donaćelnica Perina Buktenica, dijelile su prospekte Šolte izvođačima iz Italije, Irske, Mađarske, Austrije, Francuske, Kanade, Amerike, Portorika, Litve itd...i ako je vjerovati njihovom oduševljenju, neke od njih ćemo sigurno vidjeti već ovoga ljeta.

O Muko, more boli

Milan Elezović

2.
O Muko neizmijerna
pod stablom masline,
zbog Neba zatvorena,
Ljubavi, Istine.
Njeg' zlo i mržnja davi,
već srca slomljena,
k'o mrtva k zemlji savi
grijež kroz sva vremena!

3.
O Muko bolna, sveta,
što za nas podnje Bog;
rad' grijeha svega svijeta,
zbog tvrdog srca mog.
Pod maslinom se moli,
preteški bijući boj,
na Križu krv svu prolji
da spasi narod svoj!

Pod drvo masline

Milan Elezović

Pod dr - vo ma - sli - ne Lju - bav Nje - ga vo - di
za tju - de On gi - ne, da ži - vot se ro - di.
Pod ma - sli - ne gra - nu u mu - ci On sta - de,
sa li - ca krv ka - nu, sje - me no - ve ra - de.

2.

Krv presvetu svoju
On za grešne proli,
u preljutom boju,
u pregroznoj boli.
Krv presveta teče
sred strašnoga boja,
sve dok tiho reče:
'Budi volja Tvoja'.

3.

Na Križu On tada
bez sve krvi osta,
zbog ljudskoga pada
i On smrtan posta.
Krví svete znamen
sa Svetišta blista;
Ljubavi je plamen,
spomen je na Krista.

Pod maslinom

1-00

Milan Elezović

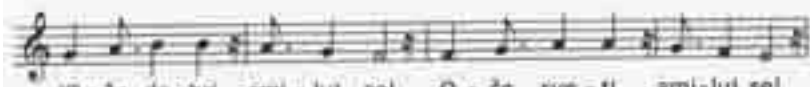
accompaniment

vocal

Pod ma - sli - nom' rije - či bol - ne ču - ju se:

O - će do - bri smi - luj kel' O - će sve - ti smi - luj sel'

Je u - mi - rem! Zar je za - lud mu - ka sva?

Lju - bav ni - je lju - bje - na! Zar će ne - stat I - sti - na?

chor

Pod ma - sli - nom se šir - tvu - je mir Praved - nog, Krv Po - mir - be

Zbog lju - ba - vi, zbog I - sti - ne, zbog mi - lo - sti za grje - šni - ke!

Grahote 2007
098 653 156

Puče moj

KOPNI ZAPIS: ANTON ŠINJO

SOLO TUTTI

PU V — ČE MOJ ČA U — CI-MIR TE — BI
O — LI V ČE-MU U — ŠA-LO-STIH TE — BE DO — DO —
VO — RI ME E ME!

TRAGOM TISKA

Prošle godine navršilo se pedeset godina od elektrifikacije otoka . Što se događalo nakon elektrifikacije otoka pročitajmo s ovih poštujelih novinskih članaka objavljenih u Slobodnoj Dalmaciji i Vjesniku. Zapitajmo se gdje nam je turizam danas, gdje su nam danas proizvodni kapaciteti? Gdje su nam plantažni vinogradi?

Je li Šolta i nakon dovršenog vodovoda i ostale dovršene infrastrukture još uvijek otok polu-objekata?

Električnu mrežu na Solti preuzima »Elektrodalmacija«

Poraslo korištenje struje u d. omaćinstvu — U idućoj godini snizit će se cijena elektroenergiji.

GROHOTE — Povezivanjem Solte s energetskim sistemom na kopnu preko Brača i puštanjem struje u svako selo omogućeno je stanovništvu otoka korištenje struje u razne domaćinske svrhe. Oko 80 posto domaćinstava na Solti koristi se blagodatima električne energije. Soltani su dosada plaćali 9 dinara po 1 kW, a u idućoj godini, kad ovaj objekt preuzme »Elektrodalmacija«, znatno će se sniziti cijena električnoj energiji, a time i povećati njena potrošnja u domaćinstvu. Vrijednost preuzetog objekta će iznositi 78 milijuna dinara bez Roguča i Neđujma, gdje radovi na elektrifikaciji još nisu otpočeli.

Elektrifikacijom otoka polako se podiže između ostalog i kulturni nivo ljudi, tako da na Solti ima oko 100 komada radio-aparata i 4 razgledne stanice: u Grohotama, Gornjem Selu, Stomorskoj i Maslinici. (m)

Slobodna Dalmacija, 30. prosinca 1958.

MASLINICA JOŠ ČEKA TURISTE

Malo mjesto na Solti pruža svojim posjetiocima ljepotu krajolika i puni odmor

Zagreb se najzastupljenija grupa od predstavnika u turističkim izjavama na Jadranskoj obali. Oni, koji su rezervirali smještaj, dolaze sa sigurnošću u o-

stavama izjavivši, da im je velika briga i briga, koji su izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

Uz to, što je maslinica, poznata i sama vrata slatkiša, može pružiti i odmor, što se izjavilo, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

Maslinica na Solti ima u svom sastavu i odmor, što se izjavilo, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

Uz to, što je maslinica, poznata i sama vrata slatkiša, može pružiti i odmor, što se izjavilo, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

I to se izjavilo, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu. Neki izjavili, da su se već prije nekoliko godina odlazili na izlet u maslinicu.

Pogled na Maslinicu

Vijesnik, 19. srpnja 1959.

Završena elektrifikacija Šolte

Šoltska ulica na Šolti

GRADNOSTE — Ovih dana završeni su radovi na elektrifikaciji jednog dijela Šoltske ulice, tako da se struja dobije sve kuće od ulice Šoltske pa sve do rta Reta. Ovi radovi su električne mreže je snabdjevio sa rasvjetnim kablom u Kukulju, koji svojim pogonim, podzemni i električni kablom Šolta privlači svoje godine

završiti svoj domaći i stranih kablom. Osim toga povećati će se osim sa gradnju ulice - kablom u ovaj privlačni uvjeti, koji ima perspektivu da se razvije u jedan od najblijih turističkih centara na Šolti.

U ovaj gradni elektrifikaciju je i osim toga glavni kabl na Šolti i njen kablom

privlačni kablom, pa se može reći da je elektrifikacija ovog grada završena. Elektrifikacija Šoltske ulice je pred kraj godine potpisano poduzimanje kablom između Brača i Šoltske, a već i, osim toga, 1959. godine je snabdjevio sa svu ulicu na Šolti osim Rogača i jednog dijela Kukulje, koje se osim toga završeno u ovaj gradni.

Oko dva vagona ulja proizvedeno na Šolti

Iako je Šolta poznata po maslinastim, ove godine maslinastim je vrlo slab uspjeh maslina, naročito sorte obilne, i druge vrste maslina — lavantika, koja skoro svake godine ima dobar uspjeh, ali ove godine nije maslinastim, pa se računa da je proizvedeno oko dva vagona ulja na ovom Šoltskom polju, koje se u uljarni na Braču, 800 maslinastim maslinama kulinom proizvode, pa bi bilo korisno da se razvija i u podzemni kablom, koje se podzemni uljarni na Šolti.

— 11 —

NOVA ZADRUGA NA ŠOLTI

Spajanje poljoprivrednih zadruga iz Grohota i Donjeg sela — Radi se na podizanju plantažnog vinograda

GROHOTE — Već duže vremena isticala se potreba stvaranja jedne jače poljoprivred-

ne zadruge na Šolti, koja bi mogla intenzivnije pridonijeti unapređenju poljoprivrede na otoku. To pitanje će napokon biti riješeno, jer je na skupštini Poljoprivredne zadruge u Grohotama na otoku Šolti donesen zaključak o spajanju sa Poljoprivrednom zadrugom u Donjem selu. Spajanjem tih dviju zadruga u jednu doći će do jedne jače ekonomske jedinice na području donje Šolte, koja obuhvaća dvije trećine stanovništva otoka.

Jedan od glavnih zadataka ove zadruge bit će pronalazak odgovarajućeg kompleksa zemlje u Šoltanskom polju za podizanje plantažnog vinograda. Već sada za to ima dosta izgleda, jer je na jednom sastanku naprednijih zadrugara u Grohotama bilo riječi o tome, pa su zadrugari izrazili spremnost da daju potrebnu zemlju za ovu svrhu. Ovo raspoloženje vlada i u drugim selima. Osim toga zadrugari su već na prošloj skupštini zadruge u Grohotama raspravljali i o podizanju jedne moderne uljare i voljni su u ovoj materijalno pomoći zadrugu.

Slobodna Dalmacija, 29. veljače 1960.

Otok polu- objekata

Šolta je otok POLUobjekata. Sve što se na njoj gradilo posljednjih godina, izgrađeno je u najbolju ruku do pola – pa ostavljeno. Na primjer:

Cekionica i bife u Rogaču podignuti su do grubih građevinskih radova i tako i sada zjape . . . kao POLU-cekionica.

Započelo se s kopanjem kanala za vodovod, pa zastalo . . . tako sad postoji POLU-vodovod . . .

Prije parih godina asfaltirano je 4 km ceste (ostalo je još 20 km makadama), pa zastalo. To je tipičan POLU-asfalt . . .

U Grohotama postoji i POLU-OGUR „Jugoplastika“. Druga polovina je detalirana u Split, jer na otoku nije bilo radne snage . . .

Na otoku postoji i POLU-polje: obrađena je jedna polovina, a druga je u korovu . . .

I konačno taj otok POLU-objekata ima sve šanse da postane POLU-otok: OGUR „Flota“ „Unkon-Dalmacije“ uputio je informaciju izvršnom vijeću splitske općine (jer Šolta nije općina, ona je zbroj dviju mjesnih zajednica) o namjeri da uspostavi katamaranski most (8 puta dnevno!) između Splita i Šolte.

To bi bila jedina POLU-stvar koju bi Šoltani žarko željeli . . .

Nedjeljna Dalmacija, 18. veljače 1974.

RIM LUD ZA BRAŠKIĆEVIM JASLICAMA

Slobodna Dalmacija, Božićni prilog, 2007.

Malo se koji hrvatski umjetnik može pohvaliti kako je njegovo djelo u jednoj godini vidjelo više od dva milijuna ljudi. Ipak, to je uspjelo Splitsaninu šoltanskih korijena Mariju Braškiću. Prošle godine u bazilici Santa Maria del Popolo u Rimu bila je otvorena 32. po redu izložba *Izložba 100 jaslica* na kojoj je Braškić sudjelovao sedmi put. Za ovu izložbu, kako sam kaže, motiviralo ga je Papino nastojanje o ujedinjenju svih kršćana. Jaslice je postavio tako da je u trokut postavio pravoslavnu crkvu sv. Bazilija iz Moskve, katoličku zagrebačku katedralu i nezaobilazne motive iz Splita (elemente Peristila i crkvicu Svete Trojice iz Poljuda). U sredinu je postavio Isusa, a nad jaslicama pastira koji se moli za jedinstvo svih kršćana. Da bi predstavio luterane jedan pastir pokazuje Bibliju.

Braškić se u Rimu nije predstavio samo s jaslicama. Na otvorenom prostoru ispred Veleposlanstva Republike Hrvatske postavio je minijaturni model srednjovjekovne crkvice sv. Mikule iz 12. stoljeća iz Varoša. Napomenimo da je u ovu crkvicu ugradio kamen sa Šolte. Mariju iskreno čestitamo sa željom da nas s jaslicama i dalje predstavlja u Rimu.

JASLICE UIGRANOG TANDEMA BAVČEVIĆ - SULE

Škovrtaše
jedice od
kuglole

JASLICE 'ROĐENJE DITIČA' U SPLITSKOM ŠKVERU

Mali Isus u moru

•• Dvadeset škovrtaša na moru
ređi prikupiti će se Josipu i
Mariji u bđijonju nad Isusom,
prema zamisli slobodnog
umjetnika Stanislava Bavčevića,
poznatog Brodosplitova
samostalnog kipara, koji već godi-
nizama od otpadnog materijala
splitskog brodograđilišta
izrađuje božićne jaslce, uvijek
inspirirane škovrskim lema-
ma. Ukupno 26 kipova (nave-
denti, plus tri kralja) već je go-
tovo – izradili su ih Bavčević
i kolega mu Tonči Sule, a ra-
dili su ih posljednjih pet dana,
intenzivni gotovo dvije tje-
ne točnije koje su preostale od
izrade brodova. Mnogotjedna
montirat će ih u kompoziciju,
koja će se postaviti pokraj

glavnog ulaza u Brodogradit.

– Vidite ove glave figura?
To su ostaci od obrade dijela
na brod. Imaju ovaj mali
nasavrak, koji zapravo izgleda
kao kuga. Bilo je potrebus
još samo naproviiti im usta –
objasnijova ktpar, pokazujući
figure u tipičnim pozama ljudi
koji su stali predahnuti od
posla: neki se grizu uz vutru,
druga su se prihvatili gradela,
jedan razgovara na mobilu...

Upitan šta im je svima
kstanac na ustima, Bavčević
odgovara: "Zato šta trih raditi,
a ne pričati." A na pitanje gdje
je mali Isus u moru odvraća:
"Zato šta će mi škovrani na-
praviti brod kako bi moza svi-
tom štriti svoju rš." Y. SUMOČ

Slobodna Dalmacija, 14.12. 2007.

**GROHOTE – KULTURNI CENTAR NA ŠOLTI
BOGATA KULTURNA TRADICIJA
(članak napisan 1958.)**

Od Rogača glavnog pristaništa na Šolti ima nešto više od jednog kilometra, gore uz brdo do Grohota, glavnog i najvećeg mjesta na otoku Šolti. Ovo malo mjesto, koje broji nešto oko tisuću stanovnika ima svoju bogatu tradiciju u kulturno prosvjetnom životu otoka.

Još od prije Prvog svjetskog rata u Grohotama je djelovalo prosvjetno društvo *Šoltanska Sloga* koje je osnovano 1906 godine. Ovo društvo bilo je dosta aktivno u svom prosvjetnom radu, kao i u podizanju nacionalne svijesti kod Grohoćana, a isto tako i kod ostalih stanovnika otoka. *Šoltanska Sloga* imala je svoju dobro opremljenu čitaonicu sa oko 140 knjiga. U čitaonici se je mogla i čitati dnevna štampa. Među knjigama nalazila su se djela poznatih ruskih pisaca: *Mati* od M.Gorkog, *Rat i mir* i *Na ljudskoj klaonici* od L. Tolstoja itd.. Kod tadašnje seoske omladine vladao je veliki interes za čitanje, naročito onih pisaca koji su u svojim djelima pisali o životu širokih narodnih slojeva i kritizirali buržuje i njihov poredak, zato je čitaonica bila uvijek dobro posjećena. Osim čitaonice, društvo je davalo priredbe i razna naučna predavanja. Društvo je brojilo preko 60 članova i ono je uglavnom bilo sjedište naprednih elemenata u selu.

Zaoštavanjem političkih mjera od strane režima stare Jugoslavije i uspostavljanja 6. januarske diktature, ovo društvo moralo je prekinuti svoj kulturni i prosvjetni rad.

Drugo tome slično društvo, *Težačka Sloga* osnovano je 1922 godine, također u Grohotama. Njen glavni zadatak je borba protiv kmetskih odnosa i rješavanje agrarnog pitanja, kao i podizanja stručnog znanja kod težaka u njegovanju i obradi pojedinih poljoprivrednih kultura. *Težačka Sloga* brojila je oko 150 članova, većinom seljaka, uglavnom naprednih. Posjedovala je mnogo gospodarskih i stručnih knjiga, koje su koristili njezini članovi. Njezin rad prestao je 1937. godine.

Prije I. svjetskog rata iseljenici povratnici iz Amerike osnovali su društvo *Mladenački napredak* čiji je karakter bio čisto socijalno – podpomagajući. I ovo je društvo imalo svoju čitaonicu i vršilo je kulturni utjecaj među svojim članovima.

Napredni duh Grohoćana išao je dalje, tako da je od čisto lijevičarskih elemenata osnovana 1922. godine (možda i prije) *Esperanto grupa Grohote*. Cilj joj nije bio samo naučiti ovaj međunarodni jezik, nego i širiti bratstvo i jedinstvo među radničkom klasom čitavoga svijeta, kao i upoznavanje s njezinim životom i radom pod okovima kapitalističkog društva.

Za Esperanto je u selu vladao veliki interes pa je broj članova stalno rastao. Skoro svaki mladić u Grohotama s ponosom je tada u zapučku nosio esperantski znak, zelenu petokraku s velikim slovom E u sredini na bijelom polju. Esperantisti Grohota iako slabo opskrbljeni sa stručnom literaturom, sami bez ičije pomoći, bili su vrlo dobro savladali ovaj jezik. U prostorijama ove udruge mogle su se naći sve esperantske novine. Međutim, značajno je istaknuti da su *Esperantisti* bili u prepiski s istomišljenicima iz Poljske, Njemačke, Kine, Španjolske itd.. *Esperanto grupa Grohote* bila je povezana s međunarodnom esperantskom ligom u Ženevi (*Tutendo Esperanto Ligo*), a delegati esperantisti Grohota prisustvovali su na Svjetskom kongresu Esperanta u Splitu i Mariboru. Jugonacionalisti su članove ove udruge nazivali komunistima, a župnik ih je nazivao neznabožcima. Rad *Esperanto grupe Grohote* prekinut je 1927. godine kad je grupa brojila skoro 70 članova.

Ljubav za Esperanto još i danas živi kod Grohoćana pa je 1954. godine bio organiziran tečaj Esperanta. Odaziv je bio veliki. 70 djevojaka i mladića prijavilo se je za pohađanje, ali zbog loše organizacije ipak nije održan. Šteta, da se danas kad postoje puno veće mogućnosti u Grohotama ne obnove njegove stare tradicije i ljubitelji Esperanta ne ožive opet djelo svojih starijih drugova čiji je put u tome bio težak i trnovit.

Danas je sve drugačije. Grohoćani su uz pomoć ostalih Šoltana u vrlo kratkom roku sagradili Zadrudni dom i počeli ga koristiti 1949. godine. Zadrudni dom postao je pravo kulturno žarište sela Grohote. S punim pravom svaki Grohoćanin je ponosan s njime. Osim zadrudnog dućana, magazina i kancelarije Poljoprivredne zadruge, Dom ima veliku salu s pozornicom, koja je dovoljno prostrana, može primiti nekoliko stotina ljudi. Grohoćani naročito vole posjećivati priredbe i kino predstave, koje s vremena na vrijeme daje Kino klub iz Splita. Drugovi iz Grohota misle na kupnju kino aparature, ali za sada se to ne može ostvariti. Sve snage date su na elektrifikaciju otoka. Zadruga je Dom osvijetlila električnim svjetlom preko motora. Osim ovoga u Domu se nalazi čitaonica društva *Naša djeca* sa lijepim brojem dječije štampe. Čitaonica je redovito posjećena od đaka osmoljetke i pruža im dosta mogućnosti u njihovom odgoju. U Domu je čitaonica SSRN-a, također snadbjevena sa raznom štampom i malom knjižnicom. Razglasna stanica koja je smještena u Domu, koristi političkom i kulturnom životu Grohota. Osim ovoga u Domu su prostorije KUD *Olinta*, koje ima svoju povijesnu

tradiciju. *Šoltanski glazbeni zbor Olinta*, kako se prije zvao, današnji KUD *Olinta* osnovan 1921. godine. Ovo društvo osnovalo je tada 18 naprednih mladića bez ičije pomoći uloživši svoja vlastita sredstva. Uz velike napore i vlastita samoodricanja glazbala su kupili u Splitu od *Socijalističkog društva*. Godine 1922. broj članova se povećava pa te godine imaju svoj prvi javni nastup koji je bio prava senzacija za Grohote. Od tada su Grohoćani zavolili glazbu koja je odigrala važnu ulogu u njihovom kulturnom životu. Od svog osnutka pa sve do danas ovo društvo imalo je tešku borbu za opstanak, naročito za vrijeme starih režima koji su pošto poto nastojali ugasiti njegov napredni kulturni rad. Zahvaljujući borbi pojedinih članova i ljubavi naroda društvo je uspjelo očuvati svoju samostalnost i vršiti kulturni utjecaj u životu Grohoćana. Za vrijeme okupacije Talijana članovi su sakrili svoje instrumente. U danima općeg ustanka poslije kapitulacije Italije *Glazba* je oživila i išla u sastav 12.dalmatinske brigade. Poslije oslobođenja društvo je nastavilo svoj rad. Danas je prilično aktivno. Osim glazbe društvo ima i dramsku grupu koja je dosada dala niz priredbi, ne samo u Grohotama, nego i u drugim selima na otoku. Dramsku grupu vode prosvjetni radnici, a preko školskih praznika veliku pomoć daju im studenti.

KUD *Olinta* danas je zanovljen s mladim članovima uglavnom polaznicima osmoljetke. Grohoćani su ponosni na svoju glazbu i kad nje ne bi bilo nastala bi velika praznina u njihovom životu. Ovo društvo je odgojilo mnogo generacija dobrih glazbara, vršilo odgojni utjecaj na kulturnom polju i služilo je interesima našega naroda.

Osim Zadržnog doma u Grohotama postoji još Pionirski dom kojega uglavnom koristi Osmoljetka. Kazalište lutaka *Naša djeca* pod rukovodstvom nastavnice Biserke Radovniković bilježi značajne uspjehe.

Nema sumnje, uz pomoć SSRN – a, Narodnog odbora općine Šolta i aktivnosti kulturnih radnika, buja kulturni život Grohota.

ŠETNJA PREMA IZVANJU

Prekrasan sunčan dan, bonaca, malo prohladno.

Odredište je punta Ražanj, do koje još nikad nisam došao kopnom.

Poljem se bijeli slana, a na trnju se posute rosom sjaje srebrno modre kuglice gloga.

Pod brdom Vela Straža drobi se pod nogama mrazom podignuta zemlja i kamenčići.

Iz hladne sjene brda s druge strane obasjanim suncem blista Donje Selo.

Uz put križ, suputnik na svakom putu.

Početak novoočišćenog puta, vrijednim rukama entuzijasta, udruge *Mala Truba*.

Na gomili s lijeve strane putokaz, pravac kretanja.

Dalje na putu s desne strane mala ravnica, zatajan kutak pod česminom i poruka, mjesto za zagrljaj.

Za čudo, baš na tom mjestu izrovana zemlja.

Veprovi, smješno, baš su ovdje vodili ljubavni ples, pomislim znaju li i oni čitati?

Prolazim dalje putem koji često vijuga pod oštrim kutom, ograđen visokim gomilama više nalik labirintu.

Preko gomile strši po koja suha grančica masline iz gustog grmlja, čeka svog gospodara koji se ne vraća, on spava snom mira.

Nailazim dalje na male table s porukama punim duše.

Na kraju puta, prekrasna panorama, spoj dviju velikih površina neba i mora išaranih plavo modrim bojama.

U blagoj sjeni jutarnje magle, Svetac, Vis, Hvar i Pakleni otoci preko kojih po moru svjetluca sunčano srebrena staza koja se spaja sa Šoltom.

Predamnom punta Ražanj, kamene sive hridi nalik velikom krokodilu koji kao da gmiže iz zelene punte.

Komorika na suncu blista, mlado lišće koje je u punom zamahu, planika s bijelim zvončićima a ruzmarin pun plavih cvijetova.

Kadulja, ruzmarin i drugo raslinje mirišu, ovdje je već proljeće, ovo je pravi raj.

Stojim, slušam tišinu, odmaram uho od glasnih pjesama Božića, raznih glazbala, tehnike, zvučnika i riječi hvalospjeva koje su dolazile nekome iz duše a nekome samo iz usta.

Razgovaram sam sa sobom, ovdje je Božić i mali i veliki.

Njegova je pjesma tišine, sjaj sunca i topline, plavetnilo neba i mora, miris kadulje, ruzmarina i bora.

Mali štrko oko mene leprša, skakuće, cvrkuće, koju mi poruku šalje?

Možda mi se raduje, ili možda želi reći što radiš ovdje, odlazi iz mog carstva.

Hvala udruzi *Mala truba*, Marini, Gordani, Borisu i drugima na ovom daru.

Preporučam svim ljubiteljima prirode izlet do kamenog krokodila.

Isto tako preporučam da svi damo doprinos, maknimo po koju grančicu s puta koja već ozbiljno prijeti zabranom prolaza.

27. prosinca 2007.

OSVRT NA KULTURNO LJETO 2007. GODINE

Program šoltanskog kulturnog ljeta 2007. godine bio je bogat i vrlo sadržajan. Valja napomenuti da po tom Programu, a po kojemu je sve i odrađeno ne spada baš sve u kulturu. U Programu je bilo i onoga što je zabava.

Svete mise, procesije na blagdane: sv. Ivana Krstitelja, Gospe od Karmela, Našašća sv. Stjepana i Velike Gospe ne bi trebalo trpati u Program kulturnog ljeta. Vjera ipak nije kultura, a tako ni običaji iz vjerskog života Šoltana.

Plesne večeri koje su se održavale na ove blagdane su zabavnog karaktera, baš kao što su i koncerti poznatih pjevača, koji odrade *svoj sat*, a sve prije i poslije je samo zabava. Kazališne predstave: *Ludi muškarci* i *Sa će Božo svaki čas* (teatra *Rugantino*) svakako spadaju u kulturni program. Večeri čakavske poezije, folklora, klapskih pjesama (*KUD Šolta*), mala operna scena (Mia Domaćina i gosti), koncert naše glazbe (*ŠGZ Olinta*), večer dalmatinskih klapa (*I. susret dalmatinskih klapa* u Donjem Selu), koncert ansambla *Music for ever* i izložbe bili su poanta kulturnih događanja.

Iz prošlogodišnjeg Programa izdvojio bih ipak neka događanja, a koja ne spadaju u dio već tradicionalnih užanci, kao što su nastupi *Glazbe*, koncerti *KUD-a Šolta* i izložbe šoltanskih slikara.

Zanimljiva i hvale vrijedna je bila postava izložbe fotografija *Maslinica kroz 40 godina* autora Hermanna i Sigrid Thalhammer.

Na fotografijama je prikazana Maslinica koje više nema, a zabilježena fotoaparatom gostiju iz Austrije, koji u Maslinici borave dva puta godišnje punih četrdeset godina. Postav spomenute izložbe autori su darovali Mjesnom odboru Maslinice. Program udruge *Mala truba*, iako nije sastavni dio Programa šoltanskog kulturnog ljeta, zaslužuje respekt i osvrt. Program su vodile mlade šoltanske profesorice (članice Udruge). Naši mladi gosti – djeca mogli su se zabavljati i učiti u radionicama *Male trube*. Koncert ansambla *Inti Raimi* koji je izvodio staru andsku glazbu spajanjem europske

klasične glazbe i obredne glazbe andskih indijanaca, zaslužuje pohvalu i šteta je što nije bio dobro posjećen. Naša posla?!

Zašto osvrt na Program šoltanskog kulturnog ljeta?

Pa zato da se ne zbrajaju kruške i jabuke. Za kulturu bi trebalo osigurati više financijskih sredstava. Zabavne programe trebalo bi financirati iz nekih drugih izvora !

Sve u svemu Program je zadovoljio, a ubuduće akcent treba staviti i na našu tradicijsku kulturu.

24-26.
DR.
2007.

DRUGAČIJI ĐIR
multi kulti

ŠOPLTA
2007

mala
truba

DRUGAČIJI ĐIR
multi kulti

ŠOPLTA
2007

PETAK, 24. 8. 07.

08:00h - 09:00h

09:40 - 11:00 | 11:15 - 12:45 - radionica mladog žirija

13:15 - 14:45 - PUF OKO SUŠETA U 2 DANA

16:00h - 17:00h - radionica mladog žirija

18:00 - 19:00 - ŽIGORJEŽIGORJE, gostujući izvođači

21:00 - 22:30 - PUF OKO SUŠETA U 2 DANA, gostujući izvođači

23:30 - 24:00 - koncertna izvedba

ŠABOTA, 25. 8. 07.

08:00h - 09:00h

09:40 - 11:00 | 11:15 - 12:45 - radionica mladog žirija

13:15 - 14:45 - PUF OKO SUŠETA U 2 DANA, gostujući izvođači

16:00 - 17:00 - ŽIGORJEŽIGORJE, gostujući izvođači

ŠOPLTA, MAJURICA - SUŠETA BAR

23:30 - 01:00 - KONCERT izvođača koncerta

ŠABOTA, 26. 8. 07.

08:00h - 09:00h

09:40 - 12:00 - MAJURICA SUŠETA, pjesme, radionica mladog žirija, koncertna izvedba

Organizator: udruženje "mala truba"

Adresa: Hrvatska ulica, 10000 Šibenik, Hrvatska. Tel: 051 222 222

Adresa: Hrvatska ulica, 10000 Šibenik, Hrvatska. Tel: 051 222 222

Adresa: Hrvatska ulica, 10000 Šibenik, Hrvatska. Tel: 051 222 222

Adresa: Hrvatska ulica, 10000 Šibenik, Hrvatska. Tel: 051 222 222

ŠOLTANSKO KULTURNO LJETO 2007.

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

«Maslinica kroz 40 godina»

Hermann i Sigrid Thalhammer

U «Kaželi» - Maslinica

nedjelja , 05. kolovoza 2007.god.

u 20,30 sati

Sponzori: Općina Šolta

PŠRD «Maslinica»

Čitateljima Bašćine na znanje

Mješoviti pjevački zbor Župe sv. Josipa u Zagrebu (Trešnjevka) izveo je 10. svibnja ove godine pod ravnanjem prof. Josipa Škvorca praizvedbu *Suletske mise* Zlatka Kamenjarina. Misa je posvećena šoltanskim ribarima i pomorcima.

KAZALO

Zorica Vitez:	Umjesto predgovora	3
Dinko Sule:	Don Živan Bezić – neugasiva lanterna	5
Riječ mons. Drage Šimundže na pogrebu don Živana Bezića		9
Don Ivan Tadić:	Pokojni dr. don Živan Bezić (nadgrobnji govor	11
Riječ Dobroslava Elezovića na pogrebu don Živana Bezića		13
Don Slavko Kovačić:	Don Živan Bezić	14
Dinko Sule:	Šoltanske časne sestre	27
Iz autobiografije don Ante Bezića		52
Aleksandra Muraj:	Otisci drevnoga graditeljskog umijeća u šoltanskom krajoliku	61
Dinko Sule:	O porušenoj crkvi sv. Stjepana u Grohotama	69
Zorica Vitez:	Izbor seoskog kneza na Šolti	72
Dinko Sule:	Sličice iz života naših stari'	76
Josip Cecić – Bepo:	Od Šolte do Kanade	96
Pregled šoltanskih prezimena u Santiago de Chile		101
Vladimir P. Goos:	Hrvatstvo i asimilacija se međusobno ne isključuju	103
Vicko Kaštelanac:	Dobričić – najpoznatiji šoltanski proizvod	108
Gordana Burica:	Najljepše metle na svitu	110
Gordana Burica:	Brit(v)ulin	111
Dinko Sule:	Katolička udruga Lovret	113
Stari ćuvitar:	Dr. Miho Kamenjarin	114
Dinko Sule:	Tko je tko?	117
O Eugenu nikad dosta		130
Željka Alajbeg:	Ribar, vječni slikar – Marin Kalajzić	136
Edita Glavurtić slikarica anđela		144
Izložba fotografija – orhideje otoka Šolte		151
Andro Purtić:	Vrkline – centar svita (odlomak iz knjige Šoltanski blues)	152

Nataša Blagaić:	Poezija	163
Mirjana Stanič:	Poezija Viktorije Vestić	170
Don Šime Marović:	Spomen na crkvenog pjevača pokojnog Jozu Peroša	174
Nataša Blagaić:	Pasijska baština	178
Katja Tramontana – Domaćina:	Advent u Beču KUD-a “Šolta	182
Milan Elezović:	Glazba	187
Anton Škoko:	Glazba	190
Tragom tiska		191
Marin Mladinov:	Grohote – kulturni centar na Šolti	200
Nikola Mateljan:	Šetnja prema Izvanju	203
Dinko Sule:	Osvrt na kulturno ljeto 2007. godine	205